Bat. Gen. 49
XXXII
274

MALEISCH DER MOLUKKEN.

LIJST

DER

MEEST VOORKOMENDE VREEMDE EN VAN HET GEWONE MALEISCH VERSCHILLENDE WOORDEN, ZOOALS DIE GEBRUIKT WORDEN IN DE RESIDENTIEN

MANADO, TERNATE, AMBON met BANDA en TIMOR KOEPANG,

BENEVENS

PANTOENS, PROZASTUKKEN EN GEDICHTEN,

DOOR

F. S. A. DE CLERCQ

UITGEGEVEN DOOR HET
Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

BATAVIA.
W. BRUINING.
1876.

Vp 293.640

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 19 Juni 2013
No. Induk : 75730/PN-MUSEUM/'13
BIB - ID :
Beli / Hadiah : Ex. Museum

0010-6540660
0112528968
XXXII, 274

HET MALEISCH DER MOLUKKEN.

LIJST

DER

meest voorkomende vreemde en van het gewone Maleisch verschillende woorden,
zooals die gebruikt worden in de residentiën
MANADO, TERNATE, AMBON MET BANDA EN TIMOR KOEPANG,

BENEVENS

eenige proeven van aldaar vervaardigde

PANTOENS, PROZASTUKKEN en GEDICHTEN,

DOOR

F. S. A. DE CLERCQ.

UITGEGEVEN DOOR HET
BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

BATAVIA,
W. BRUINING.
1876.

BAT. GENOOTSCHAP VAN KENW.

VOORREDE.

Het Maleisch der Molukken, dat gesproken wordt in het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel, is zoo weinig bekend, dat eene poging, om daarvan door eene uitvoerige woordenlijst een beter overzicht te geven, niet onbelangrijk kan worden geacht.

Dit is te meer wenschelijk, omdat men vrij algemeen geneigd is het daar gebruikelijke dialect als minder goed Maleisch te veroordeelen, zonder in aanmerking te nemen dat plaatselijke woorden aan elke residentie eigen zijn, en — gelijk is waar te nemen in de provincien van ons vaderland — wel altijd eigen zullen blijven; tenzij zich het ondenkbare geval mocht voordoen, dat, door de rechtstreeksche inmenging van Europeanen in de inlandsche huishouding, andere termen voor bijzondere plaatselijke toestanden ontstaan.

Zoo geloof ik o. a. wel, dat men het op de inlandsche scholen zoover zal weten te brengen, dat het Riouwsch-Maleisch begrepen wordt, maar betwijfel de mogelijkheid, of het immer als spreektaal ingang zal vinden; zooals men dit reeds nu te Manado kan zien, waar de kanseltaal der zendelingen veel verschilt van het gewone conversatie-Maleisch, en ook voor Java de invloed der Javaansche taal op het aldaar gesproken Maleisch voorzeker altijd merkbaar zal blijven.

Zooveel is evenwel zeker dat ieder, die met den inlander in aanraking komt, zich de plaatselijke uitdrukkingen en woorden dient eigen te maken, en derhalve de uitgave dezer lijst eenig nut heeft, al wordt gaarne erkend, dat zij later voor uitbreiding vatbaar zal bevonden worden.

Alvorens haar voor den druk te bestemmen, is elk woord ten aanzien van uitspraak en beteekenis nauwkeurig herzien, en zal men reeds vele verbeteringen aantreffen van eene kleine woordenlijst over de te Manado gebruikelijke vreemde woorden, vroeger in het Tijdschrift van Nederlandsch-Indië verschenen, en eene andere over het Maleisch van Timor, in de Bijdr. van het Kon. Inst. gepubliceerd.

Het Manadoosch-Maleisch schijnt aldaar van Ternate te zijn ingevoerd, en van daar dat vele in het Ternataansch voorkomende woorden hiernit zijn overgenomen. In zooverre eene gebrekkige kennis dezer taal daartoe in staat stelde, is die overeenkomst telkens aangegeven. Dit verschilt dan ook genoegzaam niet van het Maleisch van Ternate.

Te Ambon heeft men weder een afzonderlijk Maleisch, waarvan het Bandasche dialect nog een bijzonderen vorm aanbiedt. Onbekendheid met de landstalen maakt hier eene vergelijking onmogelijk, te meer, omdat de door van Ekris verzamelde Ceramsche woorden geen onbepaald vertrouwen verdienen.

Hetzelfde geldt voor het Maleisch van Timor, dat evenzoo zijne eigenaardigheden heeft; want al verklaart de heer Donselaar in het Tijdsch. v. h. Bat. Gen. Deel XX die woorden als van Roti afkomstig, zoo is dit voor vele zeker niet waar, daar, om slechts enkele voorbeelden aan te halen, de woorden *faloengkoe* en *soé* ook te Manado en Ambon bekend zijn, en *kosi* en *koesoe-koesoe* in het Rotineesch geheel andere beteekenissen hebben.

Het zal hieronder blijken, dat velerlei talen het hare hebben bijgedragen tot aanvulling van het in dezé streken gesproken Maleisch. Voor zooveel mij daartoe de hulpmiddelen ten dienste stonden, heb ik die, naar ik geloof zoo getrouw mogelijk, vergeleken. Aan het einde heb ik enkele pantoens, prozastukken en gedichten bijeengebracht, door mij uit den mond des volks opgeschreven.

Mocht deze arbeid het voorrecht hebben anderen gelegenheid te geven zich spoediger op de hoogte te stellen van plaatselijke eigenaardigheden, dan is de moeite aan de samenstelling besteed ruimschoots beloond.

Mei 1875.

NB.

VERKORTINGEN.

A.	Ambon.
Alf. Min. .	Alfoersch der Minahasa.
B.	Banda.
Bat. Mal . .	Bataviaasch-Maleisch.
Fr.	Fransch.
Holl.	Hollandsch.
Jav.	Javaansch.
Kl.	Klinkert Suppl. woordb. Pyn.
M.	Manado.
Mak.	Makasaarsch wdb. van Dr. Matthes.
Menangk. . .	Menangkabau.
P.	Pijnappel woordb.
Port.	Portugeesch.
R. v. E. . . .	Roorda van Eysinga wdb.
Sp.	Spaansch.
T.	Timor.
Tern.	Ternate.
Tid.	Tidore.
V. d. W. . .	Von de Wall wdb.

NB. Waar geene letters achter geplaatst zijn, wordt het woord te Manado, Ambon en Timor als zoodanig gebruikt. Tot vereenvoudiging der spelling zijn de lange en korte klanken door accenten aangeduid.

Adjigan
T. *dj*
Adjoe-a
ginger
Adrès.
(T. *k*
boengk
Agèn.
Aja-aja.
zeefjes
vervaa
f 3.—
Ajar. T
Aling-al
Aloek.
Aloöe.
Amboe-a
bladere
den w
Ambor.
overste
de van
pooten
Ceram
gaten
diekorr
of over

Het Maleisch der Molukken.

A.

Adjiganti. M. A., reus, reuzin. (Port. *gigante*; T. *djerganti*.)

Adjoe-adjoe. M. A., voor *adjok*, iemands bewegingen nadoen. (T. *bekin tingkah-tingkah*).

Adrès. M. A., Holl. *adres*, het adres van een brief. (T. *koefèr*). De enveloppes heeten overal *pemboengkoes soerat*.

Agèn. Holl. *agent*, agent van eene maatschappij.

Aja-aja. M. A., voor *ajak* De meest geroemde zeefjes zijn die van Ternate, welke, te Batjan vervaardigd, in stellen van negen stuks tegen *f* 3.— verkocht worden. (T. *pangaja*).

Ajar. T., verb. van *adjar*.

Aling-aling. A., langzaam. (M. *ngalé*).

Aloek. T., voor *aloe*.

Aloöe. A. de hand tastende ergens in brengen.

Amboe-amboe. A., bogen van kalapa- of andere bladeren, ter versiering langs beide zijden van den weg geplaatst. (M. *matoebò*; T. *bòg-bòg*).

Ambor. *Ambor padi*, padie uitzaaien, in tegenoverstelling van *tanam padi*, padie planten, d. i. de van de kweekbeddingen genomen plantjes uitpooten op de daarvoor bestemde velden. Op Ceram zegt men *tikam padi*, om reden aldaar gaten in den grond geboord en hierin eenige padiekorrels gelegd worden, zonder latere uitboeting of overplanting.

Ambor boenga. M., bloemen strooien. (A. id. en ook als te T. *siram boenga*).

Amoe. M., de Artocarpus incisa, var. laevis, (A. *soekoen*; T. *soekoen radja*).

Ampanah. T., voor *panah*.

Ampir malam. M. A., vooravond. (T. *soré*). Daar *soré* te M. *niezen* beteekent, zoo geeft het gebruik van dit woord licht tot verwarring aanleiding.

Amtënar. Holl. *ambtenaar*.

Anak. *Anak dagang*, ook wel *orang dagang*, A., een vreemdeling die niet te huis behoort in de negorij, waar hij woont. (R. v. E. en Kl. id.; P. spreekt van *anak dagang* als *vreemde kooplieden*: te A. niet als zoodanig bekend).

Andjélo. A., het lichaam uitstrekken om iets weg te nemen. (T. *sòrong-badan*).

Andjilit. B., tusschenschuiven van atap, (zie *sosoeroe*).

Andjing. *Andjing ajer* M. A., zoo wordt iemand geheeten die, ergens dansmuziek hoorende, ongenoodigd binnenkomt en mêedoet.

Anès. Holl. *anijs*, de Anethum graveolens; de fijn gestampte zaden worden in allerlei gebak gedaan.

Angin. De door R. v. E. opgegeven namen der windstreken verschillen eenigszins van de hier gebruikelijke, welke zijn:

Oetara.
Oetara timor-laoet.
Timor-laoet.
Timor timor-laoet.
Timor.
Timor manoenggara.
Toenggara.
Salatan manoenggara.
Salatan barat-daja.
Barat daja.
Barat barat-daja.
Barat.
Barat barat-laoet.
Barat laoet.
Oetara barat-laoet.

Aniong. A., ineengedraaide bladeren of stukken lijnwaad, bij het dragen op het hoofd onder de voorwerpen gelegd. (T. *èkèk*).

Anisal. A., een mandje aan den hals spits toeloopende, om bij ebbe de visch uit de plassen te bewaren.

Anjoer. M., voor *anjoet*. *Batoe anjoer*, een soort van slijpsteen, die op het water drijft.

Anoesan. A., een gelukkig voorteeken.

Ansang. A. T., voor *angsang* of *insang*: (Zie *maätji*).

Anslag. M., Holl. *aanslag*. *Poekoel anslag*, het aanslaan in de hasielbelasting; *soerat anslag*, het aanslagbiljet.

Aon. A., braakland. (M. *djoramé*; T. *tanah kosong*).

Apang. voor *apam*; ook *koekis apang*.

Araroet. B., Holl. *arrowroot*. (A. *sagoe wolanda*).

Arénoe. A., de nek; eigenlijk de halswervels. (M. T. *latang lèkèr*).

Arès, Holl. *arrest*. *Taroh di arès*, in de gevangenis zetten; *kamar arès*, arrestantenkamer, ook *toetoepan*.

Arikal. A., een soort vogel (waterpauw), die voornal op Boeroe voorkomt.

Arkoes. M., ereboog; nl. groote erepoorten, waaronder men door kan gaan. (Port. *arco*; A. *lòron*).

Aroe-aroe. A., soort van stokjes, waarmede de papeda wordt omgeroerd, om die gaar te doen worden.

Aros. *Tahi aros*, stroomrafeling. (T. ook *soesoe babi*; elders *tali aros*).

Artápěl. M., Holl. *aardappel*. (A. T. *kéntang*).

As, het aas bij kaartspel; ook de as eener pedatie.

Asal. M. A., als (P. *atsal*; T. *àsa*). *Asal djangan*, als maar niet.

Asap. *Asap tanah*. T., mist, nevel. (M. *kamoe-kamoe*; A. *onbon*).

Asar. A., in den rook van het vuur toebereiden van visch, vleesch, enz. (Port. id.; M. *foefoe*; T. *sei*; R. v. E. *asar*, braden).

Asisan. A. *Asisan séro baharoe*, de eerste visch, die in een séro gevangen wordt, en geheel moet gegeten worden, terwijl de graat in de woning wordt opgehangen. (Ook *asisan tali dodèso* e. a.)

Asoesěng. A., een soort eetbare slakken, die veel aan het strand van Galala voorkomen.

Atap. A. T., de aaneengerègen bladeren van den sagoepalm. (M. *katoe*); te A. worden ze met gespleten boeloch loeléba, te M. met rotan genaaid. *Roemah atap*, een huis, waarvan de omwanding uit atap bestaat; dat dit niet op het dak ziet, blijkt uit het gebruik van *roamah papan*, *roemah batoe*, waarbij de wand van hout of steen is. Te M. dient ze alleen tot dekking, waartoe echter ook de bladeren van den nipah- en somwijlen van den wokapalm dienen, ofschoon de laatste minder duurzaam zijn. Te T. worden de huizen vrij algemeen gedekt met alang-alanggras.

Atitin. A., een mandje van rotan vervaardigd, dat op het hoofd wordt gedragen.

Atjoe. A., een soort harpoen, waarmede men op zee de vischen doodt. (Kl. *atjoe*, mikken op iets).

B.

Babĕléë. T., het scrotum.

Babĕsi. T., mand om padie te bewaren.

Babi. *Babi makan ajam.* A., fig. voor iemand die alles wil hebben, wat hij ziet (liefst vrouwen).

Bahi M., schoppen van niboeng of het hardste gedeelte van den stam van den arèn-palm vervaardigd; deze worden veel in het district Tonsawang gebruikt.

Baholo. M., een breuk (hernia). (A. *tahor;* T. *bonggò*).

Bailélé. A., het eenige malen rondscheppen met een orembaai of het ronddraaien met een draagstoel door roeiers of dragers, bij aankomst op de plaats hunner bestemming van rondreizende ambtenaren, vóór dat deze er uitstappen. Het wordt als eene eerbewijzing aangemerkt.

Bailéo. A., raadhuis; tegenwoordig zelden meer tot dat doel gebruikt: waar ze nog worden aangetroffen, dienen ze ter opberging van materialen. (P. *balei*).

Bainggolé. A. *Boeroeng bainggolé*, een soort kwikstaart.

Bajaké. A., wêerhaak aan vischlijnen, de punt van pijlen, enz.

Bajam, verschillende Amaranthus-soorten, als *bajam poetih, b. doeri, b. meirah*, enz., waarvan eenige als groente, andere als geneesmiddel worden gebruikt.

Bak. T., de longen. (M. A. *hati gaba*).

Bakétji. A., het spelen van even of oneven met kalitji-pitten door kinderen. (Jav. *kètjèk;* Mak. *ketjé*). Te T. heeft men vier soorten van spelen met kalitji-pitten, nl. *désa, ator, moré* en *gènap lébéh.*

Baki. M. A., Holl. *bakje*, een presenteerblaadje. (T. *doelang*).

Bakoe. M. A., dit woordje, voor werkwoorden gevoegd, dient om den reciproquen vorm aan te duiden; b. v. *bakoe tjinta*, elkander liefhebben; *bakoe bawa*, elkander begeleiden; *bakoe dapat*, elkander ontmoeten. Te T. is deze vorm niet bekend, en zegt men: *tjinta sama-sama* of *tjinta satoe sama lain* of *bertjinta*, enz.

Bakoerébé. M., wedijveren; *bakoerébé koeda*, om het hardst rijden; *bakoerébé prahoe*, om het snelst varen. (A. *manggoerébé;* T. *batjoba;* Kl. *rèloet*).

Balanak. T. *Ikan balanak*, de gaboes (zie *kabos*).

Balangan, voor *bĕlanga.*

Balatjai. M., de Jatropha Curcas; elders *djarak koesta.* (T. *damar Ende*).

Balèkan. B., draagstoel, wellicht verb. van palanquin (zie *kadéra*).

Balĕsei. A. T., iemand den rug toekeeren (verbast. van *balĕk sei* of *balĕk badan*).

Balk. M., Holl. *balk.* (T. *balok*). De districtshoofden te M. heeten ook *kapala balk.*

Baloentas. M., de Conyza indica; de bladeren worden op bloedzweren gelegd en ook tegen schurftziekten gebezigd.

Band. M. T., Holl. *band;* gew. de buikriem van een zadel.

Bandara. T., een publieke vrouw.

Banĕr. A., de breede wortelbladen van hooge boomstammen (B. *landĕr*). R. v. E. *banir*, looten van groote boomen, welk dicht bij den wortel uitschieten.

Bangkak. *Bangkak jaki* M. B., eene opzwelling van de halsklieren. (A. *bangkak babi*).
Moeka bangkak A., o. a. in *orang bekin moeka bangkak pĕr beta*, zij toonen zich kwaad jegens mij.

Bangké. M., voor *bangkil.*

Banian. M. A., borstlap door mannen gedragen. (T. *badjoe dalam;* P. *banian*, ochtendjapon, zooals de Banianen dragen).

Fanjedi. M., *Berpakei tanjodi*, opzichtig gekleed gaan, vooral van vrouwen. (A. *barias* en *berpakei tingkah*; B. *basènta*).

Baoek. T., de waroe-boom, Hibiscus tiliaceus.

Bara. A. *Siribara*, een gezwel. (T. *païs*; R. v. E. *barah*, ontsteking).

Baraga A., het touw, dat men om de voeten windt, bij het klimmen in een pinang- of kalapaboom.

Baramanggis. T., de walang-sangit..

Barangka. M., gracht, diepe sloot. (Tern. id.; A. *gràf*).

Barba. M., baard. (Sp. id.; A. *djanlan*; T. *barbak*.)

Barèngoe. A., het eindje touw, dat gebezigd wordt om het koperdraad aan de vischlijn vast te maken.

Barias. A., zie *tanjodi* (verb. van *hias*; R. v. E. id).

Barcea. A., een doos om visschersgereedschap te bewaren. (B. *dosi laoe*).

Bas. Holl. *baas*; te M. zijn *toekang* werklieden, en *bas* iemand die het opzicht over hen heeft.

Bastia. T., het witten van muren (M. A. *gosok poetih*). Het ruwe witten van prauwen enz. heet te A. *labor poetih*.

Bata-bata. M., gevlekt, bont van dieren. (Tern. id.; Tid. *bota-bota*; T. *toelis*, b. v. *koeda toelis*, een gevlekt paard). *Koeda aboe-aboe* is een ijzerschimmel; *koeda kain tjina*, een isabel; *koeda boeloe tikoes*, een paard met grijsachtig zwarte haren.

Bataka. M., de Kaempferia galanga. (T. *koentjoer*).

Batata. M., de Batatas edulis; de knollen worden gegeten. (A. T. *batatas*). *Batata pantei*, de Ipomoea pes caprae.

Batoe tiga. *Bermain batoe tiga*, het werpen om de hoogste oogen met drie dobbelsteenen.

Bawang. M. A., prei, allium-soorten; de voornaamste zijn: *b. meirah*, *b. poetih*, *b. inggris*, *b. tjina*. (T. *silola*).

Bébak. T., de bladstelen van den lontarpalm, die hier tot allerlei doeleinden gebezigd worden.

Bèbikoe. T., hoekig uitgesneden. (M. *rogi-rogi*).

Bèdèng. M. T. B., Holl. *bedding*, voor kweeking van jonge plantjes. (A. *bèd*).

Bèladjar. T., verb. van *berlajar*, zeilen.

Bélang. A., *prahoe bélang*, een groote prauw, zooals de Cerammers vervaardigen, overeenkomende met de Ternataansche *pakatora*.

Béli. T., voor *bèli*.

Bélo. A., de staken van een serock in zee. (R. v. E. *kajoe bélo*, paalboom).

Bènaud. M. A., Holl. *benauwd; dia rasa bènaud sakali*, hij heeft het zeer benauwd.

Bèndar. A., *bèndar Ambon*, de hoofdplaats Ambon.

Bènga-bènga. M., het onderkaaksgewricht. (Tern. id.; A. T. *kantjing talinga*.)

Bérok. T., alleen of *prahoe bérok*, een vlerkprauw. (zie *séma*).

Bésar. T., voor *bèsar*.

Bèsloit. Holl. *besluit*; gew. *soerat besloit*.

Béta. A. T. voornw. 1e p. E. De voornaamwoorden zijn verschillend, zoo voor:

	Ambon.	*Manado.*	*Timor.*
1e.	E. béta	kita	béta.
2e.	osé	ngana	loe.
3e.	dia	id.	id.
1e.	M. kitorang	id.	botorang (of botong).
2e.	djorang	ngoni	bosorang (of bosong).
3e.	diorang	id.	id.

Te B. als A., alleen voor den 2e. p. Enk. *pènè*.

Bété. M., de Colocasia antiquorum. (A. *kaladi*; T., *lolé*). *Bété ajer*, de var. Nymphaeifolia: de knollen van deze dienen tot varkensvoeder.

Bètèr. Holl. *bitter*, de pomeranzenspiritus of het maagelixer; *toewan soeka minoem bètèr*, wil u een bittertje drinken?

Bia. *Bia ratjoen* A., een boomslak, in tegenstel-

ling van een zeeslak (zie *bilolo*); eenige soorten worden onder *tjipoe* vermeld.

Biang. M., voor *bidan; biang djawa*, een vroedvrouw, die op Batavia onderwijs heeft genoten. (A. *bidan;* T. *doekoen*).

Bias. M., de secreties der corona glandis.

Bibi. 1. M. A., *poeroet bibi*, een dikbuik.
2. A. islamsche doekoen.

Bifi. M., mier. (Tern. id.; A. *sěmoet;* B. T. *mir*).

Bijgebouw. M. A., Holl. *bijgebouw.*

Bijwak. M., Holl. *bijwacht*, eig. *schildwacht.*

Biki apa. M., verbast, van *bekin apa*, waarom, hoe zoo, hoe komt het?
(A. T. *apa koerang*, ook *mengapa*).

Bilalo. A., gestreepte ovale schelpen.

Bilolo. M., een zeeslak. (Tern. *bělolo;* A. *bilalo?*).

Bintang. *Bintang kintjing*, vallende sterren.

Binti-binti. A., stukken gaba-gaba uitgehold en daardoor goemoetoe-touw gedreven: wordt bij het visschen met een werpnet in het water geworpen, om de visch door schrik in het net te doen gaan.

Biraro. M., een peulvrucht, de Psophocarpus tetragonolobus. (A. *biroro;* P. *bĕrara*).

Birman. M. A., Holl. *buurman.*

Biroe. M., donkergroen, van bladeren; *daoen biroe*, de wilde indigoplant. (T. *tauk*).

Biroti. M. A., de toegepunte pijlvormige bamboereep, die door blaasroeren geblazen wordt. (T. *pělok*).

Bisa. M. *gigi bisa*, de wijsheidskies, slagtand van wilde dieren. (A. *nanéri*; T. *gigi pohon*).

Bising-bising. B., hetzelfde als *kamboti*, zie ald.

Biso. M. T., voor *bisol.*

Bistoengkěl. A., de Cassave (elders *oebi kajoe*).

Bitis, voor *bětis.*

Bitjo. A., impotens.

Bitoeng. M., de Barringtonia speciosa; de bladeren dienen om spijzen te bedekken. (Alf. Min. *witoeng*).

Blankĕt. M., van het Eng. *blanket*, wollen deken. (A. T. *kain panas*).

Blaoe. M., Holl. *blauw*, het indigoblauw.

Blas. Holl. *blaas*, b. v. blaasjes op de tong, op zweertjes, enz.

Blok, het blokhout, ook *tjongko* en *tarongko* (Port. *tronco*) geheeten; *taroh dia di blok*, zet hem in het blok.

Boa. T., de nieren. (M. *mangga;* A. *isi hatoe*).

Boak. T., een Sonneratia Sp., die daar algemeen aan het strand groeit.

Boba. A., schurft. (R. v. E. id.; Port. *boba*, pok). *Boba' kastéla*, een hevige graad van syphilis.

Bobalĕk. M., voor *balĕk. Hati bobalĕk*, van gedachte veranderen, zich terugtrekken van iets.

Bobasoh. M. A., voor *basoh. Toekang bobasoh*, waschman; *bobasoh pakeian*, goed wasschen. (Te T. heet een waschman *painatoe*; een waschvrouw *mainatoe*).

Bobèngka. M., een soort gebak, bereid uit meel van ketan, santan en suiker, in pandan-bladeren gedaan.

Bobènto. M., een soort huidziekte (Spaansche pokken?); z. o. *boba.*

Bobĕra. T., de laboe poetih, Cucurbita melopepo.

Bobira. M., kleine wormpjes in het aangezicht. (Tern. id.; A. *gréjawa*; T. *djěrawat*).

Bobitan. M., mandje van bamboes gevlochten, veel in gebruik bij den padie-oogst. (Tern. id.).

Bobo. M., de nipah-palm, Nipa fruticans. (A. T. *nipah*).

Boboik. T., wieg, schommelen. (M. A. *boeaei*).

Bobótja. M., de visch, die te A. *gorita* heet; een soort inktvisch met langere vangen. (T. *pado*).

Bobòto. A. T., *ajam bobòto*, kippenvleesch met santan en kruidnagelen in bladeren gewikkeld en in heete asch gestoofd. (M. *wòko;* B. *barèngkès*).

Bodito. M., ongeluk, onheil; *kenal* of *dapat bodito*, een ongeluk treffen.

Boedò. M., een albino; ook, zooals te A. en T., *kakerlak* geheeten.

Boefera. T., lomp, zwaar (wellicht afgeleid van het Port. *bufalo*).

Boefoe. T., een soort wespen (z. o. *niri*).

Boek Holl. *boek*, ook *kitab*; *boekoe* beteekent alleen gewricht.

Boelan: de schijngestalten der maan heeten te

Ambon:	Manado:	Timor:
b. baharoe	id.	id.
b. ilang	b. tadoe	b. mati.
b. ponoh	b. poernama	id.
b. pitjah of bagi doewa.	b. kartir	b. sabĕlah.

Kajoe boelan. M., de Pisonia alba. (A. *sajor poetih*; T. *sajor boelan*; B. *pohon talang*).

Boeli-boeli. A., aarden potjes om allerlei zaken in te bewaren. (Mak. id.). R. v. E. *boeli*, flesch met een langen hals.

Boeloe. *Boeloé njawa* M. A., lichaamshaartjes. (T. *boeloe badan*). *Boeloe-boeloe*, A., het haar der pudenda.

Boeloeh. M. A., bamboes. (T. *bamboe*). De voornaamste soorten zijn:

Te M.: *b. djawa, b. doeri, b. toei, b. pagar, b. koening, b. ainjak, b. nifis*, enz.

Te A.: *b. pĕtong, b. soewanggi, b. badoeri, b. djawa, b. séra, b. tjina, b. toei, b. loelĕba*. enz. Te B.: *b. poeloet, b. sowèling, b. kei*, enz. Te T.: *b. oetan, b. besar, b. teri*, enz.

Boelòto. M., platboomsvaartuig uit één boomstam vervaardigd. (Filippijnen: *laròto*).

Boenga. A., te M. *boengan*; (T. *kèmbang*).

Boenga-boenga. A., de nok van het dak. (M. *mofana*; B. T. *karpoes roemah*; P. *boeboengan*).

Boenga-boenga kapala. A. T., de kruin van het hoofd. (M. *mòngoma*).

Boenga raja. M. A., de Hibiscus rosa sinensis. (T. *Kèmbang tjapatoe*).

Mataboenga. B., een witte plek in de lens of in den oogbol. (A. *mata katamboean*).

Boenggi. B., hetzelfde als *gété-gété*, z. ald.

Boentar. *Boentar kès.* T., van zijn paard tuimelen. (M. *djatoh koeda*).

Boerédé. M., het blazen op schurftwonden van het met sirih en pinang vermengde speeksel; dit geschiedt ook bij opgezetten buik van kinderen.

Boespirik. T., het naar buitenkomen van den aarsdarm (zie *tombol*).

Bòg. T., Holl. *boog*; zie *arkoes*.

Boga. B., een kind dwingen om te eten.

Bok. M. A., Holl. *bocht*; met *ba* tot *babok*, bochtig, afgerond.

Bòki. M., *toewan bòki*, titel van de prinsessen te Gorontalo en Ternate.

Bolo. M., of (bij tegenstelling), b. v. *djadi bolo trada*, geschiedt het of niet? Te A. zegt men daarvoor *ka*, te T. *kò*, b. v. *djadi ka (kò) trada?*

Bòlom. T., voor *bĕlom*.

Bòlong. M., varkensworst. (Jav. *bolongan*, holte).

Bolsak. Holl. *bultzak*.

Bonggo. T., een liesbreuk (zie *baholo*).

Bontjis. Holl. *boontjes*; *bontjis boelan*, de Vigna Sinensis.

Bor. Holl. *boor*; ook *boren*.

Boràko. M., een wild varken (mann.) met groote slagtanden.

Bordir. Holl. *borduren*; bij *soedji* werkt men met garen, bij *bordir* met gouddraad.

Borg. Holl. *borg*, in den zin van *borg zijn*; in schrift soms *sikoeta*.

Borgor. Holl. *burger*, de vrije lieden; te A. ook *orang bĕlas*.

Bori. M. A., ook *boré*. *Akar bori*, de wortel van Millettia sericea, in zee geworpen om de vischen te bedwelmen. Daar de kuit hierdoor echter spoedig uitsterft, is deze handeling op vele plaatsen verboden. (T. *toefa*).

Boro. M.; het knoopen van een vischnet.

Bòsan. T., voor het Jav. *bosèn*.

Bosman. M. A., Holl. *bootsman*.

Bòto. M. (gew. *talòto*), met het eene been door een gat in den vloer of kuil in den grond zakken, zoodat men groot gevaar loopt te vallen. (A. T. *talipat*).

Bòto-bòto. 1. M. sprinkhaan. (Tern. id.; A. *bilalang*; T. *kalamak*).

2. T., hetzelfde als *siboléto*, z. ald.

Botok. T. gierst, de Phaseolus lunatus: een bijzondere soort heet *bòtok poeloët*. (Rotineesch *bètèk*; A. *bòtong*).

Ikan bòtok. T., een soort visch; zie *gété-gété*.

Botol. Holl. *bottel*, d. i. een gewone flesch; een vierkante flesch heet *flesko* en *fles*.

Brod. M. A., Holl. *brood*; *roti* wordt alleen te Timor gebruikt.

Broek. T., Holl. *broek*. (M. *tjelana*; A. *kalésan*).

Broid. Holl. *bruid*.

Broidegom. Holl. *bruidegom*. Alleen bij Mohamedaansche huwelijken wordt gesproken van *pengan-ten*.

D.

Daboe-daboe. M., een soort van spaansche pepex met tamate, uien en zout toebereid, en bij wild varkensvleesch of visch gegeten. Bekend is in de Minahasa de *daboe-daboe Lilang*, naar de negorij van dien naam aldus genoemd. (Tern. id.).

Dafi-dafi. M., een trechter-vormig mandje.

Dafo. M., iets met de handen opvangen. (T. *saabò*; A. *tjapèlo*).

Daingora. M., de Codiaeum Moluccanum.

Damar Ende. T., de Jatropha Curcas (zie *balatjai*).

Dana. M., tam, van dieren. (A. *djinak*; T. *kamaoes*; P. *dana*, milddadig).

Dankje, een beleefde term voor *tarima kasih*.

Dansa. Holl. *dansen*, dat zijn nl. de Europeesche dansen; de inlandsche wijze van dansen heet *mĕnari*.

Daoen nasi. M., de Canna coccinea; de bladen worden gebezigd om eten te bewaren.

Dapoer, haard, en van daar te M. gezin: man vrouw en kinderen. Te M. rekent men altijd bij *dapoer*, te A. en T. bij weêrbare mannen (*orang pegang sendjata*). *Koepang dapoer* is te M. de belasting van *f* 1 aan de eerste, en *f* 0,50 aan de tweede districtshoofden door elk hasiel betalend huisgezin.

Daringoe. A., een plant, Acorus sp., waarvan de wortels tot geneesmiddel dienen, (T. *ganoeak*); bij R. v. E. vermeld als Calamus dulcis.

Dĕdolà. T., het huilen van een hond.

Dèftig. Holl. *deftig*. *Pakeian deftig*, met een rok gekleed zijn.

Dégoe-dégoe, rustbank van bamboes, het Jav. *balé-balé*. (Tern. id.; B. *para-para*).

Dèk. Holl. *dek*, het dek van een schip.

Dékat, voor *dĕkat*.

Dépa, voor *dĕpa*.

Dĕras. T., *pohon dĕras*, de dadap-boom. (Zie *Galala*).

Dèrwardĕr. Holl. *deurwaarder*.

Didi. T., krekel; zie *ria-ria*.

Diens. Holl. *dienst*; *soerat diens*, een dienstbrief; *masok diens*, in dienst treden.

Diki-diki. M., wandelstok. (A. T. *tongkat*; B. *tokong*).

Dilan. A., *daoen dilan*, een heester, Hyptis Sp. (T. *koenoe wangi*).

Djaä. M., *Nasi djaä*, rijst met santan kalapa toebereid en gebraden.

Djaga. A., tak van boomen, elders *tjabang*: de kleinere takken heeten te T. *takis*, verb. van het Holl. *takjes*.

Djagoeng. *Djagoeng Rote* T., een Sorghum-soort.

Djalan. *Djalan mata* T., binnenweg, korte zijweg. (M. *djalan poposòkan*; T. *djalan sérong*).

Djamban. A., baard, voor *tjambang*; zie *barba*.

Djamboelan, voor *djambèlan*.

Djampi. A., de spruw; *siriawan* is meer gebruikelijk. (M. *wangi*; T. *goma*; B. *songgèr*).

Djanéla, voor *djandéla* (Kl. id.).

Djanggar. A., hanekam. (P. *djengger*; M. *kapsélti*; T. *lalik*; Bat. Mal. id.).

Djangké. M., voor *djangkit*; *sakit berdjangké*, besmettelijke ziekte. Eene erfelijke ziekte is *sakit atsal*.

Djaroema. B., het stoppen van gaten of scheuren in kleederen (M. A. *istop*). Het stoppen van gaten in kousen heet te A. meer bijzonder *toekis*.

Djèdjèr. A. T., rei, gelid. (M. *rété*).

Djéman. 1. M. A., personen van één leeftijd: *diorang satoe djéman*, zij zijn van gelijke jaren. (Jav. *djaman*, tijd, tijdvak).

2. T. personen van middelbaren leeftijd. (A. *tjalakaté*).

Djénéwer Holl. *jenever*. *Arak* heet *sopi*.

Djéré. M., offeraltaar; steen, waarop door de Alifoeroe geofferd wordt. (A. *batoe sombahjang*; T. *batoe songgo*; Mal. *djirat*).

Djergaati. T., reuzin (zie *adjiganti*). *Reus* wordt te T. *nènèk sasak* geheeten.

Djo. A., algemeene titel, waarmede Regenten worden aangesproken, als men niet weet of zij *Radja*, *Patih* dan *Orang kaja* zijn. (Op Boeroe: *Joüe*).

Djodjaro. M. A., volwassen meisjes van 14 à 15 jaar. Te A. komen deze bij reizen van ambtenaren des avonds véélal in de woning van den Regent bijeen, om met de bezoekers te dansen. (T. *nona moeda*).

Djoebi-djoebi. M., pijlboog. (Tern. *djoebi*; A. *panah-panah*; T. *ampanah*).

Djoeloes. Holl. *jaloersch*.

Djoemir. M., hiel van den voet. (Tern. *djoedjoemoe*; A. T. *toemit*).

Djoemoe. M. *Djoemoe lampoe*, de lamp aansteken; *djoemoe-djoemoe lampoe*, de lange staak aan welks einde een pit is vastgemaakt, om hoog hangende lampen of stolpen aan te steken (zie *kandjoli*).

Djoeroemàso. M., de bloemscheede van den kokospalm. (A. *koemin*; T. *panggonak*).

Djòlòk. T., vieren van touw. (M. *worà*; A. *landjar*).

Djombong (roemah). M., voor *djobong*.

Djomoe. B., hetzelfde als *fastioe* (zie dat woord).

Djongès. Holl. *jongen*, bediende. Te M. wordt van bedienden steeds als *anak* gesproken.

Djoramé. M., braakland. (Tern. *djoramoe*; zie *aon*).

Djoré-djoré. M., eene illuminatie met schelpen of papaja-vruchten; ook met kaarsen verlichte stellaadjes, die rondgedragen worden bij Mohammedaansche of Chineesche feesten.

Doak. T., oprisping; ook ergens beu van zijn (zie *dodoe* en *fastioe*).

Doaok. T., *boeroeng doaok*, reiger. (A. *boeroeng kondo*; M. *sowéko*; B. *koewàko*).

Dobol. Holl. *dubbel*.

Doda. M. (gew. *badoïla*). het visschen bij ebbe met eene voor anker liggende prauw.

Dodèso M. A. strik van jagers. (Tern. id.; T. *hahiki*; B. *toekèl*).

Dodika. M., kookplaats, haard. (A. *toengkoe*; T. *raò*).

Dodoe. M., hik, oprisping. (Tern. *doloe-doloe;* P. *sèdoe;* A. *hèk* en *makola;* B. *sersëroe;* T. *doak* en *maskédo*).

Dodoetoe. M., stamper. (Tern. id.; A. *aloe;* T. *aloek;* B. *anak lésong*).

Dodofa. M., eene aan het einde gaffelvormig uitloopende lans (ook *kanjai* geheeten), waarvan de zeeroovers zich bedienen. (T. *sarama*).

Dodòkoe. M., brug. (Tern. id.; A. T. *djembatan;* B. *tita*. eig. bruggenhoofd).

Dodomi. M., de nageboorte. (A. *kàka;* T. *paris*).

Doebò-doebò. M., een lange bamboes om iets af te steken, b. v. vruchten van een boom; het steken zelf. (A. *koekoe;* T. *gagaë;* B. *sòjò-sòjò*).

Doedoe. T., het zwam van den aren-plam. (M. A. *baroek*).

Doegal. A. (gew. *badoegal*), 1. een zweer, die op het punt staat open te breken.

2. op iemand boos zijn, niet meer tot hem willen spreken.

3. iemand die veinst, b. v. *manoesia hâti badoegal*, een onoprecht mensch.

Doesèn. Holl. *dozijn*.

Doesi. T., het afschrappen van bladeren om de opperhuid te verwijderen. (M. *tjoekoer*).

Doesoe. M., iemand volgen, achternaloopen. (A. T. *ikot*).

Doesoen. A., tuin, geregelde aanplant van vrucht- of andere boomen. Hetzelfde wat te M. *kebon tatanaman* en te T. *mamar* wordt genoemd. Men onderscheidt de doesoens in: *doesoen dati, d. poesaka, d. tabelian* en *d. tatanaman*.

Dofoma. M., levensmiddelen op reis. (Tern. id.; A. *bakál;* T. *bákal*).

Doho-doho. M., geschenk van kleinigheden. (Tern. id).

Doit. M., geld. (A. *kèpëng;* T. *oewang*).

Dokokè. M., opzetting van klieren in hals-, oksel- of liesstreek.

Dola. M., iemand te gemoet gaan. (Tern. id.; v. d. W. *aloe;* A. T. *pergi tarima*).

Dolom. M., diep, diepte. (A. T. *dalam*).

Piring dòlom. M., een diep bord. (A. T. *piring dalam*).

Piring pëlat. M., een plat bord. (A. T. *piring tjèpèr*).

Domato. M., een soort trachiet-steen, die oorspronkelijk zacht is, maar aan de lucht blootgesteld langzamerhand zeer hard wordt. (Sp. *domita;* A. *batoe soehoe*).

Dondoan. M., de hengelstaak; de bamboes waaraan de draad wordt bevestigd om meê te hengelen. (A. *hohati;* B. *koek*).

Donga-donga. M., de gewrichten van elleboog, hand en vingers.

Dontji. Holl. *deuntje*, zangwijs, aria. *Anak badontji*, een lastig kind. (B. *anak balésé*).

Dopis. Holl. *dopjes*, slaghoedjes.

Draf. M., Holl. *draven*.

Drël. Holl. *drillen*, exerceeren.

E.

Ejoe. B., voor *ijoe*.

Ekèk. T., komt overeen met *aniong*, z. ald.

Eki. T., schreeuwen, gillen. (M. A. *berterejak*, bij verkorting *baléréa*).

Ekor. *Ekor tjatjing* M. T., aardgeesten of kaboutermannetjes, die zich in de boomen ophouden. (A. *kortjati*).

Eksamël. Holl. *examen*, ook wel *kapariksaan*.

El. Holl. *el*.

Ela. A., de vezels, die overblijven bij het uitwasschen van sagoe-meel en weggeworpen worden.

Elmoeri. B., stuipen bij kinderen. (A. *sakit moerétoe*).

Eò. T., iets omroeren. (M. A. *gojang*).

Epoe. A., een tabakszak van tikar-bladeren, vooral door de bewoners van Ceram op reis meegenomen. (P. *epok;* B. *bakopang*).

Eri. A. 1. oude atap, ongeschikt voor gebruik.
2. het knagen van ratten. (M. *réno;* Bat. Mal. *kerikit*).
3. eene verzameling van eenige *téong* 's of geslachten, die een *éri* vormen.

Esi. A., *sajor èsi*, een mosplant, die op de klippen groeit aan de oostkust van Leitimor, en bij ebbe er afgehaald, door de bevolking, bij gebrek aan visch, wordt gegeten, hetzij rauw, dan wel met uien en Spaansche peper gebakken. Er zijn nog andere soorten, als *sajor ariang*, enz.

Esmola. A., aalmoes, armengeld. (Port. id.; elders *doit* of *oewang miskin*).

Estrak. Holl. *extract*, de vendurekening.

Estrapos. Holl. *extrapost*.

Ewan. A., bosch, woud. (M. T. *oëtan besar;* B. *werong*).

F.

Fábrik. A. T., Holl. *fabriek; toewan fabrik*, de Ingenieur van den Waterstaat.

Fadiga. A., zaadvloeiing van jongelieden.

Fafédoek. T., ingedrukt, van den rug van paarden. (M. *pésoe*, z. ald.).

Fagéti. A., voetzoekers. (Port. *foguete*; T. *pètas;* M. *pétas-pétas*).

Faloengkoe, met de vuist een stomp geven.

Falo-falo. M., ergens iets uitscheppen, b. v. water uit eene prauw. (Tern. id.; A. T. *timba ajer;* te A. heet de daarvoor gebruikte timba meestal *timba roewang;* volgens R. v. E. is *timba roewang* de bodem van een vaartuig, waar zich het water verzamelt.)

Fam. Holl. *van*, familienaam; *nama* is de voornaam.

Famili. Holl. *familie*.

Fandisi. M. A., Holl. *vendutie* (z. o. *lélong*).

Fandoeng. M., Holl. *vandoen*, aldaar gew. in plaats van *ferdoeli* gebezigd.

Fanéti, voor *pèniti*.

Fani. T., honigbij (zie *ofoe* en *niri*).

Fara. M., vlekken op het lichaam, b. v. moedervlekken. (A. T. *darak sisa*).

Farabots. M., verlostang, (verb. van het elders gebruikelijke *prabot*).

Faràkoe. T., flauw vallen. (M. A. *dapat flau;* Port. *fraco*, zwak, tenger).

Faranggang. M. A. (ook *faranggan* en *parang-gang*). *Ajam, sapi faranggang* wordt gezegd van kippen en runderen, die nog te jong zijn om voor de voortteling in aanmerking te komen. (Port. *franga*, een kuikentje; Kl. *peranggang*).

Fardoe. M., korf van sagoe-bladeren vervaardigd, tevens als maat voor sagoe dienende; ruim 30 katies. (Sp. *fardo*, baal van 2 centenaars; A. *toeman;* B. *timbël*). Van één toeman sagoe eten 7 à 8 menschen eene week lang; een goede boom levert tot 30 toeman, en daaraan hebben ze dus voor een half jaar genoeg. Tegen bederf wordt de sagoe in water bewaard. Voor toespijs wordt nimmer geld uitgegeven; kunnen ze geen visch krijgen, dan eten de Amboneezen er bia's bij.

Farinja. T., rijstemeel, in tegenstelling van *tari-goe*, dat ook te M. en A. *tarwemeel* beteekent. (Port. *farinha*; elders *tèpoeng*).

Farlak. Holl. *verlakt; tjapatoe farlak*, verlakte schoenen.

Farlif. Holl. *verliefd;* ook *bakoe soeka*.

Faro. M., heesch van stem. (A. T. *paro;* P. *parau*).

Faroedjoe. T., roestig, met roest bedekt. (A. *batahi;* M. *bakého*, zie *kého*).

Fastioe. M. A., beu van iets zijn. (Tern. id.; Port. *fastio;* T. *doak;* B. *djomoe*).

Fatsoen. Holl. *fatsoen; ini jas ada fatsoen sakali per dia*, deze jas staat hem zeer goed.

Fĕfàké. T., de knieschijf; daarvoor wordt echter, even als te A., ook *kaki boekoe* gebezigd.

Fĕfoedik. T., schuim, schuimen. (M. *gaboe;* A. *skoim*).

Fékoe. T., het blazen op schelpen of een stuk bamboes, zoodanig dat er een schel geluid wordt voorgebracht.

Fénok. T., uitstrekken, recht maken van iets dat krom is. (M. *trèk;* A. *loendjoer*).

Fèpa. T., *tali fèpa*, touw, dat vervaardigd wordt van de jonge bladstelen van den toewak- of lontar-boom.

Fĕrandĕr. Holl. *veranderen.*

Fĕrdoeli. M. A., voor *perdoeli.* (T. id. en *hosèk*).

Fĕrfèl. M. A., Holl. *vervelen; beta rasa fĕrfèl*, ik verveel mij. (T. *lòsan*).

Fĕrgol. Holl. *vergulđ.*

Fèsta. Holl. *feest*; *békin festa*, een partij geven.

Féto. M., pruttelen. (A. *bersoengoet*; T. *mengomèk*).

Fétor, de vroegere assistent-residenten van Hila, Saparoea en die ter beschikking werden te A. *fétor* geheeten: de controleurs zijn *pendjawat.* Te M. worden de controleurs en soms ook de Residenten aldus genoemd. Te T. is het de titel van een op den Radja volgend hoofd (Port. *feitor*, z. T. v. Ned. Indie 1867, I, blz. 362).

Fi. T., *roempoet fi*, het alang-alang-gras (zie *koesoe*; op Java *èri*).

Fiaro. M., verspreid, hier en daar voorkomende. (A. *masok kaloewar*; T. *tasiar* en *tatjadé*).

Fifikoe. T., de franjes van een salendang.

Fifiti. T., met den hengel vischen. (M. A. *hohati*).

Figir. M. A., Holl. *figuur*; *kasih figir*, het afroepen van de verschillende figuren bij het dansen der quadrille.

Fikir, voor *pikir.*

Fiola. Holl. *viool*; *toekang fiola*, een violist; *gosok fiola* M., op de viool spelen (A. *iris fiola*; T. *horo fiola*).

Flak. Holl. *vlek*; *baflak*, met vlekken, gevlekt.

Flau. M. A., Holl. *flauw*; zie *farakoe.*

Flèsko, een vierkante flesch, zooals voor arak, jenever, enz.

Flinggĕr. M., Holl. *vlieger.* (A. *lajang-lajang*; T. *faligèr;* B. *saronggola*).

Floer. Holl. *vloer; lantei* als die van niboeng of bamboes is.

Floit. Holl. *fluit*, nl. dwarsfluit; *soeling* is een kleine fluit.

Foe. T., blazen (M. A. *tioep*); *foe-foe*, hetzelfde als *tioep-tioep*, z. ald.

Foë. T., opbruisen, ook in figuurlijken zin.

Foefoe. 1. M., in den rook of boven het vuur gaar maken, van visch, varkensvleesch, enz.; het is vooral de *ikan foefoe*, die met *daboe-daboe* wordt gegeten. (Tern. id.; zie *asar*).

2. A., hetzelfde als *kéra* zie dat woord.

Foefoek. T., voor *boeboek*, of zooals te M. *kaloeboe.*

Foefoeraga. M., verward, ineengestrengeld van haren. (Tern. *foeraga*; P. *rägoe*, in de war; A. *ramboet taoerei*, T. *ramboet kèkai*).

Foeik. T., wild van dieren. (M. *foeroe;* A. *liar*).

Foekoe. M., (gew. *talifoekoe*), in de war, van touw en dergel. (A. *tarikà;* T. *taraĕ*).

Foer. Holl. *voering.*

Foerà. T., het overlangssplijten van de bladeren van den aren-palm. (M. A. *belah*).

Foeroe. M., wild, van dieren. (Tern. id.; Sp. *furo;* zie *foeik*).

Foforai. M., stofregen met zonneschijn. (A. T. *oedjan panas*).

Fòkê. M., wrat. (A. *darajan*).

Foki-foki. M., de vrucht die op Java terong heet, de Solanum melongena. (Tern. id.; Alf. Min. en B. *poki-poki*; A. *teroeng*; T. *teroeng*).

Folmak. Holl. *volmacht* of *gevolmachtigde*; ook *djoeroe koewasa*.

Fòrskot. Holl. *voorschot*.

Fòr, *dansa fòr*, voordansen, den dans openen.

Forès. Holl. *voorhuis*; de binnengalerij eenér woning.

Fòrhémel. M. A., Holl. *hemel*, de hemel van een ledekant (T. *tenda*); *verhemelte* heet *langit-langit*.

Fòrna. A., vorm om sagoe te bakken (Port. en B. *forno*); de houtjes, waarop deze geplaatst worden, als ze van het vuur zijn afgenomen, heeten *tangga-tangga*.

Fornès. M. A., Holl. *fornuis*.

Foro. M., uitbroeden van eieren. (Tern. id.; A. *mengèram*; T. *loeöek*).

Fòròk. M., Holl. *vork*. (A. T. *garpoe*).

Fororo. M., *koelit fororo*, gerimpeld van de huid, (A. *takoro*; T. *karèmp*).

Fòti-fòti. M., iets in het klein, b. v. een gantang rijst bij de tjoepa verkoopen. (Tern. id.).

Frei. 1. M., Holl. *vrij*; meer bijzonder van de betaling der hasiel belasting vrijgesteld.
2. A., Holl. *vrijen* (elders *bertoenangan*).

Frèsko, versch, frisch. (Sp. *fresko*).

Froeg. M. A., Holl. *vroeg*; *ada froeg lagi*, het is nog vroeg. (T. *pagi*).

G.

Gaba. M., *hati gaba*, de longen (zie *bak*); *gaba-gaba* A., de bladnerven van den sagoe-palm. (P. id.).

Gaboe. M., schuim op den mond. (Tern. id.; zie *tefoedik*).

Gading. M., *kajoe gading*, de Murraya Sumatrana: het hout wordt gebezigd tot vervaardiging van krisheften, die van *f* 3 tot *f* 7 kosten. (T. A. *kemoening*).

Gado-gado. T., tusschentijds eten (zie *tjamoe-tjamoe*; Bat. Mal. *toespijs eten*).

Gagaë. T., het afsteken van vruchten. (Zie *doebò-doebò*).

Gagoe, stotteren. (R. v. E. id. en *gagap*; Port. *gago*; Mak. *gaga*).

Gagona. A., bak van garoeroe vervaardigd, tot allerlei doeleinden dienstig.

Gahi. M., rups, insekt. (Tern. id.; A. *mai* of *mai-mai*; T. *oelar* en *kalatik*).

Gala-gala. T., *pohon gala-gala*, de Agati grandiflora. (M. A. *pohon toeri*).

Galala. M. A., een soort van dadap; te M. in de koffie-tuinen als schaduw-boom aangeplant. (B. *dërèk*).

Galing. T., voor *galei*.

Galopèr. M., Holl. *galoppeeren*. (T. *koeda lari andjing*).

Gana. M., het gedeelte van een plant of boom, waar de bladen uitschieten; palmiet. (Tid. *gona*; A. T. *hati*).

Ganémoe. M. A., de Gnemon gnetum: de bladeren worden gegeten, de schors dient tot vervaardiging van touw. (B. *pohon manindjoe*).

Ganggirik. T., de liesstreek (zie *holé-holé*).

Gapé. T., voor *gamit*.

Gara. M., iemand plagen, kwaad maken. (Tern. *kara*; A. T. *ganggoe*).

Garam. *Lapar garam* A., kleine puistjes achter de ooren en op den rug.

Gardèn, Holl. *gordijn*, nl. bedgordijnen; *venstergordijnen* heeten te M. *kalamboe* en te T. *kain djanéla*.

Gardoes. Holl. *kardoes*, bordpapier.

Garfao. T., leguaan (zie *soa-soa*).

Gargantang. M. A., slokdarm, keel in het algemeen. (Sp. *garganta*; T. *kòkòdok*).

Garida, manziek, vrouwlustig. (Tern. id.; T. ook *mata léhanak* of *mata gatal*).

Garindi. T., mondtrompetje (zie *koembing*).

Garing. A., *garing soewara*, met volle heldere stem zingen. (P. *garang*).

Garo, voor *garoet*.

Garóeroe. M. A., bladscheede van den pinang-, kalapa-, sagoe-boom, enz. (Tern. id.; T. *sarong pinang*, enz.).

Garsèr. A., groeien, ontwikkelen. (M. T. *groei*; B. *haroei*).

Gasti. T., ransig, van olie (zie *sosasa*; toch niet van het Holl. *garstig?*).

Gata. M. B., de bamboes om sagoeweer op te vangen. (T. *bamboe laroe*; te A. gebruikt men daarvoor een *garoeroe*).

Gata-gata. 1. een soort van nijptang van bamboes, bij het koken in gebruik. (R. v. E. id.). 2. A., de stokjes, om de warme papeda naar den mond te brengen en zoo op te slurpen. (B. *balé-balé papéda*).

Gaté. M., haak, haken; *tergaté*, vastgehaakt. (A. *gait* of *kait*; T. *kèkai*).

Gau. M., het gedroogde en afgeschraapte blad van den aren-palm, waarin de tabak tot een roko gerold wordt; beter van smaak is het uitspruitsel van een pinangsoort, die *pinang jaki* heet. Elders gebruikt men tot hetzelfde doel djagoengbladen.

Gawang. T., voor *gebang*, de Corypha gebanga.

Gebèd. Holl. *gebed*; *doa* en *sombahjang* zijn kanselwoorden.

Gědoes. A. (gew. *bagèdoes*), van rijst die, in stoom gekookt, bijna gaar is.

Gédong. T., voor *gèdong*.

Gědong. A., kleine vertrekken in eene woning om goederen te bergen.

Gěméně. M., Holl. *gemeen*, een gewoon schutter, in tegenstelling van een korporaal of sergeant.

Gěndéria. M., Holl. *galerij*, voorgalerij; deze heet ook wel *stoep di moeka*, de achtergalerij daarentegen altijd *stoep di balakang*.

Gěnotschap. M., Holl. *genootschap*, het Ned. Zend. genootschap.

Gépé, (gew. *tagépé*), tusschen geklemd, b. v. de vingers tusschen de reet eener deur; ook in minder kiesche beteekenis. (B. *gapé*; vgl. ook het Bat. *gépé*).

Gèrdon. A., ronde houten knaap. (Fr. *guéridon*).

Gěsond. M. A., Holl. *gezond*; *sjaman* alleen in geschriften.

Gèspèr. Holl. *gesp*.

Gété-gété. M. A., een soort visch, Anabas scandens. (B. *ikan boenggi*; P. *betoek*; T. *ikan lòlok*).

Gětolo. M., rijstdiefje. (Tern. *datolo*; A. *téri-téri*; T. *tèkèk*.)

Gidi-gidi. M., mondslijm. (Tern. *gili-gili*; B. *gèmbèr*; A. *ajer moeloet*; dit laatste beteekent te M. *watertanden*).

Gidoë. T., kikvorsch. (M. A. *kodok*). Te A. *dia tangkap kodok*, gekscheerende van iemand die valt.

Ginoti. M., takjes of stukjes hout, die op zee drijven en dikwerf aan het strand spoelen.

Gioep. M. A., een groot vischnet, om ver in zee mede te visschen; te A. van *f* 300— *f* 500, te B. tot *f* 1000 waard.

Gobang. A. T., voor *kobang*.

Goda. M. A., spook, geestverschijning. (Jav. *goda*, verzoeking; T. *spòk*).

Godoe. M., een groote spin; loopt deze over het ledekant, dan krijgt de persoon, die er in slaapt, de nachtmerrie.

Goehi. M., stortvloed. (Tern. id.; A. *hènèr;* T. *seengi malèle*).

Goemátar. T., voor *goemitar*.

Goemila. A., (of *goemira*) een houtsoort, geschikt om meubels van te maken.

Goemoetoe. M. A., voor *gimoeti*.

Goena, middelen, toegediend met het doel om eene toenadering tusschen twee personen van beide seksen tot stand te brengen: een der meest zeker werkende is de *ajer mata doejoeng*.

Goentoer. *Bidji goentoer*. A., dondersteenen; men onderscheidt ze naar den vorm in mannelijke en vrouwelijke. (M. *gigi goentoer;* T. *batoe goentoer*).

Goevernement. Holl. *Gouvernement: kompania* geraakt meer in onbruik, alleen te T. nog in het *nailapa kompania*.

Goféla. M., muskiet. (Tern. id.; A. *njamoek;* T. *ninik;* B. *moeskit*).

Gòfo. A., draden van de vezelen van den pisangboom, om het aas aan de vischhaak te bevestigen.

Gogawé. M., wenken met de hand. (P. *gamit;* A. *gaal;* T. *gapé*).

Gohoe. M., een gerecht, bestaande uit kleine vischjes (te A. *ikan poeri*, M. *taudipang*, T. *ikan koewoe*, B. *ikan wasa*), die van graten en ingewanden ontdaan met lemoensap, spaansche peper en soms nog andere kruiderijen vermengd worden. (T. *lalep;* B. *indak;* A. *kohoe-kohoe;* hier wordt dit ook van garnalen bereid, wat nog beter van smaak is).

Gohéba. A., 1. een soort kiekendief, die over het geheele lichaam wit en rood gevlekt is. (M. *kohé ta;* B. *loesi;* T. *ketémak*).

2. huidziekte aan handen en voeten.

Gojang-gojang. A., een zeef, afgeleid van het Mal. *gojang*. (B. *ajakan*).

Gojawas, de Psidium guajava; de vruchten worden gegeten, de jonge loten met andere geneesmiddelen tegen buikpijn gebezigd. (T. ook *kèdjawas*).

Goléma. A., een soort visch met gespleten bek, en van daar ter bespotting van iemand met een hazenlip.

Golpi. M., *tjèlana golpi*, een gekleede broek (van het Holl. *gulp?* Tern. id.; A. *kalèsan golpi*).

Goma. T., de spruw (zie *mangi*).

Gomala. M., vischhaak. (A. *mata kail;* T. *pantjing*).

Gomala-oelar. A., slangensteen. (R. v. E. *komala*, karbonkel).

Gomoe, M. A., de Artocarpus incisa; de vruchten worden gegeten. (T. *soekoen bidji*).

Gonggo. T., voor *gonggong* (zie *kau*).

Gonggor. B., voor *goentoer*.

Gonòfoe. M., het vezelachtig weefsel van den kalapadop. (Tern. id.; A. *koelit kalapa;* T. *poenoek*).

Gononé. M., kleine bruinachtige diertjes in de kleederen bij onreinheid; een soort luis. (Tern. id.; A. *toema*).

Gonto. M. A., voor *koentoet; bagonto*, veesten. (T. *konto*).

Gorà. M., de djamboevrucht. (A. T. *djamboe*).

Goràko. M., gember; de zaden worden fijn gestampt en met water vermengd op nagelzweren gewreven. (Tern. id.; A. *halia;* T. *alia*). *Djari goràko*, een kromme vinger.

Gorango. M., haai. (Tern. id.; A. *kèloejoe;* B. *éjoe;* T. *ijoe*). Onder de voornaamste soorten rekent men: de *g. bintang*, *g. pasir*, *g. kikis*, enz. zie T. v. Ned.-Indie, 1873, afl. 4.

Gorgolèt, glazen karaf. (Port. *gorgoleta;* Bat. Mal. *gergelèt;* B. *karap*).

Gorita. 1. M., borstlap door kinderen gedragen (A. *òtò;* T. *leif;* Mak. *koerita*).

2. A., naam van een zeedier (zie *lolòtja*).

Gòrò. M., gom. (Tern. id.; A. T. *gètah;* B. *tèwèr*).

Gòròko. M., een stuk hout in het vuur, dat aan het eene einde in brand is, zooals ook medegenomen wordt naar de tuinen om daar vuur aan te maken. (A. *pontong;* T. *kajoe api;* P. *poentoeng api*, stok brandhout).

Gòsi. M., het membrum virile. (A. *boetoe;* T. *oeti;* B. *pòsi-pòsi*).

Gòsò-gòsò. A., een toestel om sagoemeel kruimelig te maken, vóór dat het gezeefd wordt. (Verb. van *gosok-gosok?*).

Gòt. Holl. *goot; galei got*, een goot graven.

Gòti. A., de uitgeholde sagoestam, waarlangs bij de bereiding van sagoe het water wegloopt.

Gotjéfa. M., een vlot, veerpont. (Tern. *tjofa;* A. *gosépa;* T. *sasak*).

Grap. M., Holl. *grap; dia panggrap sakali*, hij is een echte grappenmaker. (A. *gràpis*).

Grèf. Holl. *griffel.*

Gréjawa. A., puistjes in het aangezicht. (P. *djériawat;* zie *bobira*).

Groei. M., Holl. *groeien; bertoemboeh* is meer *ontkiemen.*

Groet. A. T., Holl. *groeten.*

Gros. M. A., Holl. *grof*, het tegengestelde van *aloes.* (T. *kasar*).

H.

Haga. M. A., verstomd van iets zijn, iemand met open mond aanstaren: dit woord komt in beteekenis veel overeen met *mènganga.* (T. *tanganga*).

Hagèl. Holl. *hagel*, om te schieten.

Hahalang. A., op den schouder dragen, b. v. van een draagstok.

Hahési. A., de buitenste omkleeding van de takken der sagoepalmen; *tali hahési*, het touw, dat hiervan wordt vervaardigd.

Hahiki. T., strik voor jagers (zie *dodèso*).

Hahoealang. A., de voor- en achtersteven van prauwen. (P. *alang*, dwarsbalk).

Haik, timba van gawangbladeren, wordt ook als maat gebezigd (25 katies). De tifadoors loopen den ganschen dag rond met een juk, waaraan twee haiks met toewak of laroe hangen; die aldus rondgevent wordt.

Hajàka. A., *orang hajàka*, iemand die iets in zijn oogen heeft, waardoor hij altijd ongeluk aanbrengt, zonder het zelf te weten.

Hak. Holl. *haak; hak gardèn* of *hak koi*, gordijnijnhaak.

Hakẹ̀. M., iemand bespieden. (Tern. id.).

Halabiroe. A. (of *harabiroe*), kwaad doen, iets vernielen.

Halapélé. A., eene meer krachtige uitdrukking voor werpen of gooien; b. v. *halapélé per dia*, raakt hem! smijt hem dood!

Halia. A., gember (zie *gorèko*):
o. a. in: *„Pagi-pagi tanam halia,*
„Serta tanam laloe berdaoen;
„Satoe hari tida koe lihat,
„Merasa boelanlah dengan tahoen."

Ham. Holl. *ham.*

Hamau. M., eene huidziekte, vlekken op de huid.

Hambak. Holl. *ambacht; pergi adjar hambak*, zich voor eene betrekking gaan bekwamen.

Hamër. T., Holl. *hamer.* (M. A. *martélo*).

Handoek. Holl. *handdoek.*

Hansan. A., de klieren (amandelen) ter weêrszijden in den mond.

Hari. *Hari djadi* M., geboortedag. (A. *hàri tahoen;* T. *hari bèranak*).

Haring. T., zandbank, zandplaat. (M. A. *tanoesan*).

Harmonik. Holl. *harmonica.*

Haroeroe. A., van een boom naar beneden glijden.

Harspèl. Holl. *haarspeld*.

Harta. M. A., de koopprijs bij een huwelijk; *kawin harta*, een huwelijk dat op die wijze gesloten wordt. (T. *belis*).

Bij de alfoeren te M. is het niet de gewoonte in gemeenschap van goederen te trouwen: de poesaka van man of vrouw blijven dus altijd aan de familie van den overledene. Te A. wordt veelal het meisje geschaakt, om de hooge harta te ontduiken. Op Ceram daarentegen is de harta even groot bij huwelijk als bij schaking, om reden zoovele familieleden daarvan een aandeel krijgen, en bij huwelijken van regenten zelfs de geheele negorij.

Hàsa. A., langs het strand oproeien. (M. *mènjoesoel*; T. *ikot darat*). O. a. in dit liedje:

»Ow, Oelat, eh!
»Tandjong Ow, Oelat, eh!
»Tandjong silèrani!
»Tandjong Ow, Oelat, eh!
»Hàsa-hàsa ka Moelana,
»Patih Boi balancez!
»Rasa-rasa lagimana,
»Béta kawin dengan sé!"

Hàsi. T. wijdbeens staan (zie *sènga*). *Mata tahàsi.* T. B., ziekte der oogleden, zoodat deze niet kunnen gesloten worden. (A. *mata tarabei*).

Hasil. M., *koepang hasil*, hasielgelden, de hoofdelijke belasting van *f* 5. (A. *koepang bèja*).

Haté. A., met de parang in een boom hakken.

Hèk. 1. Holl. *hek*. 2. A., de hik (zie *dodoe*).

Hèknak. T., *tali hèknak*, een soort touw bereid van de bladeren van den gáwang- of gèbangpalm.

Hélahai. A., een uitroep van zwaarmoedigheid, b. v. in:

Helahai berkabangkalan,
Baik di roemah, baik di djalan!
Seperti tidor tidakan sono,
Hatikoe rasa menponoh-ponoh!

Hèndak. T., eene soort pandanen, waarvan matten vervaardigd worden. (M. *pondang*; A. *pandan*; B. *daoen nasi*). Een bijzondere soort heet nog *lonak*.

Hènèr. A., stortvloed (zie *goehi*).

Hengsèl. Holl. *hengsel*.

Hindoe, *orang Hindoe.* A., heidenen, in tegenstelling van christenen. (M. *alifoeroe*; T. *djèntioe*).

Hoba. M., gluren, loeren. (A. *loer*; T. *maloi*).

Hoek. Holl. *hoek*; *djiko* heet een hoek aan de kust tusschen twee kapen.

Hoes. T., een met steenen afgeperkte vlakte, waar paarden-wedrennen (*foti hoes*) plaats hebben; vooral op Roti zeer in zwang.

Hoesar. M., Holl. *huzaar*, eerewacht.

Hoetèl. A., wratten op het aangezicht; die op handen en voeten heeten *darajan*, verk. van *darah ajam*. (T. *ila*; zie *fòkè*).

Hohati. M. A., met den hengel vischen. (Tern. id.; B. *batoeca*; zie *fifiti*).

Hok. A. T., een kaartspel, dat bijna met commetten overeenkomt.

Holé-holé. M., de liesstreek. (Tern. *holé*; A. *ari-ari*; T. *ganggirik*).

Hongi. M. A., *bèkin hongi*, geraas, getier maken. Te A. ook de strooptochten tot uitroeiing der nagelboomen.

Horas. M., uur. (Sp. *hora*; A. *oras*; T. *djam*). *Horas poekoel berapa* M., hoelaat is het? (A. *Berapa oras?*).

Horo. T.; *horo fiola* of *horo tandji*, de viool strijken (zie *fiola*; *tandji*, Bat. Mal. muziek).

Hòsa. M. A., buiten adem zijn na hard loopen. (B. *hesa*; T. *nata*; Mak. *mosa-mosa*). *Sakit-hòsa*,

aamborstigheid. *Tjitjak hòsa* A., een der grootste soorten van hagedissen.

Hòsèk. T., moeite, omslag maken; ook ergens iets om geven, zooals men te M. en A. *fërdoeli* gebruikt. (Kl. *oesik*).

Hôtoe. A., een berg beklimmen, opgaan.

Hòtong. A., gierst; wordt alleen op Boeroe geteeld (zie *tòtòk*).

I.

Idang. (*mengidang*), voor *idam*.

Idoe. M., de vezel van de bladscheede van den areng-palm, die wordt gebruikt tot vervaardiging van vischlijnen. (Tern. id.; A. *goemoetoe paha*).

Ifoe. M., stoel van planten. (A. *mata*; T *koempoe*).

Igi. M., een langwerpige fuik van rotan gevlochten, om visch te vangen. (Tern. id.; A. T. *loeboe*; wordt te A. van bamboes en te T. van lidik gemaakt).

Igoe-igoe. M., een mand, waarin de kippen hare eieren uitbroeden. (Tern. id.; T. *nœk*).

Ikan, *ikàn mata* T., voor *mata ikan*.

Van de talrijke vischsoorten worden hier eenige opgegeven met de te B. overeenkomstige benamingen:

Ambon:	Banda:
ikan tatihoe,	ikan dandiwoe.
" goemaroe,	" nanoerang.
" weka,	" walo-walo.
" bobara,	" gandar.
" piskada,	" willem.
" lololi,	" willem anak.
" komoe,	" domoe.
" singarok,	" malewoe.
" samandar,	" moeria.
" gorara,	" marak.
" bolana,	" balana.
" pampang,	" kambing.
" bae,	" moro.
" tampar,	" salaroe.
ikan silapa,	ikan poetak.
" gatja,	" andjang.
" sisir,	" toering.
" antoni,	" terbang.
" salmaneti,	" bidji nangka.
" mata boelan,	" wawoelang.
" tatoe,	" sonok.
" toein-toein,	" gomber.
" ahoehoe,	" waltir.
" sikoeda,	" kasoeari.
" esil-esil,	" iskekil.
" makei,	" makat.
" kawalinja,	" oendjirat.
" lompa,	" oelamboe.
" kaloena,	" kapala batoe.
" damar,	" laweri.
" masarina,	" maroekoe.
" bandera,	" tolkoembi.
" garopa,	" loekesi.
" doerian,	" taroetoen.
" tatoemboe,	" peti.
" akaroe,	" bodo.
" halehar,	" galnai.
" loelamon,	" pakanaroe.
" toemboe,	" pampis.
" masa kering,	" pindang.
" tanding,	" tampa-tampa.

Ila. T., een soort uitslag in het aangezicht, ook wel zweren of wratten (zie *hoetèl*).

Iler. A., slijpen van messen. (P. *kilir*; M. *gòsòk piso*; T. *sésélé*).

Indak. B., hetzelfde als *gohoe*, z. ald.

Indjang. M. T., voor *indjak*; *indjang padi*, het uittreden der padiekorrels uit de aren, wat in de tuinen geschiedt, vóór dat de padie naar huis wordt overgebracht. (A. *indjè*).

Infel. Holl. *invullen*; het invullen van cijfers op een staat.

Inti. T., voor *entei*. (B. *lawar*).

Isi hatoe. A., (ook *isi bakar*), het haasje van dieren. (T. *hasis*; somwijlen de nieren, zie *boa*).

Istoewa. B., een raadsel (zie *tjigoeloe*).

Istòp. M. A., Holl. *stoppen* (zie *djaroemą*).

Istòri. A. (ook *stori*), spreken, praten. (P. *sĕtori*; T. *ombong*). Te M. beteekent *stori*, lawaai, ruzie, leven, en zegt men: *djangan bekin stori*, zoek geen twist (z. o. Kl.).

Istori bekin panas hati. A., iemand kwaad maken. (B. *istori toesoe-toesoe*).

J.

Jaba. A., een soort kiekendief met witte borst en witten kop. (M. *sikèp*; T. *kètéwak bali*; B. *manąja*).

Jaki. M. B., aap. (A. *kès*; T. *kòdé*): apenvleesch wordt voor eene lekkernij gehouden.

Boewah jaki, de Anacardium occidentale. (T. *boewah monjel*).

Bangkak jaki, zie *bangkak*.

Jas. Holl. *jas*.

K.

Ka. A., hetzelfde als *kolo*, z. ald.

Kaär. A., het samenscholen van visschen, zoodat het water begint te schuimen.

Kabaléro. T., haarvlecht. (Sp. *caballera*; M. A. *tjamara*).

Kabangkalan. A., verslikken, meer speciaal van vloeistoffen. (Vgl. P. sub *banggala*).

Kabaoek. T., vlêermuis (zie *morségoe* en *paniki*).

Kabarèsi. A., moedig, dapper; in eene minder gunstige beteekenis het meest overeenkomende met *bluffen*.

Kabi-kabi. M., de Graptophijllum hortense; bij tuinfosso's, b. v. na een mislukten padioogst, worden de drie soorten (album, viride et rubrum) met doedi rondom de te bezweren plaats gelegd. (A. *daoen poetri*).

Kabila. M., doozen van silaïbladeren gevlochten, vooral van Gorontalo afkomstig. (Mak. *kambilo*).

Kabos. M., voor *galoes*, de Ophiocephalus. (T. *ikan balanak*.)

Kadéra. M. A., stoel. (Sp. *cadéra*, T. *karosi*). Een *kadéra pikoel* of draagstoel heet te B. *talèkan*.

Kadihoe. A., een sierplant, de Codiaeum variegatum. (T. *daoen garida*).

Kadjoe. T., voor *kajoe*.

Kadoe. A., van sagoebladeren gevlochten strooken, waarmede bij gemis van deur een vertrek wordt afgesloten.

Kadrili. Holl. *quadrille*, dans.

Kafarinjoe. A., een oude Portugeesche dans. (T. *kafarinja*).

Kailolo. A., *orang kailolo naek prahoe*, eene uitdrukking om het onophoudelijk psalmzingen te ridiculiseeren, daar de Kailoloreezen, ofschoon Mohamedanen, nog niet in de prauw zitten, of zij beginnen al te zingen.

Kain. *Kain pikol* A., een soort sálendang van zwart katoen door de vrouwelijke lidmaten des zondags in de kerk over den linker schouder gedragen.

Kajoe. *Kajoe oelar*, T., zoo heet op Timor de *bidara laoet*.

Kak. T., *boeroeng kak*, een soort kraai, Corvus Enca. (M. *boeroeng woka*).

Daoen kak, de Ficus septica (zie *tagalolo*).

Kaka. A., de nageboorte (zie *dodomi*).

Kakahĕr. A., de hooge randen van eene wan, die van het hout van kakaherpalm vervaardigd worden, en welke wan dient om het sagoemeel te luchten, vóór dat het op de gosò-gosò komt.

Kakarwalan. A., schemering, verb. van *tjakarwalan*. (M. *poka-poka*; T. *singgakala*; B. *molomolo*).

Kàkoes. Holl. *kakhuis*; *tampat bitjara* is fatsoenlijker, maar *djamban* zeer onbehoorlijk. Te A. heeft dit woord bovendien eene andere beteekenis.

Kakoja. A., een boom, waarvan de bladeren tot matten gevlochten worden, die men ergens op legt om bij regen voor nat worden te behoeden. Die matten dragen ook wel dezen naam. (B. *salepèr*).

Kakopang. 1. A., sirihdoos van tikarbladeren. 2. B., hetzelfde als *époe* (z. ald).

Kala. M., beenen armbanden door de heidensche Alifoeroe gedragen. (Alf. Min. id.).

Kalakérang. M., *roemah kalakérang*, gemeente- of dorpshuis. (Alf. Min. *kalakèran* van *lakèr*, veel; iets dat door velen wordt verricht en onderhouden; A. *roemah negeri*; T. *roemah kompania*). Te M. tegenwoordig vervallen, als zijnde de bestaande afgebroken óf verkocht; te A. woont de regent er wel in, als hij geene eigen woning heeft.

Kalamak. T., sprinkhaan (zie *bòto-bòto*).

Kalamojang. A., eene soort oorwormen, die tamelijk lang zijn. (Kl. *koeloe-majar*).

Kalatik. T., een worm (zie *gahi*).

Kalawai. M. A., wêerhaak. (B. *sòlong-sòlong*).

Kalawatir. A., verb. van het Holl. *koolwater*; wordt door overhaling van gegiste sageïro verkregen en in de binnenlanden veel gedronken.

Kalébat. M., *prahoe kalébat*, eene prauw van bijzonder model, kleiner dan de *boelòto*.

Kalènda. M., sleepnet.

Kalĕsan. A., broek. (Fr. *caleçon*; M. *tjèlana*; T. *broek*).

Kalèsan. *Tra kalèsan*, onverschillig.

Kalitji. A. T., de Guilandina Bonduc; de zaden worden door kinderen veel gebezigd om mede te knikkeren, hetwelk geschiedt door de op de gesloten linkerhand liggende knikker met duim en wijsvinger der rechterhand weg te knippen. (M. *galitji*, soms ook *kanikèr*; Bat. Mal. *klitji*).

Kalobè. B., honigbij (zie *ofoe*).

Kaloeli. B., vuurslag. (M. A. *batoe api*; T. *bèsi api*).

Kaloka. A., van eene kalapavrucht, die uit zich zelf van de bast loslaat.

Kalongkong. A., een kalapadop, die nog niet hard is.

Kalomp. Holl. *klompen*; eig. de houten sandalen, die op Java *gamparran* heeten.

Kalor. A., kaal; hiervoor zijn nog andere woorden in gebruik. (Port. *calvo*; M. *tasa*; T. *polik*).

Kàmar. Holl. *kamer*.

Kamandar. T., slaapbroek. (M. *tjèlana maboedoe*; A. *kalĕsan tidor*).

Kamàoes. T., tam van dieren (zie *dana*).

Kamasilan. M., een plant, die op koraalriffen groeit en waarvan de zeelieden armbanden vervaardigen, die als talisman tegen ziekte moeten dienen. (A. T. *akar bàha*).

Kambojang. T., voor *kamboedja*.

Kambôti. A., een mand van kalapa- of gemoctibladeren. (Mak. id.; B. *bising-bising*).

Kamoe-kamoe. M., mist, nevel. (P. *kaboet*; zie *asap tanah*).

Kampi. M., *kampi roko*, sigarenkoker. (T. *sanipi roko*; Jav. *kampil*, zak). Eigenlijk voor cigarettes, zooals de naam aanduidt, daar er anders *tjeroet* voor *roko* zou staan.

Kampilang. M., vrij groote zwaarden met bosjes haar aan de greep, waarbij elk bosje een gesneld hoofd voorstelde. (P. *soort van klévang*).

Kampindjang. A., een klok, waarbij de klepel met een touw in beweging wordt gebracht. (B. *gintang*). Een koperen belletje heet te A. *kèling-kèling*. (T. *tiling-tiling*).

Kampong. Te A. en M. wijken, waar de burgers wonen: te T. verzameling van huizen en ook geslacht of familie.

Kana. M. A., Holl. *kan*, kruik. (T. *kan*).

Kandélaar. Holl. *kandelaar; tampat lilin* is ook bekend.

Kandjôli. A., een stuk katoen, om het uiteinde van een steel van gaba-gaba gewonden, dat, in olie gedoopt, dient om lampen aan te steken (zie *djoemoe*).

Kanikêr. M. T., steenen of glazen knikkers. (A. *moetèl*).

Kano-kano. M., riet-soorten, Arundo spec. (Sp. *cano*; A. *téboe-téboe*; T. *tatéloe*).

Kanoei. Holl. *knoeien*.

Kantoor. Holl. *kantoor*.

Kapado. A., het toppen van planten of boomen; *ajam kapado*, een kapoen. (Port. *capado*; M. T. *kèbiri*).

Kapala. *Kapala djaga*, M., kleine hoofden onder het negorijshoofd werkzaam.

Kapala soa, A., hoofden der wijken, waarin eene negorij is verdeeld.

Kapisak. T., doos van de schors van den arenpalm vervaardigd.

Kapisoek. T., gebrek aan iets hebben.

Kapok. *Dia soe kapok*, A., van iemand die dronken is en dus bewegelijk als een pluisje kapok.

Kapséti. M., hanekam (zie *djanggar*).

Kaptèn. Holl. *kaptein*, de gezagvoerder van een schip.

Karaë. M. A., de witte komkommer.

Karahi. A., van iemand, die zijne oogleden ververloren heeft door verwonding of ziekte.

Karàka. B., kleine krabbe. (T. *këpiting*).

Karamat. M. (ook *karamar*), iets dagelijks leveren, b. v. vast twee- of driemaal per dag aan iemand sagoeweer verkoopen. (A. *ambil sŏk*).

Karangéjan. M., Ricinus-soorten: men onderscheidt er twee, de *k. meirah* en *k. poetih*. (Alf. Min. id.; A.-T. *djarak*).

Karbo. Zoo wordt te A. een koe geheeten, elders daarentegen *sapi*. Een buffel draagt hier den Portugeeschen naam van *bufalo*.

Karéala. A. (of *tagoeréla*), een soort wilde balimbing, de Elaeocarpus edulis, waarop de wandelende bladen voorkomen.

Karèmp. T., Holl. *krimpen* (zie *fororo*).

Karèmpèng. B., mager, (M. A. *koeroes*; T. *kĕroes*).

Karing-karing. A., een klein vischnet, dat door twee personen gehanteerd wordt.

Karja. T., voor *kĕrdja*.

Karnikoe. A. T., een spel met de knieschijf eener geit, die langs een stokje wordt op den grond geworpen, en waarbij men wedt of het op de holle of bolle zijde zal vallen: is te A. een kinderspel.

Karnjamoe. B., de vogel, die elders *boeroeng tjoei* heet.

Karoetoek. T., zuigeling, wicht; in het algemeen alles wat klein is, zoo *oewang karoetoek*, klein geld. (Kl. *kĕrĕtoet*, dwergachtig).

Karpoes. A. T., muts; *karpoes roemah* T., nok van het dak (zie *boenga-boenga*).

Kart. Holl. *kaart; pĕta* is ook bekend.

Kartir. M. A., Holl. *kwartier; orang kartir*, kettingjongens; *roemah kartir*, het kettingkwartier.

Kartoe. A., speelkaarten. (M. *kĕrtas bermain;* T. *kartjis*).

Kas, de bank, waar de Hoofden zitten in de Maleische kerk; te M. ook *kast, kleĕrenkast.*

Kaskado, een soort psoriasis, het meest op Ceram voorkomende. (Wellicht van het Port. *casca,* de huid).

Kaskĕnikĕr. A., castagnetten, op Saparoea bij enkele dansen nog in zwang.

Kaso. A., *kaso mai,* de groote benedenste bamboeslat, *kaso anak,* de kleinere andere latten, waaraan de atap is vastgemaakt. (P. *kasau;* B. *kasa;* T. *lata;* M. *totara roemah*).

Kasoeari. *Pohon kasoeari,* de kasuarisboom (Sp. *casuarina*); vermoedelijk naar de fijne blaadjes, die met de veêren van den gelijknamigen vogel veel overeenkomst hebben. Het hout wordt voor stijlen of schoren aan de huizen gebezigd.

Kasta. Holl. *kaste; kasta wolanda, kasta alifoeroe,* enz. (Sp. *casta*); *tjari kasta,* het paren van dieren.

Kastor. Holl. *kastor; sapéo kastor,* een kastoren hoed.

Katiak. A., okselholte. (P. id.; M. *kili-kili;* T. *katéa*).

Katji. A., voor *katjip.* (T. *tjalakati*). Gewoonlijk wordt de pinang echter met een mes aan stukken gesneden.

Katjoewali. M. (of *koetjoewali*); *dia maoe toendjoek dia poenja koetjoewali,* hij wil zijne geleerdheid eens uitkramen.

Katoe. M., dekriet; *faras katoe,* eene reep aan elkander genaaide sagoebladeren: dit laatste te A. *bangkawan* (zie *atap*).

Kau. M., blaffen van honden. (Tern. id.; A. *gonggong;* T. *gonggo;* Port. *cao,* hond).

Kau-kau A., van spijzen, die nog niet gaar gekookt zijn.

Kawà. M. A., voor *kawat.*

Kawàoek. T., trotsch, hoogmoedig. (M. A. *djoemawa*).

Kéa. T., schildpad (zie *toetoeroega*); men onderscheidt deze in *kéa isi* en *kéa koelit.*

Kéfé. M., de schouder. (Tern. id.; A. T. *bahoe*).

Kého. M., paddenstoelen, champignons. (Tern. id.; A. *djamoer;* T. *poeëek*).

Bakého, beschimmeld, vuil, dof, roestig van metalen. (T. *manyanggano*).

Kei. T., als, gelijk; overeenkomende met het Jav. *kaja.* (M. A. *sĕpèrti*).

Kei-kei. A., de grove vezels van het merg van den sagoe- en goemoetoe-palm.

Kĕkai. T., ergens aan haken (zie *gaté*).

Kèkĕr. Holl. *kijker; tròpong* of *trompong* is de bamboes om vuur aan te blazen.

Kélana. M., halsketting van koperen schakels. (Alf. Min. id.)

Kèldĕr. Holl. *kelder,* een kelder jenever.

Kélé. M. A., voor *kilik.*

Bakoe kélé, gearmd loopen. (B. *bakoe gaté;* T. *onderarm*).

Kĕli. A., het sissen van een lamp, die dreigt uit te gaan; ook het knetteren van nat hout. (Kl. *kĕlip,* glimmen van vuur; M. *tjobi-tjobi;* T. *maspiti*).

Kĕli-kèli mata, knipoogen. (M. *tjobi-tjobi mata;* Bat. Mal. *kalilipan*).

Kĕlis. T., schuw van dieren.

Kĕloejoe. A., haai (zie *gorango*); van iemand, die aan een oog blind is, wordt bij wijze van scherts ook als *kĕloejoe* gesproken.

Kĕlok. Holl. *klok.*

Kĕnal. M. A., voor *kèna.*

Kĕnik. T., krabbe. (M. A. *katang*).

Kénoe. A., van een sagoe- of goemoetoe-boom, die reeds oud begint te worden.

Kĕnop. Holl. *knoop,* aan kleedingstukken. *Kan-*

tjing is een knip aan deuren; en voorts gebruikt in *moeloet takantjing*, kaakklem (z. o. *bèngabèngo*).

Kantar. M. A., psalmzingen. (Sp. *cantar*; T. *nenjanji salam*; B. *singin*).

Kènto. M., hinken, kreupel. (A. T. *pintjang*).

Képèng. A., geld (*zie doit*).

Kéra. M., iemand in den damp laten zitten van azijn, uitgegoten op eenige gloeiende steenen, die in een aarden pan onder de stoel worden geplaatst; vooral aangewend bij leverziekte en geelzucht. (A. *foefoe*).

Kéran. A., paarlemoer. (M. T. *koelit moetiara*).

Kèrkof. Holl. *kerkhof*, de begraafplaats van Europeanen en Christen inlanders.

Kaloe mave poelang melaikan pigi di kèrkof, fig. uitdr., wordt gezegd tot iemand die weg wil gaan, als men gezellig bijeenzit, en duidt daarop, dat alleen de dood eene scheiding kan te weeg brengen.

Kéroek. T., *kèroek laroe*, plaats, waar laroe verlocht wordt.

Kéroes. M. A., voor *koeroes*.

Kérong-kérong. A., van lijnwaden, huidskleur van dieren, in het kort alles wat overeenkomt met de schubben van den gelijknamigen visch. (zie P. en Kl.). Ook van iemand, die dronken langs den weg loopt te zwieren.

Kès. M. A., aap (zie *jaki*). *Kès poen telor per sé*, een gemeen scheldwoord; *dia tra ferdoeli satoe kès*, hij geeft er geen ota om.

Boeroeng kès. T., de moleo (zie dat woord).

Késí. B., *mata késí*, eene oogziekte, waarbij de tranen over de wangen loopen.

Ketapas. T., voor *kètapan*.

Kété. T., heet op de tong. (M. A. *pédis*).

Kétel. Holl. *ketel*.

Kétémak. T., kiekendief (zie *gohéla*).

Kétoe. T., het afplukken van vruchten. (M. A. *pété*).

Kéwël. A., Holl. *kewelen*, praten of kletsen.

Kiha. M., de Alocasia macrorrhiza; de onderaardsche stengels worden gegeten. (A. *bira*; T. *maë*).

Kilap. M., voor *kilat*.

Kili-kili. M., okselholte (zie *katiak*).

Kinar. A., een zachte houtsoort, maar waarvan de wortelbladen prachtig gevlamd zijn, en dus dikwerf tot vervaardiging van meubels dienen.

Kintal, erf. (R. v. E. *binnenplaats*; B. *pagar*).

Kisoe. T., knijpen. (M. *koléto*; A. *tjoebit*).

Klad. Holl. *klad*; *békin klad dhoeloe*, schrijf het eerst in klad.

Klak. Holl. *klacht*; *bawa klak*, zich beklagen.

Klèd. Holl. *kleed*; *pakei klèd*, Europeesche meer bijzonder vrouwenkleederen dragen.

Klerk. Holl. *klerk*; *djoeroe toelis* is een inlandsche schrijver.

Knèk. Holl. *knecht*, in tegenstelling van *baas*.

Knopsgat. Holl. *knoopsgat*; *dia pakei knopsgat di moeloet*, wordt gezegd van iemand, wiens aangezicht door de bobaziekte geschonden is.

Knor. Holl. *knorren*, in den zin van *pruttelen*.

Kò. T., zie *bolo* en *konèng*.

Koa, een soort kaartspel met Chineesche kaartjes.

Kobon. A. T., voor *kèbon*.

Kodé. T., aap (zie *jaki*).

Kodi. M., een scheldwoord voor eene publieke vrouw of een parvenu. (Mak. *slecht, ondeugend*).

Koeda. *Koeda orang*, A., iemand op de schouders dragen; *koeda-koeda*, M., een schoffel om het onkruid in de tuinen te wieden.

Koefèr. T., *adres*, zie ald.

Koei. T., een buideldier, coescoes. (A. *koesoe*; M. *koesé*).

Koek. 1. T., de milt. (M. A. *adoe*).

2. B., een hengelstaak (zie *dondoan*).

Koekis. M. A., Holl. *koekjes*, gebak in het algemeen (T. *koewé*); confituren zijn *manisan*.

Koekoe. A., het afsteken van vruchten; *pangkoekoe*, de lange bamboes, die daarbij gebruikt wordt (zie *doebò-doelò*).

Koelà. M., voor *koelat*.

Koeli, voor *koelit*; b. v. *koeli kajoe*, boombast; *koeli langsa*, de schil der langsatvrucht. Dit laatste ook eene uitdrukking voor lichtgeele gelaatskleur.

Koembang. T., een tampajan, om olie te bewaren.

Koembing. M., een mondtrompetje, vervaardigd van de buitenste omkleeding der takken van den aren-palm. (A. *gènggong*; T. *garindi*, en aldaar van bamboes vervaardigd).

Koemin. A., het omhulsel van kalapavruchten, in de binnenlanden ook *kimin* genoemd (zie *djoeroemaso*).

Koemkoem. M., een groene duif. (A. *pĕrgam*; T. *boeroeng pompa*).

Koemoe-koemoe, voor *koemoer* en *kĕmoer*.

Koempoe. T., stoel van planten (zie *ifoe*).

Koenjado. A. T., zwager, zwagerin. (Sp. *cunado*; M. *ipar*).

Koenoet. A., het brengen van allerlei eetwaren naar de messigit op den 15^{en} dag der poewasa-maand.

Koepang. *Daoen koepang-koepang*, de Cassia alata: de fijn geperste bladen dienen tegen schurftziekte.

Koerà, bleeken van goed. (Sp. *curar*).

Koerant. Holl. *courant*; meer gebruikelijk dan *soerat* of *kertas* (*f*) *chabar*.

Koeroehi. M., stenen van een zieke. (A. *nantlé*; T. *mahòlò*; P. *korok*, snorken).

Koeroes. T., spaansche peper, capsicum. (M. B. *ritjà*; A. *tjili*).

Koesé. M., hetzelfde als *koei*, z. ald.

Koesi. M., de bloem van den pisangboom. (Tern. id.; A. T. *djantong*).

Koeskoes. M., voor *koekoes*.

Koesoe. A., de coescoes (zie *koei*).

Koesoe-koesoe. 1. M. A., het alang-alanggras. (Tern. *koesoe*; Jav. *kosa*; B. *alang-alang*; T. *roempoet ji*).
2. T., fluisteren. (M. A. *bise-bisé*).

Koetato. B., de krabbe, die te M. en A. *katang kanari* heet, de Birgus latro.

Koeti, kloppen van het hart; ook knikkeren of iets met de vingers wegknippen. (B. *katésa*; Bat. Mal. id.). A. bovendien: door het overhalen van den trekker de haan van een geweer doen vallen.

Koetjai. A. T. (of *koetjaé*), de groente, die te M. *lawang tjina* heet, de allium aliginosum. (Mak. id.).

Koetoemoe. T., voor *kètèmoe*.

Koetok. A., *kasih koetok*, eene vervloeking, bij twist aan de tegenpartij toegewenscht. (Bij verkorting *kas koetok*; P. id.).

Koewàko. B., een reiger (zie *doaok*).

Koffi, voor *koffie*.

Kòfo. M., het weefsel der bladeren van Musa textilis, *pohon kòfo*, waarvan de Sangireezen nog steeds hunne kleederen vervaardigen.

Kòfor. Holl. *koffer*.

Kohéba. M., kiekendief (zie *gohéla*).

Kohoe-kohoe. A., hetzelfde als *gohoe*, z. ald.

Koi. Holl. *kooi*, ledekant. *Tampat tidor* is meer *slaapplaats*.

Koif. Holl. *kuif*. (T. id. en ook *tédé*).

Koïn. A., het blad, waarop de papeda gelegd wordt en dat als bord dienst doet (*daoen papéda*); ook een garoeroe van de rahan sagoe.

Pohon Koïn, de groote Pandanus.

Kokara. M., de z. g. *boontjis boelan*, Vigna Sinensis. (Kl. en A. *kĕkara*).

Kokéhé. M., hoest, hoesten. (Tern. id.; A. T. *batok*, *bobatok*).

Kòko. T., op den arm dragen. (M. A. *gèndong*).

Kòkòdok. T., de keel; van *kòdok*, slikken. (P. *koedoek*, nek; zie *garganta*).

Kokolé. M., een gebak van fijn gestampte djagoeng, met santan en suiker toebereid. (Bat. Mal. *kekolé*).

Kòkòrèò. T., voor *koekoerocjoe*.

Kokotán. A., eene eigenaardige soort kleine torren, die zich in mul zand ophouden.

Kolà. M., iemand voor den gek houden, uit gekheid of voor eene aardigheid het een of ander doen; ook een soort gebak.

Koléra. Holl. *cholera*.

Kolëntëng, het semen virile.

Koléto. M., knijpen met de nagels. (Tern. id.; Sp. *coleto*, iemand vasthouden, bij den kraag pakken; zie *kisoe*).

Kolintang. M., een stel gongs of bekkens, dat te M. de gamëlan vervangt: *poekoel kolintang*, daarop spelen. (A. *tataboekan;* verg. P. sub *kèlinting*).

Koloko. M., padie op kweekbeddingen zaaien. (T. *siram nôek* of *rèndam noek*).

Kolònë. M. A., een oude dans; de dansende paren staan tegenover elkaar in twee lange reien. Men heeft hiervan deze figuren: *kolonë doewa toer*, *k. doewa toer satengah*, *k. tiga toer*, *k. tiga toer satengah* en *k. ampat toer;* heet daarom ook wel *toer-toer*. Deze dans geraakt in onbruik en wordt alleen gedanst door personen van leeftijd; te A., is hij bijna vergeten.

Kòlong, ruimte onder het huis, onder het ledekant, de tafel, enz. (P. *diepe uijngroeve*).

Kòlongtjoetjoe. M., de kambodjaboom. (A. *kòlong soesoe;* T. *kamboejang;* B. *toenga wolanda*).

Kòlòtidi. M., ingewandswormen. (Tern. id.; A. T. *tjatjing*).

Koltat. B., eene soort melaatschheid met scheuren in de huid en opvolgend verlies der ledematen. (A. *këdal*). Bij *koesta* heeft men alleen vlekken, in een heviger graad dan *pano*.

Komadrë. A. T., vrouwelijke getuige bij den doop.

Kòmandan. Holl. *kommandant*, de kommandeerende officier der schutterij.

Kòmando. Holl. *kommando*.

Komi. M., een heester, de Morinda citrifolia.

Kompadrë. A. T., mannelijke getuige bij den doop (even als *kòmadrë* uit het Portugeesch overgenomen, en ook in de Minahasa in gebruik als *kompèr* en *komèr*).

Kompas. Holl. *kompas;* aldus noemt men een bousSole.

Kondo. A., *boeroeng kondo* (of *kondol*), een soort reiger, die veel aan het strand voorkomt. (Mak. id., zie *doaok*).

Dia dapat satoe kondol boedjang, fig. van iemand die, zelf langhalzig zijnde, een meisje met een langen hals trouwt.

Kondoer, *ramboet takondoer*, T., loshangend van haren. (P. *kèndoer;* M. A. *ramboet taoerei*).

Kondisi. M. A., Holl. *conditie; angkat* of *bëkin kondisi*, een toast slaan. (T. *angkat salamat*).

Konëng. M. A, (of *kong*), het voegw. *dat;* b. v. *kasih kamari kong kita lihat; misti heiran konëng dia tra maoe.* (T. *kò*).

Kônga. M., de schil van padiekorrels. (Tern. id.; T. *oek padi*).

Kongkoemoe. T., gekreukeld, in een gefrommeld, en van daar ook *tangan kongkoemoe*, vuist (zie *koro*).

Koning verjàr. M., Holl. *Konings verjaardag*.

Konsèn. Holl. *consent; soerat konsèn*, de gezegelde huwelijksacte.

Kontán. Holl. *kontant*.

Kontërbos. M. A., Holl. *contributie*, de contributie aan de schutterskas.

Kontrak. Holl. *kontract*.

Koopbrief. Holl. *koopbrief*.

Koopi. Holl. *koopje; kasih koopi*, een koopje geven.

Koopman. A., een soort kaartspel: eenige, gewoonlijk vier, kaarten worden gekeerd, de hoogste wint.

Koord. Holl. *koord*, voor boordsel.

Kòpi. M., Holl. *kopje*; *mangkok* is een groote kom.

Kopia. Holl. *kopie*; *ambil kopia*, kopie nemen.

Kordèr. M. A., Holl. *accordeeren; bakoe kordèr baik*, een acccoord treffen. (T. *akkordèr*).

Korkětrèk. Holl. *kurketrekker*.

Korkoeping. M. A., haarpen, ook oorpeuter, vermoedelijk van *korek koeping*, ofschoon *oor* hier *talinga* heet. (T. *toesoek kondei*, wat elders haarpennen zijn, zooals de Chineesche vrouwen dragen; Kl. *korik koeping*).

Korkoeping is ook de oplossing van dit raadsel: *„Nona poenja lobang, béta poenja gait-gait, nona ukasih masok, asal djaga baik-baik!"*

Kormakoesoe. M., de Andropogon Schoenanthus. (A. T. *roempoet serei*, waar uit de bladen de bekende olie wordt bereid).

Koró. A. (gew. *takoró*), gerimpeld van de huid, ook gekreukeld van kleederen. (Kl. *kěroet*; zie *fóróró*).

Koroe. T., *koroe padi*, het met de hand afstroopen van den padiehalm. (M. *potong padi*).

Korsèt. Holl. *korset*.

Kortjatji. A., hetzelfde als *ékor tjatjing*, z. ald.

Kosèn. Holl. *kozijn*.

Kòsi. T., (gew. *bakòsi*), schoppen. Op Roti een volksspel, waarbij de partijen hunne bedrevenheid moeten toonen in het toebrengen van schoppen, en daartoe, twee aan twee en met eene hand of beide handen elkaar vasthoudende, hunne tegenpartij hevig schoppen. (A. *tèndang*; M. *skòp*).

Kous. Holl. *kous*; handschoenen heeten wel *kous tangan*.

Krak. Holl. *kraag*.

Kramp. Holl. *kramp*.

Kroesmon. B., Holl. *kruis of munt* (A. *poetar képeng*). Andere spelen zijn: *bermain oeli* (A. *bermain tali*) en *bermain koba-koba* (A. *bermain médi lobang*); zie ook *koeti* en *bakétji*.

Krol. Holl. *krul; rambut krol*, gekruld haar.

Krois. Holl. *kruis*; wordt gesteld ter vervanging der handteekening.

Krontji. Holl. *kroontje*, van gekleurd papier vervaardigd en in het ledekant van pas getrouwden opgehangen.

Kwart. Holl. *kwart*, 1/4 deel, ook 1/4 gulden.

Kwartaal. Holl. *kwartaal*; alleen door de burgers gebruikt, die kwartaalsgewijs hunne schutterlijke contributie moeten betalen.

Kwarto. A., dienstplichtigen bij de Regenten der Ambonsche negorijen: hun getal verschilt naar het aantal soa's.

Kwas. Holl. *kwast*, verfkwast.

Kwitantie. Holl. *quitantie*.

L.

Laga. M., groote roode mier. (Alf. Min. id.; A. *laroe*; T. *mir api*).

Lagaré. A., *lagaré orang poenja barang*, iemands goederen prijzen om wat van hem te krijgen. (B. *dongkol orang poenja barang*).

Lai, voor *lagi*. (Menangk. id.).

Lajang-lajang. A., zie *flinggĕr*.

Lak. 1. T., hutje in de rijsttuinen. (M. *sahoewah*; A. *paparisa*).

2. Holl. *lak*.

Lakai. A., roode mier met lange pooten, die alleen op kalapaboomen voorkomt.

Lakaré. A., een toestel om pannen in te plaatsen, dat ze niet omvallen. (B. *lakar*).

Laken. Holl. *laken*, voor kleedingstukken.

Lakoemoet. B., kleine muskieten (zie *obanaf*).

Lakola. T., tweeslachtig van dieren. (M. *maloi*, dat eigenlijk een alfoersch woord is).

Lalasa. B., *anak lalàsa*, ondeugend van kinderen. (A. *manàkal*).

Lalëp. T., zie *gohoe*.

Lali. B., voor *lalar*.

Lalik. T., kanekam (zie *djanggar*).

Lambè. T., likken met de tong. (A. *djilap*).

Landraad. Holl. *landraad;* te A. heeft men nog de *landraad bèsar* en *landraad kètjil*.

Landjar. A., vieren van touw (zie *djòlok*).

Langka. M., afweren met de hand of eenig werktuig. (T. *tangkis*; A. *pèlèh tangan*).

Langsa, voor *langsat*.

Lanoen. A., zeeroover. (M. *mangindano;* T. *badjak*). De naam *Lanoen* is afkomstig van eene gelijknamige baai aan de zuidzijde van Mindanao; die van *Mangindano* wellicht daarvan in gebruik geraakt, omdat de zeeroovers vroeger veelal van dat eiland der Filippijnen kwamen.

Laò. A., een boschkat, veel overeenkomende met de tinggalong, maar langer van lijf en staart.

Laôr. A., lange wormen, die aan het strand voorkomen. (B. *oeli*).

Laoring. A., een zwarte giftslang, die zich in vermolmde boomstammen ophoudt.

Lap. B., Holl. *lappen* (elders *tampal*).

Lapan, *tanah lapan* of *lapang*, vlakte, plein. (R. v. E. id.; P. *lapang*, wijdte, ruimte). *Vlakte* is ook *rata*.

Lapanéoe. T., een maat van 25 katies.

Larès. A., geluk in het verkoopen van goederen.

Laroe. 1. T., het sap van den lontarpalm (*toewak*), met kruiden of boombast gemengd: tot dit laatste doel dient het hout van den *kajoe laroe*, de caesalpinia ferruginea.

2 A., zie *laga*.

Lars. Holl. *laars;* gewoonlijk *tjapatoe lars*.

Laska. T., voor *laksa*.

Lasoe. A., (gew. *talasoe*), het terughalen van het praeputium.

Lasong. A., voor *lèsoeng*. (M. *lisong;* T. *nisoek*).

Lastok. Holl. *laadstok*.

Lat. M. A., Holl. *laat;* ook *soedah langgar tèmpo*.

Lata. T., Holl. *lat* (zie *kaso*).

Latar. A., (gew. *pèlatar*), het maken van inkeepingen in een boomstam, om bij het naar boven klimmen de voeten te laten rusten.

Pohon-pohon satoe latar, een groep kalapa- of vruchtboomen.

Latjè. Holl. *laadje*, in kast of doos.

Latjin. A., een vruchtboom (Nephelium Sp.?).

Lau-lau. Holl. *lauw*, van water, enz.; een ander woord daarvoor is *satengah panas*.

Lawar. B., staren, aanstaren. (M. A. *mangèntei;* T. *inti*).

Lawasiri. A., van visch, die rond eenig aas heen en weêr zwemt.

Lawèr. M. A., Holl. *laveeren*. (T. *pal-pal*).

Lébéh. T., voor *lèbéh*.

Légo-légo. A., het maken van allerlei sierlijke bewegingen bij het dansen. (M. *badontji*). Te Ternate is het een bepaalde dans.

Léhoma. M., een bekende vischsoort. (A. *léma;* T. *kèmboeng*).

Lei. Holl. *lei;* ook *batoe lei* en *batoe toelis*.

Leif. T., Holl. *lijfje* (zie *gorila*).

Leiposé. A., iemand die een ander fopt, voor den gek houdt of beet neemt, en daarmede intusschen zijn voordeel doet.

Lèlépa. T., het juk, dat over den schouder gedragen wordt, en aan welks einde de haiks met

laroe, dan wel groenten of andere ter verkoop bestemde waren bevestigd zijn; gewoonlijk wordt het van bamboes, somwijlen echter van bébak vervaardigd.

Léli. M., de Crinum Moluccanum, hier en daar voor sieraad aangeplant.

Lélong. M., voor *lélang*.

Lĕlongé. T., dansmeid: dit woord is eig. Rotineesch.

Lèm. Holl. *lijm*.

Léma. A., zie *léhoma*.

Léma-léma. M., *tali léma-léma*, het touw, dat de beide bamboes van het zeil eener kleine prauw vereenigt. De beide andere touwen, waarvan het eene van voren wordt vastgemaakt, en de roërganger het andere in de hand houdt, heeten: *tali laki-laki* en *tali parampoewan*.

Lémon. Holl., *limoen*, Citrus sp. (*djèroek* is niet bekend). De voornaamste soorten zijn: te M. *lémon manis*, l. *tjina*, l. *pĕdang*, l. *pompĕlmoes*, l. *soewanggi*, l. *tjoei*, en l. *nifis* (deze laatste te T. ook l. *asam*); en te A. bovendien: l. *mas*, l. *papéda*, l. *itam*, l. *koeramas*, l. *karlow*, enz.

Léna. A., langs het strand loopen.

Lènbàn. M., Holl. *lijnbaan*, waar het gĕmoetiweefsel tot touw wordt gedraaid: bestaat alleen te *Amoerang* (Manado).

Lèndĕr, voor *lindir*.

Lèndo. T., *koeda berlèndo*, een paard, dat steigert en springt; (op Roti een dans, die veel overeenkomt met het Jav. *rènggong*).

Lènĕt. A., (of *lènèr*), de plaats, die een varken gereed maakt om te werpen.

Lènso, doek, zakdoek; *lènso kapala*, hoofddoek. (Port. *lenço;* T. ook *lèntjo;* Bat. Mal. *lingsoe*). Vroeger onderscheidde men te A. nog de *lènso pinggang*, die bij het gaan naar de kerk opgevouwen tusschen de sarong werd gestoken, van de *lènso tangan*, die in de hand gedragen werd.

Lépa. A., *prahoe lépa-lépa*, een prauw uit één boomstam vervaardigd, in tegenstelling van de *prahoe papan* (Mak. id.; Kl. soort van vaartuig).

Lèpĕr. M., Holl. *lepel*. (A. T. *sèndok*).

Lĕpoet. M., waterleiding, duiker. (Alf. Min. id).

Lès. Holl. *lezen;* ook *lijst*, b. v. van schilderijen.

Létoe. A., takken van een boom afhakken, snoeien. (B. *tjoekoer*).

Léwĕn. M. A., Holl. *leven; bĕkin léwèn banjak*, veel leven maken.

Libor. B., pond, gewicht; (elders *pond*).

Lidah. *Ikan lidah* A., een kleine smalle visch, ook wel *ikan tampar* geheeten (*Njonja poenja ikan tampar*, duidt echter op de genitaliën der toegesprokene).

Lidah andjing. M.; de Verronia cinerea, op enkele erven voorkomende.

Lidah loewaja. M., een aloë-soort.

Lidjĕs. Holl. *liederen*, eig. gedichten, ter onderscheiding van de *pantoens* of gelegenheids-coupletten.

Lihat. *Nanti lihat sapa mati sapa hidoep*, A., fig. wij zullen eens zien, wie er bij wint en wie er schade bij lijdt.

Limar. A., een rasp (elders *kikir*).

Limas. M., voor *lèmas*.

Liniar. Holl. *liniaal*.

Lirang. M. A., streng, b. v. van gĕmoeti. (Jav. *lirang*, tros).

Litir. M., dam, dijkje bij sawahvelden. (Tern. id.).

Lobang, *pipi bĕrlobang*, A. T., een kuiltje in de wang.

Lobé. A., fakkel, toorts. (M. *sidoe*; T. *pèlè*). *Lobe api* M. A., bijlichten. (T. *loti;* B. *manjoeloe*).

Lobi-lobi. 1. M., schaduw, lommer. (Tern. id.; A. *tèdoh*).

2. B. id. of *lobé-lobé*, de boom, die elders *tomi-tomi* heet. (P. soort van boom, Flacourtia Sp.).

Lobortji. M. A., Holl. *lovertje;* bij het borduren met goud- of zilverdraad gebezigd. (T. *lohtji*).

Lòdja. A., niet in staat zijn iets uit te voeren door ziekte.

Lòdji. M., Holl. *loge;* kontroleurswoning.

Loemoe-loemoe. M., voor *loemoet.*

Loeoek. T., het uitbroeden van eieren (zie *foro*).

Loeroek. T., het fijn trappen van de aardklonters in de padie-velden door karbouwen.

Loesi. B., kiekendief (zie *gohéba*).

Loeti. M., A. pokken. (T. *tjatjar*) Te M., A. en elders wordt bij alle ziekten gekookt en dikwerf warm water gedronken, alleen bij pok-ziekte niet: het geheele lichaam wordt dan ook met koud water besprenkeld en met vuur bijgelicht. De meest voorkomende vormen zijn: *loeti bèsi*, *l. ajèr*, *l. loenga* en *l. katoeslar.*

Bibit loeti, pokstof; *tikam loeti*, inenten.

Logas. M., kaalhoofdig; ook *tasa.* (Alf Min. id.; zie *kalor*; P. *ragas*, het hoofdhaar afgesneden hebben).

Loha. A., het uitspuwen van de melk door een kind, als het te veel gezogen heeft.

Loi. B., Holl. *lui.*

Lojang. M., waschbekken. (P. *geel koper*, in welke algemeene beteekenis het te A. en T. gebruikt wordt).

Loko. M. A., vasthouden, vastgrijpen. (Tern. *lokoe*). *Satoe loko*, eene greep met de hand.

Lolabi. M. A., een klein mes, dat tusschen den broeksband en het lijf wordt gestoken, en dat vooral de Boegineezen dragen.

Lolé. T., kaladie-soorten (zie *bété*).

Lolo. M., ergens iets uitgrijpen. (Alf. Min. *lolon*).

Lòlong. B., komt overeen met het Mal. *bètoel*; *istori lòlong*, de waarheid spreken; *djalan lòlong*, rechtuit loopen; *békin lòlong*, in orde brengen.

Lolòsi. A., *ikan lolòsi*, eene visch, die bij voorkeur dient om ingezouten te worden, en als zoodanig beter is dan de *ikan léma.* (B. *ikan wakong*).

Loma. A., het verwisselen van schouder der middelste bamboes door de dragers eener draagstoel. Wat Dr. Bleeker over het dragen zegt, is alleen voor de lieden van *Ema* en *Kilang* waar; opmerkelijk is daarbij het wederkeerig vertellen van aardigheden, waardoor de vermoeienis wordt vergeten, terwijl zij het dragen bij het roeien eener sloep vergelijken en allerlei zeetermen, als: *aros deri moeka*, *haloewan kiri* en *kanan*, enz. daarop toepassen.

Lombòk, voor *lèmboet;* o. a. in dit raadsel: *„Ponhon lombok, tengah-tengah kèras, oedjoeng lombok."* Antw. *de zon.*

Lomé. A., het weeken in koud water van sagoemeel om het fijn te verdeelen, vóór dat er koud water over heen wordt gegoten.

Lòp. Holl. *loop*, geweerloop.

Lopoe-lopoe. T., mos. (M. A. *loemoe-loemoe*).

Loroe. A., het opslurpen der papéda, die met de gata-gata naar den mond gebracht wordt.

Losjĕmèn. Holl., *logement.*

Losjèr. Holl., *logeeren.*

Lotĕrei. Holl., *loterij;* te A. ook *boewang ondei.*

Loti. T., zie *lolé.*

Lòto. M., een ronde mand van bamboes of rotan gevlochten.

Lòwong. M., een kleine tor.

M.

Maätji. M., kieuw van visschen. (Tern. id.; A. T. *ansang*).

Maboedoe. M., *tjelana maboedoe*, een wijde broek, slaapbroek. (Tern. id.; zie *kamandar*).

Maboro. M., een bloemknop, die op het punt is zich te openen. (Tern. id.; A. *mamboro*; Mak. *kimboro*).

Madjapéré. M., rand van het dak eener woning, afdak. (Tern. id.; A. T. *tiris-tiris*).

Madoengi. M., schubben eener visch. (Tern. *madinga;* A. T. *sisik*).

Mafafa. M., de takken van kalapa- en andere palmboomen. (Tern. *mabafa;* A. *sahani;* B. *palpa;* T. *lélak*).

Mafatoe. M., heft, steel. (Tern. id.; A. *hoeloe* of *oeloe;* B. *kapala*).

Magigi. M. A., *poeroet magigi* of *manggigit*, rommeling in den buik.

Magori. M., van eene vrouw, die voor het eerst moet bevallen; ook een boom, die voor het eerst vruchten draagt. (Tern. id.).

Mahal. A., ook *zelden, zeldzaam.* (Z. o. de aanteekeningen op de Hikajat Abdoellah van Niemann, bld. 5).

Mahangi. A., de onderste balk eener woning, waarop de gaba-gaba onwanding rust.

Mahéra. A., de kiel van eene *prahoe papan.*

Mahoa. T., coïre.

Mahòhò. T., steenen van een zieke (zie *koeroehi*).

Mai, zie *pai.*

Mai-mai. A., wormen. (P. *mait;* zie *gahi*). *Mai-mai goemoetoe*, een soort torren, die veel op den arenpalm voorkomen, de Euchirus longimanus. (B. *karnoedoe*).

Màjana, de Coleus scutellarioides; het sap der bladen wordt uitgeperst en in den mond gewreven bij onzuiveren adem. (Bat. Mal. *mijana*).

Makadédé. T., het slapen van ledematen. (M. *tofangi;* A. *bèrsèmoet*).

Makan. *Makan poedji*, M. A. bluffen, pochen (ook *takaboer*).

Makan gigi. T., knarsetanden.

Makanoenoe. A., de vrucht van den lontarpalm. (T. *siboak*).

Makarau. *Boelan, matahari makarau*, maan-, zonneclips. (Wellicht gevormd uit *makan* en *rahoe;* zie P. *rahoe*, het monster, dat de maan inslikt).

Màkaréë. T., wrang, bitter. (M. *pakat;* A. *sèpat*).

Makéring. A., een aangebrande smaak van het eten.

Makfiti. T., onverwachts op zijde springen.

Maklòn. M. A., Holl. *maakloon*, van kleedingstukken.

Makolà. A., oprisping (zie *dodoe*).

Maladjoe. T., voor *malajoe; ajar maladjoe* voor *adjar malajoe.*

Malaë. T., vlechten. (M. *tjako;* A. *palatèng*).

Maloenoe. T., goederen opeenstapelen (zie *bfoe*).

Maloi. T., gluren, loeren (zie *hoba*).

Malòso. B., uitglijden (zie *tapaliso*).

Mamolo. A., een kleine tampajan.

Mando. B., betrokken van de lucht. (Jav. *mendoeng*).

Manganggano. T., schimmel, beschimmeld (zie *kèlo*).

Mangga. M., de nieren (zie *boa*).

Manggi-manggi. A., dezelfde boom, die bij P. *mangi-mangi* heet. (M. *pòsi-pòsi*).

Manggoerébé. A., wedijveren (zie *bakoerébé*).

Manggoestan, de Garcinia, die op Java *manggis* heet.

Mangi. M., spruw (zie *goma*).

Mangkàsar. *Roemah mangkàsar*, T., eene lage woning met den beganen grond gelijk, zonder ophooging of metselwerk. (M. *saboeah*; Bat. Mal. *roemah mèngkasar*, een hoog huis).

Manikam. *Sakit manikam*, M. A., ontsteking; in het algemeen eene ziekte, waarbij stekende pijnen voorkomen. (B. T. *sakit tatjoetjoe*).

Manimpang. M., voor *mènjimpan.* (T. *bèrsimpan*).

Manisoe. A., 1. heen en weêrloopen om iets in orde te brengen, als b. v. onverwachts een gast komt. 2. het najagen van kleine vischen door grootere.

Manji-manji. M., kralen. (P. A. *mani-mani;* T. *moeti*, z. ald.).

Manjora. T., de melatiestruik. (M. A. *manoeroe;* B. *manjoeroe*).

Manoehàsoe. A. (of *manoehòsoe*), een vogel, die

te kennen geeft, dat op het erf, waar hij zijn gehuid doet hooren, zich eene vrouw bevindt, die hare zwangerschap verbergt. (B. *toelkoering*).

Manoemata. A., de hoeken, die het dak met de zijwanden van het huis vormt. (B. *tiralang lajar* of *tiabi lajar*).

Manoeroe. M. A., zie *manjora*. (Jav. *manoer*).

Manoet. B., hetzelfde als *mawali*, z. ald.

Manòso. T., *kaki manòso*, rheumatische pijnen in het voetgewricht: ook *kaki asam*. (M. *soepit*; A. *sosiri*).

Mantjakari, verbast. van *mondje kari*, een beunhaas: te A. ook *korporàl* geheeten.

Mapaloes. M., gemeenschappelijke arbeid: zie hierover Tijdsch. Bat. Gen. Deel XIII. (Alf. Min. id.; A. *màsohi*).

Maréno. M., het merg van een boom of plant.

Marikoetoe. M., persen bij ontlasting. (A. *èdjan*; B. *norò*; T. *moekoe*).

Marina. A., verward spreken, zooals van dronken lieden.

Ma:'ajoe, titel van personen, die de kinderen naar school moeten begeleiden.

Mariring. A., het geld, dat in een sterfhuis door de genoodigden betaald wordt, om de onkosten van het doodenmaal te dekken.

Maroekoe. M., naar beneden zien, voor zich kijken, buigen. (Tern. id.; A. *mèndjoera*; T. *matono*).

Maroengga. A. T., de Moringa polygona. (M. *sajor kèlor*).

Maroetoe. A., *kapala maroetoe*, een harde kop, van iemand die moeilijk leert. Het tegengestelde is *kapala laik*, te T. *kapala èntèng*.

Marontak. B., hetzelfde als *rùfoe*, z. ald.

Martélo. M. A., hamer. (Port. *martello*; T. *hamèr*; B. *pamoekoel*).

Masarikoe. A., *boeroeng masarikoe*, een watersnip. (B. *boeroeng pantei*).

Maséni. T., het ergens druk mede hebben.

Masing. T., voor *masih*.

Masiri. T., verslikken. (M. *tatigoe*; A. *tasangko* en *kabangkàlan*).

Masising. A., *tanah masising*, losse aarde, die bij regens wegspoelt.

Maskédo. T., hik (zie *dodoe*).

Masoa. M., de anus; eene reet of opening b. v. tusschen planken. (A. T. *nàd*). Ook stil weder in den westmoeson.

Masohi. A., het werken tegen vergoeding van kost zonder loon (zie *mapaloes*).

Maspara. T., iemand toesnauwen, ook *mèska*; (M. *toréla*).

Maspiti. T., het knetteren van hout of het sissen van kokende olie (zie *tjobi-tjobi*).

Maspòrok. T., het knorren van een varken. (A. *noroe*).

Maspòto. T., blâren bij brandwonden: ook een blaasvormig uitslag over het geheele lichaam.

Mata, ook de oogen bij het kaartspel, b. v. *hartèn dèlapan mata*, harten acht.

Mata. A., zie *ifoe*.

Mata lèlang. A., slecht van gezicht: afgeleid van de witte vlekken op het hoornvlies, die er dikwerf de oorzaak van zijn. (M. *mata pilo*; T. *mata loenga*). NB. Myopie is bij de inlandsche bevolking niet bekend; wel presbyopie ten gevolge van ouderdom.

Matabai. T., de tamatevrucht, Lycopersicum esculentum. (M. A. *tamaté*).

Matai. M. A., *orang matai masok gèrèdja*, de menschen gaan reeds naar de kerk; *orang matai pigi di festa*, men is al op weg naar het feest; *pohon-pohon soedah matai roeboh*, de boomen zijn alle een voor een omgevallen.

Matakau. M. A., toovermiddelen om het stelen van vruchten, enz. te beletten. (T. *loewang panas*).

Matani. M., *negeri matani*, gehucht, afgeleid van het alf. *toemani*, d. i. verhuizen van de oorspronkelijke negorij naar elders.

Matawana. A., 1. een groote tampajan (*martevaan*). 2. den slaap tegengaan, als men waken moet. 3. Zekere wijze van pantoens zingen op Hitoe, Boeroe, enz.

Matoebŏ. M., kleine eerebogen of versieringen van woka-, doedi- en tawaambladeren; de grootere heeten *arkoes* (zie *amboe*).

Matono. T., het hoofd voorover buigen (zie *maroekoe*).

Matskappij. M., Holl. *maatschappij*. *Kapal matskappij*, de stoombooten der N. I. stoomvaartmaatschappij. Verder heet elk schip naar zijne lading, als: *kapal ikan*, walvischvaarder.
kapal koffi, een schip, dat komt om koffie te laden.
kapal manila, een schip, dat sigaren en handelsartikelen aanvoert van Manila.
kapal api, een stoomschip.
kapal pĕrang, een oorlogschip.
kapal lajar, een zeilschip.
kapal krois, een kruisboot.
Bovendien te A.:
skoenjer pĕrang, een gouv. stoomschip.
En te T.:
kapal koeda, een schip, dat van Java paarden komt halen.

Mawali. M. A., taai, moeilijk breekbaar. (B. *manoet*).

Mawi. M., waarzeggen, wichelarij; *pĕmawi*, waarzegger. (Tern. id.; A. *mawé;* T. *tòbor*).

Medali. Holl. *medaille*.

Mĕlata. T., het slingeren van planten om staken of boomen, elders *mĕraja*. (Bij R. v. E. ook *kruipen van planten*).

Mèmbĕlar. A., van iemand, die nog al vrouwziek is uitgevallen; ook oudeugend van kinderen.

Mĕndjoera. A., het langzaam doorbuigen bij revérences van dames. (Zie *maroekoe;* T. *groet*).

Mĕnĕr. Holl. *mijnheer*: tegen Europeanen in plaats van *toewan*, ofschoon dit laatste te A. beleefder wordt geacht.

Mĕngada. M., voor *menghadap*, in den zin van zich ergens vóór bevinden, vóór staan. (A. T. *tengada*). O. a. in:
„Di sini ada di sana ada,
„Telaga ada bakoe mĕngada;
„Djika toewanlah hati soenggoeh,
„Toewan dan Mama bakoe mĕngada."

Mĕntjadoe. A., een bijl. (Port. *machado;* M. *tamàko;* B. *bil;* T. *tàka*).

Méoet. A., *tali méoet*, het touw, dat gemaakt wordt van de bast van den waroeboom.

Méor. A., het overschot in een sagoeboom na het kloppen der sagoe.

Mĕradji. A., eene wijziging van het tjikispel.

Mĕradjoe. M., weêrspannig, koppig. (Bat. Mal. id.; Sp. *marrajo*, boosaardig; Kl. *radjoek*, mistroostig).

Mĕraja, algemeen voor *kruipen*, zoowel van kinderen, dieren, als planten; *mĕnjoeloer* is nergens bekend. (Kl. *mĕrajap*).

Méroek. T., wreed, hardvochtig.

Mésang. T., *mésang-mésang djari*, met den vinger waarschuwen (zie *ola-ola*).

Mĕsi. M., voor *masih*.

Mĕska. T., iemand brutaal toespreken (zie *maspara*).

Méson. A., van vruchten, die afvallen, vóór dat ze goed rijp zijn.

Mèstĕr. Holl. *meester;* te M. worden de onderwijzers der genootschapscholen meestal *pengadjar* genoemd.

Méti. A. T., ebbe. (M. *ajer kering*).

Mètsèl, (of *mèsèl*). Holl. *metselen;* ook metselwerk.

Miloe. M., maïs. (Port. *milho;* A. T. *djagong*). Bereidingen zijn: *kokolé, boeboer, kabord, nasi miloe*, e. a. zie Tijdsch. v. Ned. Indie 1873 afl. 4.

Minjak. *Minjak timba* en *minjak pompa*. A., de

eerste wordt bij de oliebereiding afgeschept en in spijzen gedaan; de tweede dient om te branden en is de elders genoemde *minjak boesoek*.

Mir. T., Holl. *mier* (zie *bifi*).

Miskram. Holl. *miskraam*; eene ontijdige bevalling is *anak djatoh*.

Modèl. Holl. *model*.

Modo. Holl. *mode*; *modo toewa*, eene van oudsher bestaande gewoonte; *modo baharoe*, eene nieuw ingevoerde gewoonte.

Moedoeng. M., in het water duiken. (A. *toemboek di ajer*; B. *molo*; T. *mindilam*).

Moei. Holl. *moei*, tante; in brieven ook *ma moeda*.

Moekoe. T., barensweeën; ook persen bij ontlasting (zie *marikoetoe*).

Moeloet. A., *moeloet djoewal bĕli*, iemand die veel praats heeft; een kletser, die zoo wat van alles af weet (ook *moeloet Spion*).

Moeloet pandei, iemand die slag heeft zich met een mooi praatje ergens af te maken.

Moeloet lĕbar, hetzelfde als *toréba*.

Moemoe. M., de pennen van den aren-palm; de lichtere heeten ook *moemoe poetih*, ter onderscheiding van de *kalam* of *moemoe itam*. (A. T. *toelang goemoetoe*).

Koelit moemoe. M., schilfers op het hoofd. (A. *kalamoemoer*; B. *taroena*; T. *soesoeli*).

Moengai. B. (of *moenggai*), de visch, die elders tjakalang heet.

Moerbei. M., Holl. *moerbei*, de *daoen kabĕsaran*.

Moerétoe. A., *sakit moerétoe*, hetzelfde als *elmoeri*, z. ald.

Moerid, jongelingen en meisjes, die bij zendelingen in huis zijn, worden aldus geheeten; bij andere personen dragen ze den naam van *anak piara*.

Moesling. Holl. *mousseline*.

Moesnait. A., matroos. (M. *nasanai* of *mantrò*; T. *matrò*).

Moetĕl. A., knikkers van glas of steen (zie *kanikir*).

Moeti. T., kralen: men onderscheidt *moetisala* en *moentidara*. (Zie *manji-manji*; volgens R. v. E. te Bantam *moeté-moeté*, ook geeft hij *moetia* op).

Mofak. T., *ramboet-mofak*, haren, die geheel grijs zijn. (A. M. *ramboet poetih*). Het blonde haar van Europeanen noemt men te T. *ramboet meirah*.

Mofana. M., de nok van het dak. (Tern id.; zie *boenga-boenga*).

Mofrou. Holl. *mevrouw*, tegen Europeesche dames, in plaats van *Njonja*, als meer beleefde uitdrukking.

Molak. T., tak van een vrucht, moot van een visch. (M. A. *oetak* en *tjoetjoek*). Ook geleding van stengels, schakel van een keten of buikband.

Moléo. M., de bekende vogel, Megacepholon rubripes. (A. *moelĕoe*; zie *kès*).

Molo. B., hetzelfde als *moedoeng*, z. ald.

Molo-molo. B., avondschemering (zie *kakarwalan*).

Momarĕs. M., gras afmaaien. (A. *paméri*; Alf. Min. id.; z. o. P. sub *paras*).

Momaké. M., voor *maki-maki*.

Momasak. M. T., voor *masak*.

Mongò-mongò. 1. M., iets bijwerken, dat het weder voor tijdelijk gebruik geschikt wordt, oplappen.

2. A., *orang mongò-mongò*, een botterik, die alles verkeerd doet; *bitjara mongò-mongò*; gekkepraat.

Mongoma. M., de kruin van het hoofd (zie *boengaboenga*).

Monti. A., een hoopje, eene hoeveelheid.

Moràha. M., verlept, verdord van planten. (Tern. id.; elders *lajoe*).

Moréa. A., paling. (M. *sogili*; B. *kambat*; T. *toena*; wordt te A. slechts bij hooge uitzondering gegeten). Als voornaamste soorten zijn bekend: *moréa itam*, *m. ikan* en *m. ajĕr*.

Tali moréa, een slingerplant, Medinella Sp.

Morgòn, Holl. *morgen*, verkorting van *goeden morgen*; beleefder groet dan *salamat bangoen* of *siang-baik*.

Mors. M. T., Holl. *morsen*, te A. zegt men voor storten *toempah*, dat te M. *inschenken* beteekent.

Morségoe. A., de groote vledermuis. (Port. *morcégo*; M., *paniki*; (T. *kabàoek*). Van deze zijn drie soorten: de *m. dada itam*, de *m. dada poetih* en de *m. langsa*, die zich alleen met langsat-vruchten voedt.

Mostòr. Holl. *mosterd*.

Mow. M. A., (ook *mow-mow*), stom, niet kunnende spreken.

N.

Namati. M., voor *jang mati*, de overledene: *Hoekoem toewa namati soedah poeteos itoe perkara*, wijlen het negorijshoofd heeft die zaak al beslecht.

Namoe-namoe. M. A., de Cynometra cauliflora. (T. *nam-nam*).

Nanala. A., vooruit; geheel overeenkomende met het Mal. *tèroes*.

Nangka koening. M., de Artocarpus integrifolia; de vruchten worden gegeten.

Nanas. *Nanas wolanda*, M., de Agave cantula: van de vezelen wordt schoeisel vervaardigd.

Nanélé. A., het steenen van een zieke (zie *koeroehi*).

Nanéri. A., de slagtand van wilde varkens (zie *bisa*).

Nani. A., de disselvormige bamboes, waarmede het cellige weefsel van den sagoeboom geklopt wordt; ook die bewerking zelve. Op Ceram gebruikt men daartoe groote vuursteenen, wat de bewerking zeer vergemakkelijkt.

Naoeman. A., een hevige graad van schurft aan de onderste ledematen voorkomende. (B. *paléki*).

Napo. M., blinde klip.

Nata. T., hijgen (zie *hosa*).

Navènd, verkorting van *goeden avond*, een avondgroet.

Néné. M. A., voor *nènèk*, grootmoeder. (T. *tjang*).

Nètjès. Holl. *netjes*.

Ngadjoe-ngadjoe. M. A., de uithouders eener vlerkprauw. (T. *tangan lérok*).

Ngalé. M., langzaam (zie *aling-aling*).

Ngalo. M., de trede van een trap (elders *anak tangan*).

Ngaro. M., de Kleinhovia hospita; de bladen worden als groente gegeten. (A. *bintangor*; B. *pitawor*; T. *bina*).

Ngongaré. M. A., ongehuwde volwassen jongelieden van 16 tot 20 jaar.

Ngòngo. T., door den neus spreken (zie *nos-nos*).

Nimangò. M., *katang nimangò*, groote roode zeekrabbe.

Ning. M., dient om eene ontkenning aan te duiden. (A. *sén*; T. *sondé*). *Kita ning ada tahoe.* M., ik weet het niet. (A. *bét sén tahoe*; T. *be sondé tahoe*).

Ninik. T., muskiet (zie *goféla*).

Niri. A., bij, bije. De meeste honig wordt geleverd door de *niri madoe*. Behalve deze heeft men nog de *niri itam* en *niri òfoe*; vooral de eerste zijn gevaarlijk en kunnen door hare steken runderen dooden. (Zie *fani* en *òfoe*).

Nis. T., Holl. *niezen*. (M. *soré*; A. *bersin*).

Nisoek. T., rijstblok. (M. *lisong*; A. *lasong*). Een rijstblok is ook de oplossing van dit raadsel:

„Satoe orang poenja bini
„Banjak orang poenja laki,
„Berdjalan kasana kamari
„Kahendak dan kendati;
„Ajo, baik-baik sakit,
„Ampir-ampir moeloe mati!"

Njaré. M., koraalrif.

Njimoe. A., vischlijn van goemoetoe of garen gedraaid (zie *tali*). *Tadji njimoe*, het draaien van een vischlijn. (B. *poekoel tali*).

Njong. Holl. *jongen;* aldus wordt een man of jongen toegesproken, wiens naam men niet kent.

Njonjau. M. A., het koperdraad, dat de vischlijn met den haak verbindt. (B. *oelor*).

Njora. *Njora radja, njora patih*, heeten de regentsvrouwen te A.; *njora goeroe*, de vrouwen der meesters, dit ook te M. en T. (Vermoedelijk afgeleid van het Port. *senhora*).

Nod. Holl. *uitnoodiging; dapat nod*, eene uitnoodiging krijgen.

Noda. vlek, vlak; *tanoda*, met vlekken of vlakken voorzien. (R. v. E. id.).

Noë. T., week, zacht. (M. A. *lombok*).

Noek. T., 1. hetzelfde als *igoe-igoe*, z. ald.
2. padieplantjes, die oud genoeg zijn om uit te pooten.

Noenoek. T., de waringinboom, Urostigma Sp. (M. A. *waringin;* B. *soemlang*).

Noepoek. T., uitspruitsel van vruchten b. v. kokos, ontkiemsel van zaad. (M. *toenas;* A. *toemboeh*).

Noes. T., *ikan noes*, inktvisch, Octopus. (M. A. *soentoeng;* Kl. en Jav. id.).

Noesoe. M., 1. herstampen van bĕras, om die goed wit te krijgen. (Jav. *nosoh;* Bat. Mal. *soso*).
2. de Terminalia catappa. (Tern. id.; A. *kĕtapang;* T. *kĕtapas;* B. *pohon talioe*).

Noki-nòki. T., vleien, streelen. (M. A. *boedjoek*).

Nol. Holl. *nul.*

Nòmor. Holl. *nommer.*

Nonai. M. A., aas bij het visschen met de lijn, volgens Dr. Bleeker een soort sardijn. (Tern. *fénai;* T. *ompan*).

Norò. B., hetzelfde als *marikoetoe*, z. ald.

Noroe. A., knorren van een varken (zie *maspòrok*).

Nos-nos. A., door den neus spreken. (M. *panòso;* T. *ngòngo*).

Not. Holl. *noot*, muzieknoot.

Nota. Holl. *nota; pégang nota*, iets opteekenen.

O.

Obà. M., voor *obat.*

Obanat. T., kleine muskieten aan het strand voorkomende. (M. *sisi;* A. *agas;* B. *lakoemoet*).

Obat. *Obat sagéroe* A., de schors en het hout, dat in de garoeroe gedaan wordt, en waarvan de bittere bestanddeelen in de sagéroe worden opgenomen, zoodat deze daaraan haren bitteren smaak ontleent. Te M. gebruikt men daarvoor de *koelit Ambon* of *koelit kajoe Ambon*, dan wel de vruchten en bast van den *kira-kira* boom; hier wordt de schors er echter eerst na het tijferen bijgevoegd, daar bittere sagoeweer niet algemeen in den smaak valt, en aan de zuur gegiste verre de voorkeur wordt gegeven.

Odjo. M., kreukelen, frommelen; ook kneden. (Tern. id.; zie *koro*).

Oebi. Verschillende Dioscoreasoorten, als *oebi kajoe, o. mangindano, o. manoesia, o. meirah, o. manoesia meirah*, enz., enkele gekweekt, andere in de bosschen voorkomende.

Oehà. A., zie *sagoe.*

Oek. T., zaagsel, fijn poeder, en van daar zemelen (zie *konga*).

Oemboet. B., zoo heet aldaar het *lenggoea*-hout.

Oemoer. *Oemoer belom tahoe djadi bagitoe*, M., zoo iets is nog nimmer gebeurd. (A. *poenja oemoer* enz.; T. *saoemoer* enz.; in de Hikajat Abdoellah *saoemoer hidoep*).

Oendjoeng. M., voor *oedjoeng*.

Oengkĕl. A., koevoet, oplichten. (P. *oengkil*; zie *poléo*).

Oeñi. M., ergens naar kijken, het elders gebruikelijke *nontonni*; *pigi oeni* of *pioeni*, ergens naar gaan kijken. (Tern. *tagi oeni*).

Oepau. A., zak.

Oepoe. A., heer; aldus noemt de bevolking hare regenten. Op Boeroe *opo*, ook als naam van de godheid. (alf. Min. id.; P. *empoe*).

Oesir, te A. ook *jagen*, *op de jacht gaan*.

Oestoer. M., Holl. *oester*. (T. *tiram*).

Oeté-oeté. A., *kain oeté-oeté*, oude sarongs, die met allerlei kleuren door de bevolking werden vervaardigd. De dochters der Regenten droegen een bijzonder model met zwarte randen.

Oeti. T., het pudendum virile.

Ofé-òfé. T., ergens in snuffelen, b. v. in een lade om iets te zoeken.

Ofoe. M., honigbij. (Tern. id.; B. *kalobè*; zie *niri*). Vooral de bewoners van Tondano en van de overzijde der Ranojapo houden zich onledig met het inzamelen van was.

Ofòr. Holl. *over*; *kasik òfor*, het overgeven eener betrekking: *sarahkan* is deftiger.

Okak. T., een varkens- of eendenhok. (M. A. *koeroengan*; B. *hok babi*).

Oki. M., padieaâr, tros van vruchten. (Tern. id.; A. *rangkei*; T. *poeli* en *toendoe*).

Okò. M., kin, kaak, kakebeen. (Tern. id.; A. T. *dagoe*).

Ola-ola. M. A., met den vinger waarschuwen (zie *mésang*).

Omang-omang. A., een gat in eene prauw om het water uit te laten.

Omas. T., het pudendum muliebre.

Ombà, voor *ombak*; *deining* is *galombang*.

Ombong-ombong. T., voor *òmong-òmong*.

Omèk. T., *mĕngomèk*, pruttelen. (Bat, Mal. *omel*; zie *feto*).

Ona. M., *kĕrdja òna-òna*, de werkzaamheden vertragen.

Onbĕkwam. Holl. *onbekwaam*; hiermede worden de personen bedoeld, die niet in staat zijn hunne belasting te betalen, wegens ziekte, enz.

Onbĕskoft. Holl. *onbeschoft*, eene sterkere uitdrukking dan *koerang adjar*.

Ondĕrbroek. Holl. *onderbroek*.

Ondermèstĕr. Holl. *ondermeester*, ook *pènoeloeng goeroe*.

Ondo-ondo. M. A., het in slaap sussen van kinderen. (Mak. *dondo-dondo*).

Oné-oné. A., van iemand die kuren, veel noten op zijn zang heeft.

Ongkos. Holl. *onkosten*, in schrift gew. *bĕlandja*.

Ontslak. Holl. *ontslag*; *lepas deri pakerdjaan* is ook in gebruik.

Oom (of *òm*), Holl. *oom*; in brieven wel *pa moeda*. Te M. worden in het algemeen bejaarde lieden met dit woord toegesproken.

Oranja. Holl. *oranje*.

Oras. A., zie *horas*.

Orĕmbai. M. A., een vaartuig, ook wel *orang baik* geschreven. (P. *rèmbaja*).

Orgol. Holl. *orgel*, speeldoos.

Orlosi, een klok, die het uur aanwijst; ook een horloge en van daar de oplossing van dit raadsel:

"Gandaroesa di atas doenja,
"Anak roesa di atas papan;
"Toewan Anoe djangan goesar,
"Bilang apa di bawah poesat?"

Ow-ow. A., een groote kalapadop om water te scheppen. (T. *gajong*).

P.

Padjéko. M., ploeg. (Tern. en Mak. id.; te A. en T. niet bekend).

Padjonggé. M., dansmeid, danseres. (Jav. *djogëd*; Mak. *padjoge*; z. o. *blongé*).

Pado. T., de bekende gorita (zie *lobòtja*).

Paës. T., gezwel (zie *bara*).

Pagoe-pagoe. A., van rotan vervaardigde ringen, die bij enkele vlerkprauwen de kniehouten vervangen.

Pahikoe. B., zie *popo*.

Pai, *pai-mai*, ouders, ofschoon *pápa* en *máma* fatsoenlijker is; *pai toewa*, den ouwe. Ook van dieren *koeda pai*, *ajam mai*, enz.

Païsal. A., een zeer kleine prauw, waarin slechts één persoon kan plaats nemen.

Pak. Holl. *pacht*; *pak* alleen is *pachter*; *pégang pak*, pachten.

Pàka. M., slaan; *paka-paka tangan*, in de handen klappen. (A. *topoe tangan*).

Pakapélé. A., verward, in de war (elders *tëlamloeran*).

Pakat. M., wrang, bitter (zie *makarée*).

Pakërdjaan. *Trada pakerdjaan tjari kërdja.* A., wordt gezegd van iemand die, geene bezigheden hebbende, zich met allerlei zaken bemoeit, die hem eigenlijk niet aangaan.

Pakhois. M., Holl. *pakhuis*, in *toewan pakhois*, de pakhuismeester. Het pakhuis heet *gëdong*.

Pakis. B., varenplanten; elders *pakoe*. (Jav. id.).

Pakoe. *Pakoe pompa.* A., koperen spijkers.

Pal. Holl. *paal*, bij afstandsberekening en houten palen. Zoo worden de triangulatiepilaren in de Minahasa *pal toewan de Lange* genoemd.

Pal-pal. T., laveeren van een schip. (Kl. id.; zie *lavèr*).

Pala-pala. M., voor *paha*.

Palàka. M., *prahoe palàka*, het omslaan eener prauw. (Tern. id.; A. T. *prahoe tabalëk*).

Palatèng A., vlechten (zie *malaë*).

Palintang. T., telgang van een paard. (M. *koeda tèl*).

Palo-palo. 1. M., stok, staf. (Sp. *palo*).
2. A., een slijpsteen of scheerriem.

Paloedi. A., een tabaksmaat van ongeveer ½ pikol.

Paloepoe. B., *dinding paloepoe*, een bamboezen beschot (elders *dinding loeloeh*).

Paméri. A., afmaaien van gras (zie *momarès*).

Pampoes. M. A., pantoffels, damesschoenen. (Jav. *pampoes*, korte laarzen, hooge schoenen; z. ook van der Tuuk, Taco Roorda's beoefening van het Jav. bekeken, blz. 24).

Panáma. A., het aanzitten van eene pas gehuwde vrouw met de bloedverwanten van haren man.

Panàna. A., een soort wezel, bekend als de hevigste vijand der slangen.

Panggajoe, voor *pèngajoeh*. (Mak. *panggajong*).

Panggonak. T., bloemscheede der palmen (zie *djoeroemaso*).

Pangko. *Pangko kaki*, het eene been over het andere slaan.

Paniki. M., vleêrmuizen in het algemeen; te A. en B. alleen de kleine, waarvan eene bijzondere soort met vierdubbel gespleten neus den naam draagt van *paniki okër hoewa*, door die alleen *hoewah okër* heet. (Mak. *panjnjiki*; zie *kabaoek*).

Babaoe paniki. B., rieken naar okselzweet. (A. *babaoe katiak*).

Pano. A., witte vlekken op het aangezicht of lichaam. (P. *panoe*; B. *sian*; T. *hahanok*).

Panôso. M., door den neus spreken. (Sp. *fanoso*; zie *nos-nos*).

Panspèk. Holl. *Van Speijk*; aldus heeten de po-

litiemutsen der schutters naar de karakteristieke roode en zwarte kleuren.

Paoesoe. A., rondloopen in de doesoens van anderen, om 't een of ander weg te halen.

Paoetoe. A., het schoonmaken der tuinen.

Pap. Holl. *pap*.

Papaä. A., het vervoeren van een zieke.

Paparipi. A., zich haasten, haastig in bewegingen en woorden.

Paparisa. A., een hutje in de tuinen (zie *lak*).

Papatjéda, een boom, die aan het strand groeit en waarvan het merg overeenkomt met dat van den vlierboom, zoodat het tot velerlei doeleinden gebruikt wordt, o. a. tot het maken van knoppen aan kunstbloemen. (B. *toetoekèt;* elders *amboeng-amboeng*, z. o. V De W).

Papinjo. A., komkommer. (Port. *pepino;* B. *kòmor-kòmor*).

Par. M. A., Holl. *paar*, een paar stuks, (T. *pasang*); ook wordt aldus de dame genoemd bij het dansen, b. v. *Sapa toewan poenja par?*

Paralènté. A., (ook *parlenté*), *istori parlenté*, leugentaal spreken. (P. *parlente*, losbandig).

Agar parlènté boléh sèbar, fig. van iemand, die steeds ergens om heendraait en nooit voor de waarheid uitkomt.

Pardidoe, rondslenteren. (Tern. id.).

Paré. A., een touw ergens om heen winden, om het goed vast te maken.

Parèmpang. A., een klein vischnet.

Paris. 1. M. A. Holl. *paar; djadi satoe paris*, een paar worden, in den echt treden.

2. M. A., *paris-nonis*, even of oneven. (T. *gënap léléh*).

3. T., de nageboorte (zie *dodomi*).

Pariska. T., voor *pariksa*.

Paroek. T., het slaan met de voorpooten van paarden.

Pas. Holl. *passen*, ergens in passen; *soerat pas*, een verlofpas.

Pasaloan. A., eene woning of plaats, waaraan de oorzaak eener ziekte wordt geweten.

Pasang, ook *inzet bij het kaartspel*.

Pasang tjap M. A., schijfschieten. Wordt er op een danspartij te A. *pasang!* geroepen, dan moeten al de djodjaro's hare cavaliers kussen.

Pasawari. A., iemand gezondheid en geluk toewenschen of toedrinken (zie *kondisi*).

Pâsi. A., een zandbank in zee (gew. *saäroe*).

Pasini. M., *barang pasini*, particuliere goederen. (Alf. Min. id.)

Pasjènsi. Holl. *patientie; minta pasjènsi*, verzoeken om geduld te hebben, nog wat te wachten, bij betaling als anderzins.

Paska. T., voor *paksa*.

Pasmèn. Holl. *passement*, gouden of zilveren boorduursel.

Paso. T., aarden pannen (zie *sempé*).

Pasoegoe. M., eene chronische ontsteking der luchtpijpstakken, bij kinderen veel voorkomende.

Pàsong. A., een gierstmaat, die twee gantang inhoudt.

Pâtapàri. A., vlug en vroolijk ergens mede voortgaan. (Mak. *paparri-parri*, iets haastig verrichten).

Patéka. A. T., de Citrullus edulis. (Port. id.; Kl. *batéka;* M. *samangka;* B. *tjamangka*).

Patété. M., (ook *patiting*), gevlochten bamboes op modderige plaatsen van de wegen gelegd. (Mak. *patetei*, iets als 't ware tot brug gebruiken om over te gaan).

Pati. B., stollen van olie, in het algemeen dik worden van vloeibare zelfstandigheden. (M. A. *djadi kental*).

Patoe-patoe. M., een dissel. (Tern. id.; A. *disèl;* P. *patil*).

Patoekoe. M., de Cycas circinalis, ook als *sajor kalapa* bekend: de bladen worden gegeten.

Patoewi, spel met Chineesche kaartjes. De namen dezer kaartjes zijn te

	Manado:	Ambon:	Timor:
	—	—	—
1.	Lautjan, (of Lokjan)	Meirah Lokjan,	Meirah besar.
2.	Kapala,	Meirah Kapala,	Meirah prik.
3.	Katjang,	Meirah katjang,	Kio meirah.
4.	Bandéra,	Boeloe ajam,	Bandéra.
5.	Pandjang,	id.,	id.
6.	Tjina,	id.,	id.
7.	Koekis,	Parampoewan,	Koetjing.
8.	Miring,	id.,	id.
9.	Tikar,	id.,	Kaso.
10.	Gargadji, (of badoeri)	id.,	Soewanggi.
11.	Bengkok,	Bongkok,	Bongko.
12.	Prahoe,	Poesat,	id.
13.	Poetoes,	Poetoes pinggang,	Pinggang.
14.	Oedang,	id.,	id.
15.	As,	Tamboer,	Ekor.
16.	Lakban,	id.,	id.
17.	Roda,	Roepiah,	id.
18.	Anam mata,	Anam kaladi,	Tarasi.
19.	Tëroes,	id.,	Kio poetih.
20.	Bëlah boeloeh, (of tarabei)	Bamboe,	id.
21.	Manis,	id.,	Tjinta.
22.	Galéma,	Gohoe,	Josef.
23.	Tiga mata,	id.,	Koekis.
24.	Dëlapan mata,	Dëlapan kaladi,	Dëlapan.
25.	Babi, (of pai toewa)	id.,	id.
26.	Doewa mata,	id.,	Batik.
27.	Ringgit,	Sisir,	Sisir.
28.	Doekoen,	Pitjah kapala,	Pitjah.
29.	Djaroem,	id.,	id.
30.	Kondei,	id.,	id.

Patolà. M., *oelar patolà*, de wringslang (Python). *Kain patolà*, lijnwaden uit Frankrijk aangevoerd, vroeger in de Minahasa thans in Bolaäng-Mongondow zeer gewild. (Mak. *soort van zijden stof*).

Pawaroe. A., iets vernielen, in het ongereede brengen.

Pawéla. M., komt overeen met het Mal. *sèngadja*. Te A. beteekent *pawéla*, gekheid maken, en wordt ook gezegd van iemand, die zijne belofte niet houdt.

Péda. M., groot mes, houwer. (A. T. *parang*).

Peet. B., Holl., *peet*. (M. A. *bapa sarani*).

Peetji. B. Holl. *peet*. (M. A. *mama sarani*).

Péla. A., de belofte tot het verleenen van wederzijdsche hulp door de bevolking van twee verschillende negorijen: men onderscheidt het *péla daging* en *péla tampat sirih* (zie voorts Tijdsch. Bat. Gen. Deel XX blz. 564 en de daar aangehaalde werken).

Pèlè. T., fakkel (zie *lobé*).

Pëlo, (ook *polo*), voor *pèloek*.

Péloe. M., geslachtsdeelen van jongens. (T. *towà*).

Pèlok. T., hetzelfde als *biròti*, z. ald.

Pélor. T., *bitjara pélor*, onduidelijk spreken. (Jav. *pélat*; Bat. Mal. *pélo*; M. A. *bitjara télor*).

Pëlsir. Holl., *pleizier*; *ramei* is ook gebruikelijk.

Pèn. Holl. *pin*, een houten pin.

Pèna. Holl. *pen*, om te schrijven. (A. ook *pèntjès*; B. *pantoendjoe*).

Pèndo. M., het pudendum muliebre.

Pensioen. Holl. *pensioen*; algemeene benaming ook voor *onderstand*.

Pèp. M., Holl. *pijp*. (A. *tjoepa*; T. *pipa*; te M. en A. is *pipa*, een vat).

Për. M. A., voor *pada*. (T. *sama*).

Péras. B., zoo heeten aldaar de Sirikajavrucht en de Nangka wolanda.

Péri. A., het overschot van spijzen, dat bewaard wordt.

Pĕrsèn. Holl. *percent*, ook *boenga*.

Pĕrsent. Holl. *present*, geschenk.

Pĕrtjadja. T., voor *pĕrtjaja*.

Pĕrwis. M., met de waarneming eener betrekking belast.

Pès-pès. A., van kinderen, die wegens ziekte niet kunnen loopen, hoezeer ze den leeftijd al hebben.

Pĕsoe. M., ingedrukt van de ruggegraat van paarden, doorgebogen van balken, overhangend van boomtakken met vruchten beladen. (Jav. *pésok*, indruksel, zie *safédoek*).

Pétak. A. T., *roemah pétak*, eene zeer kleine woning van enkele hokjes voorzien, zooals er in het Chineesche kamp veel zijn.

Pété. M. A. afplukken van vruchten. (R. v. E. *pètik*; zie *kétoe*). *Mata pété*, eene aandoening der oogleden.

Pétjé. M. A., voor *petjèk*; *pétjé madidi*, M., solfataren:

Pètjés. M. A., Holl. *pet*; een hoed is *sapéo*.

Pila-pila. M., vleugel, ook vinnen van een visch. (A. T. *sajap*),

Pilatoe. M., bamboezen dwarslatten van een heg of omheining. (A. *tarawésa* en *socan*).

Pilé. T., oprapen van den grond. (M. A. *poenggoel*).

Pilo. M., een witte vlek op het oog. (P. *bèlalak*; zie *mata bèlang*).

Pindjam hari. M. A., alzoo wordt genoemd het verschuiven van een paar dagen in den rouwtijd, als men op een feest genoodigd dit niet gaarne in rouwkleederen bijwoont, om niet verhinderd te zijn aan de feestvreugde deel te nemen.

Pindjang. M., voor *pindjam*.

Pinkèl. M. A., de Foeniculum vulgare: de bladen worden gekookt en het afkooksel gedronken tegen buikpijn.

Pion. 1. M., politieoppasser, wellicht afgel. van het Eng. *peon*, voetknecht. (A. *mata-mata*; T. *opas*; Saparoea: *portéro*).

2. *pion* of *pion tjina*, een soort bromtollen, gemaakt van bamboes (te A. ook *afioen*).

Pis. M. T., Holl. *pissen*; *kintjing* wordt alleen te A. gehoord.

Pisang. A., tot de beste soorten behooren: de *pisang njonja*, *p. medja*, *p. radja*, *p. mangkasar poetih*, *p. mangkasar meirah*, enz. enz. Alleen de stam van *pisang bidji-bidji* en *p. aloe-aloe* wordt hier als groente gegeten. Een pisangboom is de oplossing van dit raadsel:

»Boenting sonder laki,
»Beranak sonder biang,
»Mati tra pènjakit,
»Berdiri trada tiang?

Pispot. Holl. *pispot*.

Pistòl. Holl. *pistool*.

Pitji. A., afpellen. (M. *tjoedé*; T. *koepas*).

Pitjis. A., (of *pitris*), de vijf pet., die de hoofden vroeger van de betaling der kruidnagelen ontvingen; sedert door een vaste som vervangen.

Plat. M. A., Holl. *plat*, in den zin van *ingedrukt*, (z. o. *dolow*).

Plèstèr. Holl. *pleister*.

Poa. T., uitgieten, uitschenken. (M. *toempah*; A. *salin*).

Poean. A., *batoe poean*, een soort eetbare aarde, vooral op de Oeliasers voorkomende, waarop somwijlen zwangere vrouwen zeer belust zijn.

Poeli. T., de aâr van padie en djagoeng (zie *oki*).

Poenggoel. M. A., voor *poengoet* (zie *pilé*). Te M. ook *poenggoel padi*, waarvan de afleiding niet recht duidelijk is, daar de gesneden padie onder het voortloopen in de medegebrachte mandjes wordt gedaan. Te A. wordt eveneens gesproken van *poenggoel tjengkeï*, in zeker opzicht juist, want eene niet onaanzienlijke hoeveelheid nagelen moet van den grond worden opgeraapt.

Poenoek. T., de verzelige bast van de kokosnoot (zie *gonofoe*).

Poeöek. T., paddestoelen (zie *kelio*).

Poergasi. Holl. *purgatie*, ook *obat boewang ajër*. Een purgeermiddel voor kinderen heet te A. *minoem tjoko* en B. *minoem songger*.

Poeroet. M. A., voor *përoet*.

Poes. M. A., Holl. *poes;* alleen bij het roepen eener kat (zie *toesa*).

Poesat. *Poesat angin*, waterhoos; te A. ook *boetoe angin*.

Poetjak. M., voor *poetjat*.

Poewa. B., voor *poenja*.

Poha. M., uithouden, volhouden.

Poï. T., het bloeien van de padie.

Pòka-pòka. M., morgen- en avondschemering, tusschen licht en donker (zie *kàkarwàlan*).

Pokis-pokis. Holl. *hocus-pocus*, een uitdrukking om *goochelen* aan te duiden.

Pòko-pòko. M., vlinder, kapel. (A. T. *koepoe-koepoe*).

Poléo. M., met eenig werktuig (koevoet, breekijzer) iets openbreken b. v. eene kist, deur, enz.; ook het naar zich toerukken van het roer eener prauw (zie *oengkël*).

Polik. T., kaal öp het hoofd (zie *kolar*).

Polisi. Holl. *politie*.

Pòlòk. T., de jonge nog niet ontplooide bladeren van enkele palmsoorten als lontar, kalapa, enz.

Polòso. M., met de hand knijpende drukken, zooals het *pitjit*.

Polòté. M., bersten, barsten. (A. T. *pitjah*).

Pols. Holl. *pols; raba pols*, den pols voelen.

Pombo. M. A., *boeroeng pombo*, een soort duif. (Port. id.; P. *pombak;* T. *boeroeng pompa*).

Pompa. Holl. *pomp*, op de schepen; *pompa* is ook *inspuiten*. (Z. o. *pakoe* en *pombo*).

Pompoen. T., de Lagenaria vulgaris. (M. *sambiki;* A. *laboe meirah*).

Pond. Holl. *pond* (zie *libor*).

Pondang. M., voor *pandan* (zie *hendak*).

Pondi-pondi. A., zak, ook in kleedingstukken. (R. v. E. id.; M. *popòdji;* T. en ook A. *sak*). Het kistje, waarin te A. de armengelden gestort worden, heet *peti dèrma*.

Pondok. A., stalletjes voor de huizen, waar sagoe lèmpèn, bëlatjan, sagéroe, tjili, tjintjau, enz. verkocht worden.

Pongò. M., doof. (A. T. *toelï*).

Pongò-pongò. M., de wangen. (A. T. *pipi*).

Ponoe-ponoe. A., landschildpad. (Bat. Mal. *ponoe*, zeeschildpad; zie *toetoeroega*).

Ponoh. A. T., voor *pënoeh*.

Pontar. 1. M., wegloopen. 2 A., mikken. (M. T. *pontèr*).

Pontas. T., (gew. *tapontas*), terugkaatsen. (M. A. *poekoel naek*).

Popaja. M., voor *papaja*.

Popar. A., *sirih popar* (zie *tagalolo*).

Popari. M. A., voor *pëpareh*, (T. *paria*); *popari popoloeloe*, M., de Momordica muricata.

Popo. 1. M., *tjëlana popo*, een korte broek, die tot aan de knieën reikt (Tern. id.). *Kaki popo*, horrelvoet. (A. *kaki taparégoe;* B. *kaki pahikoe*). 2. A. B., het pudendum muliebre.

Popòdji. M., zie *pondi-pondi; popòdji doit*, beurs.

Popoloeloe. M., rond. (Tern. id.; A. T. *boendar* en *toental*). Ook in dit raadsel: *„Rond popoloeloe, uberboeloe-boeloe, kaloe tikam berdarah?"* Opl. de vrucht van *lëngkoewas*, waaruit bij insnijding een rood sap vloeit.

Popoŝòkan. M., *djalan poposòkan*, een binnenweg (van het alf. *mèsok*, een korteren weg nemen; zie *djalan mata*).

Portéro. A., zie *pion*. (Port. *porteiro*).

Pos. Holl. *post; toekang pos*, postbode; *soerat pos*, postbrieven.

Pòsĕng. T., de grens, tot waar het zeestrand bij ebbe droog loopt.

Pòsi-pòsi. 1. M., wortelboomen, rhizophoren. (Tern. id.; zie *manggi-manggi*).

2. B., het pudendum virile.

Pòso. M. (of *pòsan*), iets dat niet geoorloofd is. (A. T. *pĕmali*).

Postéma. M. A., een groote furunkel. (Sp. id.). Als scheldwoord: *postéma poekoel osé!*

Potjĕ. M. A., Holl. *pot;* alleen gebruikt van een thee- of trekpot.

Potlot. Holl. *potlood.*

Potong oemoer. M. A., het afnemen van de jaren bij het trouwen eener weduwe, om die bij de hare te voegen, zoodat de aangehuwde persoon spoedig sterft.

Prèkstoel. Holl. *preekstoel.*

Proimpi. Holl. *pruimpje*, tabakspruim. Te T. wordt door de bevolking nimmer tabak gerookt, maar alleen gekauwd.

Pronk. Holl. *pronk*, sieraden in eene woning.

Prop. Holl. *prop*, kurk; *tjaboet prop*, ontkurken.

Pròtjo. M., een zak van silarbladeren, waarin koffie, rijst, enz. bewaard wordt.

R.

Rabé, voor *rabit.*

Raboe. M. A., (ook *raboe-raboe*), spoedig, snel. (T. *lekas-lekas*).

O. a. in: *„Pisang aboe-aboe*
„Tanam di moeka pintoe,
„Nona masok raboe,
„Djangan toewan toetoep pintoe."

Ràbrak, met een stuk hout, rotan of zweep slaan, afranselen.

Radès. M. A., Holl. *radijs*, de Raphanus caudatus, die elders *lobak* heet.

Rado. M., ergens met geweld aan rukken, b. v. aan een touw.

Raë. T., (gew. *taraĕ*), verward, ineengestrengeld van touw (zie *foekoe*).

Rahan. A., het na omhakken van den sagoepalm in den grond overblijvend deel van den stam.

Raho. M. A., roosteren boven het vuur. (B. *lcho*).

Rai. Holl. *raden*, aanraden; ook een raadsel oplossen. *Kasih rai*, iemand raad geven.

Rai-rai. M., de Chrysapogon aciculatus: een grassoort, waarvan de zaadjes zich aan de kleederen hechten. (T. *'roempoet koeda*). De Urena lobata die dezelfde eigenschap heeft, draagt ook dezen naam.

Raki. M., akker, meer bijzonder landerijen door erfenis verkregen.

Ram. Holl. *raam.*

Ramei. *Ikoet ramei* (uitgesproken als *ikò ramé*), ergens aan meêdoen; te M. ook *simòté koré.*

Ramei-ramei. M. A., gezamenlijk, allen te gelijk. (T. *sama-sama*).

Ranggo. T., hetzelfde als *séla*, z. ald.

Ransĕl. Holl. *randsel*, een lederen randsel.

Raoe. T., ergens iets met de hand uitgrijpen (zie *lolo*).

Rapà. T., een inlandsche toom, van de bast van den waroeboom vervaardigd.

Ràport. Holl. *rapport; bawa ràport*, rapporteeren.

Raroban. A. T., *ajèr raroban*, het water, dat zich bij de olie-bereiding uit de kalapavrucht afscheidt.

Réal. T., een legertje van strijders bij de onderlinge oorlogen tusschen de verschillende staatjes. (Sp. id.).

Rĕbis. T., Holl. *rib.* (M. A. *roesok*).

Rédi. A., een groot vischnet, in diep water gebruikt.

Rĕgèr. M. A., Holl. *regeeren*, iemand dwingen onafgebroken bezig te zijn.

Réken. Holl. *rekenen*, tellen; ook *waardeeren*. *Réken képèng* of *doit*, geld tellen; *dia tra réken orang*, hij geeft om niemand.

Rèkès. Holl. *rekest*, gew. *soerat rèkès*.

Rékoe. A., een hooge mand, om gedroogde kanariepitten te bewaren; eenzelfde, maar langwerpig en smal, heet *sèsèr*.

Rémédi (ook *ramédi*), zijn best doen; *tjoba rémédi bérapa boleh dia datang*, tracht zooveel doenlijk te bewerken, dat hij komt.

Réno. M., knagen van dieren b. v. ratten, muizen, enz. (zie *éri*).

Rété. M., zie *djèdjèr*.

Rewajat, preeken. (P. *riwajat* verhaal).

Ria-ria. M. krekel. (A. *riang-riang;* P. *riang*, rups; T. *didi*).

Riboes. M., voor *riboe*.

Rika-rika. M., achteroverliggen.

Riki. M., Holl. *bereiken; kita riki per dia*, ik heb hem gesnapt.

Rinté-rinté. M., *oedjan rinté-rinté*, motregen. (Kl. *rintik;* A. *renté-rente;* T. *riti-riti*).

Ritjà. M. B., de Capsicum pyramidale (zie *koeroes*). *Ritjà djawa*, de Piper nigrum (elders *lada*).

Roda. M., pedatie.

Roeboes. T., voor *réboes*.

Roekoe. T., het doen rijpen van onrijpe vruchten.

Roemah. *Roemah tangga*, huishouding; *perkara roemah tangga*, huishoudelijke zaken.

Roempoet. Tot de voornaamste grassoorten te A. behooren: *roempoet kaki koeda, r. gélang, r. tjina, r. pisoe, r. akar kéras, r. taki, r. moeka manis, r. takadjo, r. akar-nasi, r. tjinta-tjinta, r. kakoerang, r. djaroem, r. tikoes, r. roetoe-roetoe, r. kasihan, r. gatal babi* en *r. roemah lalar*.

Ròfoe. M. (gew. *bakoeròfoe*), worstelen. (A. *mang-goeròfoe;* B. *marontak*).

Rogi-rogi. M., hoekig uitgesneden, b. v. van bladeren (zie *bèbikoe*).

Rok. Holl. *rok*, vrouwenrok; *roké* is een mannenrok.

Rompis. T., voor *rompi*. (M. A. *wèskèt*).

Roms. Holl. *roomsch: agama roms*, de roomsche godsdienst.

Rond. Holl. *rond* (ook *ronda*), voor rondgaan, in het alg. het Mal. *koeliling*.

Rongka. M., baldadig, levenmakend. (Tern. id.; R. v. E. gekkelijk, winderig).

Ronto. A., zeer kleine garnalen, die bij ebbe aan het strand gevangen worden. (B. *ipong*).

Ropé. M., *gigi ropé* en *gigi fòté*, slechte, zwarte, afgeknotte tanden. (T. *gigi oelar;* Mak. *répé*, breken).

Rorèng. M., vischfuik in rivieren.

Ròròso. T., op den grond sleepen (zie *saro*).

Rosbank. Holl. *rustbank*, ook *sofa*.

Rosi. Holl. *roosje;* gew. *boenga rosi*.

Roskam. M., Holl. *roskam; kérok koeda* is het in de rivier reinigen van paarden met een tandvormig uitgesneden kalapadop.

Rotan. *Rotan jaki*, de Flagellaria indica. De takken worden in het Tonseasche vóór de deur der woning gehangen, als één der huisgenooten is overleden, die de levenden gedurig komt lastig vallen; van daar de alf. naam *padoepa* = het Mal. *loepa*, aanduidende dat de juiste woning is vergeten.

S.

Sà. T., voor *sadja;* te M. wordt in plaats van *sadja* bijna altijd *djoega* gebruikt.

Saäroe. A., een zandplaat in zee, die niet met het strand in verbinding staat.

Sabĕl. Holl. *sabel; pĕdang* is ook gebruikelijk.

Saboen. T., *ajĕr sáboen*, slijkvulkanen of modderwellen, zooals op Roti en poeloe Samao voorkomen.

Saboewah. M., loods, hutje in de rijstvelden: in het algemeen eene woning, die niet op palen staat, maar, van bamboes of niboeng vervaardigd, met den beganen grond gelijk is, (zie *roemah mangkasar* en *lak*). Te A. de pendopo achter eene woning.

Sagéroe. A., sagoeweer. (M. *sagoewèr;* T. *toewak* en *laroe*). Na gedurende 8 tot 14 dagen de majang geklopt te hebben, wordt deze afgesneden en een bamboes of garoeroe er aan gehangen, om het uitdruppelende vocht op te vangen, terwijl men er elken dag een schijfje afsnijdt.

Sagoe. Te A. worden van sagoe bereid:

1. *Sagoe lèmpèn* of *sagoe bakar*, droge sagoe fijn gewreven, gezeefd en daarna gebakken. Worden daarvan allerlei figuren als vischen, dieren, boomen, enz. gemaakt, dan heet dit *sagoe boenga*.
2. *Papéda* of *lapia*, sagoebrei.
3. *Toetoepolà*, sagoemeel in een bamboes gebakken.
4. *Sagoe àsar*, sagoe met santan en suiker in een blad gewikkeld, boven het vuur geroosterd.
5. *Boeboerné*, geparelde sagoe.
6. *Boeksona*, sagoe met suiker in sagoebladeren gekookt.
7. *Oehà*, rauwe sagoe uit de goti, in de bladeren van den sagoepalm gebakken.
8. *Bagéa*, sagoe met kanari gebakken.
9. *Sinoli*, sagoe met kalapa toebereid in de pan gebakken.

Te M. wordt de sagoe van den aren-palm verkozen, omdat: 1° de bewerking van het sagoekloppen daarbij spoediger kan geschieden; 2° de aren-palm overal voorkomt, en de sagoeboom alleen in moerassige gronden tiert; en 3° de waarde van een stoel sagoeboomen betrekkelijk groot is (tot *f* 10 en meer), wegens het gebruik der bladeren voor atap. Dit is trouwens alleen het geval in het district Tonsawang en aan de overzijde der Ranojapo.

Sagoe-sagoe. M., speer, spies, lans. (Tern. en P. id.; T. *sagai*).

Sahani. A., tak van kalapa- en sagoeboomen; meer bijzonder het scheedevormig verlengsel van den stam, waarvan bakken vervaardigd worden om het sagoemeel uit te kneden, (zie *mafafa*).

Sahi. A., de beide planken ter weêrszijden eener kleine prauw.

Saimbing. M., de rugvin van haaien. (T. *sajap ijoe*).

Sakit. *Sakit mati-mati ajam*, M. A., vallende ziekte. (T. *sakit mati kambing*).

Sajawoe. M., de Dioscorea aculeata, de knollen worden gegeten; heet elders ook *kombili*.

Sak. Holl., *zak* (zie *pondi*). Bij wijze van aardigheid heet een zak in kleedingstukken te B. *schrijflaadje*.

Sakada. T., een ladder van bamboes. (Port. *escada;* M. A. *tangga*).

Saké. M., gast. (Alf. Min. id.).

Sakih. M., voor *sakit*.

Sàkoe A., een vischsoort, die het meest geschikt is voor inzouten, en ofschoon minder lekker dan *ikan lolòsi*, toch langer kan bewaard worden. (B. *ikan saroei*).

Sàl. M., Holl. *zadel*. (T. *séla*; te A. bij gebreke van paarden niet bekend).

O. a. in: *»Anak ketjillah naek koeda,*
»Pakei sălnja Gorontalo;
»Djangan toewan fikir lagitoe,
»Saja ini orang kasihan!"

Een Gorontaleesch zadel bestaat enkel uit de huid eener geit, met kapok opgevuld.

Salaénira. A., hevige stortvloed op het einde van den moeson, waardoor de inboorlingen zeggen, dat alles zoogenaamd schoon wordt geveegd.

Salâha. A., kalapadop om sagéroe uit te drinken.

Salai. A., het laten wegnemen van het overschot van spijzen op borden of schotels, om die te kunnen reinigen.

Salawâkoe. M. A., schild; ook schoor of stut. (Tern. id.; T. *tawèng*). Een rond schild heet te A. *parisei*.

Salawéna. A., op onverschillige of ondoordachte wijze iets doen of rondloopen.

Salélé. A., boomen met stekels of iets anders omwinden, om te verhinderen, dat men er in klimt.

Salésé. M., verstuiken, verzwikken van den voet. (Tern. id.; A. T. *kaki tasalah*).

Saloeroek. T., een maat van 10 katies.

Saloi. B., een soort mand, die te A. *bakoel* heet.

Sambiki. M., een aardvrucht: met de gom van deze wordt tabak tot sigaren gerold (zie *pompoen*).

Sambò. T., opvangen (zie *dafo*).

Sanélat. A., een zeer nauw pad; ook eene smalle opening tusschen riffen, waar kleine prauwen slechts met moeite kunnen doorgaan.

Sangko. A. (gew. *tasangko*), vastgehaakt van een vischhaak aan steenen in het water. (M. *tahédé*; T. *kèkai*); ook verslikken (zie *tatigoe*).

Sangkoerang-koerang. M., voor *koera-koera;* ook *toetoeroega oetan*, z. ald.

Sangkolé. M., gevlochten mand, die op den rug gedragen wordt. (Alf. Min. id.; A. *ilè*).

Sanipi. T., *sanipi roko*, sigarenkoker (zie *kampi*).

Sanoesoe. A., staken in den grond, voor het omslingeren van de ranken van boontjes, oebi, enz.

Sapéo. M. A., hoed, hoofddeksel. (Port. *chapéo*; T. *topi*).

Sapoeloh. *Sapoeloh sătoe*, *sapoeloh doewa*, enz., behalve te T. overal in plaats van *sabèlas*, *doewa bèlas*, enz.

Sarama. T., hetzelfde als *dodofa*, z. ald.

Sarampa. A., een werktuig van bamboes om inktvisschen te vangen. (P. *sĕrampang*).

Saro. A., over den grond sleepen. (R. v. E. *seret;* zie *roròso*; hetzelfde ook *sĕlèp*).

Saronggola. B., zie *flinggĕr*.

Sasalo. A., hetzelfde als *dégo-dégo*.

Sasi. M., het glad maken van het touw, waarvan een vischnet wordt geknoopt.

Sawéla. B., een soort kwast, om sagoevormen schoon te maken. (A. *panggosok forna sagoe*).

Schéma. M. A., Holl. *scheidsmaal; lékin schéma*, een vertrekkende ter eere een afscheidsmaal geven.

Sĕdjo, voor *sĕdjoek*. (M. ook *sĕdap*).

Sédo. 1. M. A., bespotten, iemand voor den gek houden; *pangsédo*, grappenmaker. (Tern. id., A. evenals te T., ook *lékin gila*).

2. T., bij tijds. (Port. *cedo;* M. A. *dengan tempo*).

Ségèl. Holl. *zegel*, ook *soerat ségèl; verzegelen* is *taroh tjap*).

Séhoe. M., de aren-palm, Arenga saccharifera. (Tern. id.; A. *pohon sagéroe;* T. *pohon gĕmoeti*). Van de fijne pennen worden vischlijnen vervaardigd, en ook strikken om parkietjes te vangen; van de zwarte pennen maakt men fakkels, en van de grijze bezems. Uit den stam worden tuingereedschappen gesneden.

Sei. Holl. *zijde*, de zijde van het lichaam (z. o. *balĕsei*).

Séla. A., onder het voortscheppen eener prauw de

lijn uitwerpen, met een kippenveêrtje aan den haak, om visch te lokken. (T. *ranggo*).

Sèlderei. Holl. *selderij*.

Sĕlèp. Holl. *sleepen* (zie *saro*).

Sĕlobar. M. A., ziltig van smaak, zooals van water uit putten nabij het strand. (Sp. *salobre*; T. *asin*).

Sèlong. *Batoe sèlong*, valsche edelgesteenten. (Verg. het Jav. *sélan*).

Séma-séma. M., de vlerken eener prauw. *Prahoe séma-séma*, eene vlerkprauw. (A. *prahoe sémang*; zie *lérok*).

Sémagéra. A., de versierselen aan de voor- en achtersteven eener orembaai.

Sĕmènto. T., zaadpadie. (Port. *semente*, zaad.).

Sèmpé. M. A., aarden potten met platten bodem. (T. *paso*).

Sén. A., niet (zie *ning*).

Sènga. M. (gew. *tasènga*), met de beenen wijd van elkaar staan. (A. *kaki taboeka*; zie *hasi*).

Sènt. Holl. *cent*; de waarde van een koepang verschilt van 6 tot 8 centen.

Séoe. T., het afplukken van vruchten (z. o. *kéloe*).

Sépi. M. A., voor *sèpi*.

Sèpo. T., rondgaan om padie tegen goederen in te ruilen.

Sĕrampa, mazelen. (Sp. *sarampion*).

Sĕrfèt. Holl. *servet*.

Séro, voor *sĕrock*.

In enkele negorijen op de Oeliasers heeft men steenen séro's; zij hebben eene opening naar de zeezijde, waarin een fuik geplaatst wordt.

Sĕroe-sĕroe. A., het afscheppen van vuil uit de ijzeren pan bij de suikerbereiding.

Sérong. T. *Djalan sérong*, een zijweg. (Kl. *serong*, schuin, scheef; zie *djalan mata*).

Sĕsèk. T., het bezinksel van de kokosnoot. (M. A. *ampas kalapa*).

Sétan. *Sétan tindis*, A. T., nachtmerrie. (M. *katindisan*). *Tongkat sétan* A., een groote sprinkhaan.

Séséli. T., *séséli piso*, slijpen van messen (zie *ilĕr*).

Siar. T. (gew. *tasiar*), verspreid, hier en daar liggende van goederen. (R. v. E. id.; Mak. *tasiara*; zie *fiaro*).

Siara. A., een soort grof koperdraad, waarvan vischhaken gemaakt worden.

Sibobéto. M., het opzeggen of opdreunen van enkele formulieren en bezweringen bij tooverkunsten, of bij het toedienen van geneesmiddelen. (A. *katègoran*; T. *tòto-tòto*).

Siboe, (gew. *tasiboe*), iemand lastig vallen, het druk hebben.

Siboe-siboe. A., *angin siboe-siboe*, de zoele landwind, die alleen des morgens vóór de monding der rivieren waait, en soms zeer koud kan zijn.

Sibola. T., uien. (Port. *cebola*; M. A. *bawang*).

Sibor. A., voor *siboer*.

Sidi. *Adjar sidi*, geloofsbelijdenis leeren; *masok sidi*, die afleggen, aangenomen worden. (P. *sidik*, onderzoek naar iets doen).

Sidoe. M., fakkel, toorts. (Tern. id.; zie *lobé*).

Sidoeboe. M., na eene berisping zijn drift koelen, b. v. door iets ruw neêr te zetten of een ander te beknorren.

Sidowa. M., aan- of toereiken, overhandigen. (T. *sòrong*).

Sigaro. M., iemand aanmoedigen, overhalen om het een of ander te doen.

Sigi, hetzelfde als *tjigi*, z. ald.

Sigoedjoe. M., iets met kracht wegduwen.

Sigoeloe. A., raadsel (zie *tjigoeloe*).

Sijo. M. A., ach! helaas!

Sikĕloti. T., vroolijk, springlustig; ook een paard, dat zijne achterpooten opgooit.

Sikoe-sikoe. M. T., de kromhouten, die aan eene

vierkpraauw de ngadjoe-ngadjoe met de séma-séma vereenigen. (P., de kniehouten van een schip; zie *pagoe-pagoe*).

+ **Silab.** A., Holl. *sijllabe*, lettergreep; elders ook *patah*, *patah-hédja* en *hédja* genoemd.

Sili. T., terugdeinzen, achteruitgaan. (M. A. *toro*).

Simoré. M., aangenaam, zich lekker gevoelen. (Tern. id.; A. *rasa sèdap*; T. *rasa ènak*).

Simoté. M., zich bij iemand opdringen (z. o. *ramei*).

+ **Sinapan** (of *snapang*), Holl. snaphaan.

Sindjola. T., een soort schommel.

Singgakala. T., schemering (zie *kaarwalan*).

Sipat. M. A., grens, afscheiding; *bersipat*, aangrenzen. (P. regel, lijn; B. *tanda*; T. *tor*).

+ **Sipir.** Holl. *cipier*.

Siraboe. M., *kerdja dengan siraboe*, iets ten halve doen, zonder dat er orde of regelmaat in is.

Sirih. In stede van de bladen van Chavica Betle, worden in de Molukken en Manado de vruchten van Ch. siriboa gekauwd.

Sisi. M., kleine stekende muggen. (Mak. *sissili*; zie *dlanat*).

Sisipoe. T., een maat van 5 katies.

+ **Sjabrak.** M. T., Holl. *schabrak*.

Skaf. Holl. *schaaf*; ook *schaven*.

Skarnir. M. A., Holl. *scharnier*.

+ **Skèl.** Holl. *scheel*, gew. *mata skèl*; te A. ook *mata-djoeling*.

Skilderei. Holl. *schilderij*; ook *tékénan* en *teladan*.

Skikir, voor *kikir*, ook *skakar*.

+ **Skoetjé.** Holl. *schuitje*, sloep.

+ **Skoim.** A., Holl. *schuim* (zie *gaboe*).

+ **Skòt.** Holl. *schot*; *pasang doewa skot*, twee schoten doen.

Skotel. Holl. *schotel*.

+ **Skotis.** Holl. *schotsch*; echter niet de schotsche wals, maar de duitsche polka.

Skroef. Holl. *schroef*.

Sla. Holl. *salade*. +

Slof. Holl. *slof*; ook *tjénéla*. +

Slot. Holl. *slot*; *koentji* is de *sleutel*.

Smal. Holl. *smal*; *sèsak* is meer *nauw*. +

Smèr. Holl. *smeren*; *gosok* en *oeroet* hebben een + meer speciale beteekenis.

Smòkòl. M., ontbijten. (A. *alas poeroet*; B. *makan snoep*). Echter ook het *smokkelen* van goederen.

Soa. 1. A., wijk, buurt.

Kapala soa, zooveel als wijkmeester, de tusschenpersoon tusschen bevolking en regent.

2. T., zich iets toe eigenen.

Soa-soa. M. A., leguaan. (Tern. id.; B. *lènggoean*; T. *garfùo*). Een bijzondere soort, de *soa-soa lajar*, wordt gegeten.

Soe, verk. van *soedah*: *dia soe lama tra datang*, hij is er in lange niet geweest; *roemah soe djoewal? Soedah*: is het huis al verkocht? Ja.

Soë, ongelukkig in al zijne handelingen, zoodat nooit iets goed afloopt.

Soean. A., latten voor omheiningen (zie *pilatoe*).

Soeboe. A. T., voor *sèboel*. (M. *tjoemoe*).

Soedara. *Anak bersoedara* M. A., neef en nicht; *tjoetjoe bersoedara*, achterneef en nicht.

Soedara daging. A., rechte bloedverwanten.

Soefoe. T., blinkend, glanzend maken. (M. A. *sùpoe* of *békin sùpoe*).

Soehat. A., volkszangen, die nl. in de landstaal gezongen, maar niet altijd verstaan worden.

Soehoe. A., *batoe soehoe*, zandsteen (zie *domàto*).

Soeltan. *Soeltan kami* is te A. *onze koning*, omdat vele regenten daar den titel van *Radja* hebben, en het bezigen van dit woord op eene mogelijke gelijkstelling zou kunnen duiden. Te M. wordt gesproken van *kitorang poenja Radja*. Alleen te T. hoort men nog *Radja wolanda*, omdat daar de afscheiding tusschen Europeanen en bevolking meer uitkomt.

Soempah, (gew. *bèrsoempah*), het aanteekenen of ondertrouwen van verloofden. (M. *toelis nama;* B. *ondèrtrou*). *Zweren* is *.poekoel* of *angkat soempah.*

Soen. Holl. *zoen; kasih soen*, of *tjioem*, iemand een zoen geven; *kolonè soen-soen*, z. ald. *Tjioem* is *ruiken*, *bèrbaoe* meer *ricken.*

Soentoeng .M. A., de inktvisch. (P. *sòtong*; zie *noes*).

Soeöe. T., iets op het hoofd dragen (zie *kékoe*).

Soep. Holl. *soep.*

Soepit. M., eene rheumatische aandoening der gewrichten (zie *manòso*).

Soeri. A., het afgetapte sap van den kalapaboom.

Soesès. Holl. *saucijs.*

Soesi. Holl. *zusje*: met *soesi* wordt te M. elk meisje aangesproken, dat men niet kent.

Soesia. A., een werktuig om koperdraad door te halen en fijner te maken. (B. *tamba-tamba*).

Soesoe *Bidji soesoe*, de melkklieren onder de oksels bij wijfjes-vleêrmuizen.

Ramas soesoe, melken.

Soesoe labi. T., sie *aros.*

Nama soesoe, de naam, die terstònd na de geboorte aan het kind wordt gegeven.

Soesoeli. T., 1. schilfers op het hoofd. (zie *moemoe*).

2. tusschenschuiven, onderschuiven. (zie *sosoeroe*).

Soesoeng. 1. M. A., stapel; *piring satoe soesoeng*, een stel borden.

2. T., de verplichte opbrengst van padie en suiker aan de Radja's.

Soewanggi, voor *soewangi.*

Te A. *soewanggi makan dalam roemah*, wordt gezegd van iemand die te huis, ter voldoening zijner lusten, allerlei vrouwen onderhoudt.

Soewar. M. A., zweet, zweeten. (Sp. *sudar;* T. *soewèt*).

Sogili. M., aal, paling. (Tern. id.; Alf. Min. *kasili;* zie *moréa*).

Sògò. M., het haar der pudenda.

Sogó-sogó. B., het afsteken van vruchten met een lange dunne bamboe (zie *doelò-doelò*).

Soi. M. A., Holl. *soja; kétjap* is niet bekend.

Sokè. T., een kalapadop. (M. A. *tampoerong*). *Sokè kapala*, de schedelkap.

Soldĕr. M. A., Holl. *zolder.* (T. *lolèng*).

Soldèr. Holl. *soldeeren.*

Solo. M., een soort spel met 32 kaarten: wordt bijna als quadrille gespeeld, alleen is klaveren vrouw spadille en de zeven van troef manille. Het aantal trekken moet dadelijk geannonceerd worden.

Sòlong-sòlong, hetzelfde als *kalawai*, z. ald.

Som. Holl. *zoomen.*

Soma. M., een sleepnet grooter dan de kalènda, met groote mazen om léhoma, met kleine om tandipang te vissehen.

Sombar. M. A., schaduw. (Sp. en T. *sombra*; zie ook *lobi-lobi*).

Sombèng. T., voor *soembing.*

Somoe-somoe. M., bewolkt, betrokken van de lucht. (A. *lasombar;* B. *mando*).

Sondé. T., niet, geen (zie *ning*).

Sondo. M. A., een soort lepel uit een kalapadop vervaardigd, waarmede rijst uit de pan geschept en deze met den steel tevens omgeroerd wordt (T *sesòdèk*; R. v. E. *sondok*, lepel).

Sondĕr. Holl. *zonder; sapa maoe djoewal sonder oentoeng*, wie zal iets verkoopen, zonder er voordeel bij te hebben; *sondèr orang tahoe*, buiten iemands weten.

Songara. M., branden van koffie, kakao, enz. (Tern. id.; Mak. *sanggara;* A. *bakar;* T. *gorèng*).

Songgo. T., *batoe songgo*, offersteen (zie *djéré*).

Songkap. M., voor *soengga.*

Sono, slapen, (Sp. *sueno*); *tidor* is meer *liggen.*

Sopé. M., *prahoe sopé*, kleine prauw met één mast.

Sopoe. M. A., zie *soefoe.*

Soré. M., niezen, (zie *nis*).

Sorò. A., witte mieren. (M. *lifi poetih;* T. *mir poetih*).

Sorodo. M., een veelvraat. (A. *tjaké*).

Sosak. T., de nangkaboom, (verm. verb. van *zuurzak*).

Sosapoe. M., voor *sapoe; sosapoe*, veger, bezem; *lasosapoe*, vegen. (A. *mènjapoe;* T. *sasapoe*).

Sosàsa. M., rans, ransig. (A. *tangi;* T. *gasti*).

Sosàti. M. T., voor *saté*.

Soséré. M., iemand uitlachen. (Tern. id.; A. T. *tertawa orang*).

Sosiri. M. A., schele-hoofdpijn; ook eene ziekte der aangezichtsbeenderen, waarbij deze langzamerhand door caries worden uitgevreten. A. bovendien rheumatische aandoening der gewrichten, (zie *manòso*).

Sosiroe. M., voor *sjiroe*. (T. *niroe*).

Sosoeroe. M., onder- of tusschenschuiven. (Tern. id.; A. *sisip;* B. *andjilit;* zie *soesoeli*).

Sosorò. M., de Fleurya interrupta; elders *daoen gatèl*.

Sosoroe. T., de scheen. (M. A. *toelang kaki*).

Sowéko. M., een soort reiger, die aan het strand of bij het meer van Tondano voorkomt (zie *doaok*).

Span. M., Holl. *spannen*, een touw spannen. Niet *span van de hand*, daarvoor gebruikt men *djingkal*.

Spansèmat. Holl. *Spaansche mat*, meer gewone uitdrukking voor *ringgit*.

Spèl. Holl. *spellen*, ook *héldja*.

Spèt. M., Holl. *spek*.

Spoel. Holl. *spoelen*, van waschgoed.

Spoit. Holl. *spuiten*, z. o. *pompa*.

Spòk. Holl. *spook* z. o. *goda*.

Spòr. M., Holl. *spoor*, ook hanespoor.

Sprei. Holl. *sprei*, soms *pengalas badan*.

Staat. Holl. *staat*, ook *daftar*.

Stal. Holl. *stal*.

Stansi. T., een pendopo (zie *saboewah*).

Steipis. Holl. *stuipen;* z. o. *elmoeri*.

Stèl. Holl. *stel*.

Stikbogël. M., Holl. *stijgbeugel*. (T. *stombogèr*).

Stirman. Holl. *stuurman*.

Stokfles. Holl. *stopflesch*.

Stòlok. Holl. *stolp*.

Stoot. Holl. *stooten*, van een geweer.

Straat. Holl. *straat; loeroeng* is meer *steeg*.

Strant. M. A., Holl. *astrant*. (T. *sèrant*)); *moeka strant*, een brutaal gezicht.

Strei. Holl. *strijden; bakoestrei*, kibbelen. (T. *lastrei*).

Strèp. Holl. *streep; bastrèp*, gestreept; *anam strèp*, zes slagen met de rotan.

Strik. Holl. *strijken*, ook het ijzer.

Stroop. Holl. *stroop; ajër goela* is niet gebruikelijk.

T.

Tabè. M., *kaki tabè*, krombeens loopen.

Tabéa, voor *tabèk*.

Tabi. M., iets aanhechten, b. v. borduursel aan eene kabaai. (Tern. id.; P. *tabir*, versiersel).

Tada. M., trippelen van paarden; *tada kajoe*, hout kloven; *tada kaki*, met den voet stampen.

Tadjélo. A., aarden pan.

Tadoe. M., *toelan tadoe*, laatste kwartier (zie *toelan*).

Tafélak. Holl. *tafellaken*.

Tagalaja. A., een soort mand, waarin op reis levensmiddelen bewaard worden. (B. *tagalàsi*).

Tagalolo. M., de Ficus septica. (A. *sirih popar;* B. *tombor;* T. *daoen kak*). Bij insnijdingen in den stam veroorzaakt het eerst uitvloeiende melksap jeukte op de huid; het later uitvloeiende water wordt in bamboezen opgevangen en gedronken.

Tahagoe. M., een sleepnet van koffo vervaardigd, met zeer kleine mazen.

Tahi. *Batahi.* A., zie *faroedjoe.* Bij wijze van aardigheid te A.: *ntjoba bilang samowa tahi, njang ada di kitorang poenja badan?"*

Tahoen. *Tahoen biasa.* M. A., gewoon jaar; *tahoen baloempat*, schrikkeljaar.

Tahor. A., een breuk (zie *baholo*).

Taka. T., bijl, (zie *mentjadoe*).

Takaboer, pochen, bluffen. (Jav. *tèkaboer*, zelfsverheffing).

Takĕdjo. A., voor *terkèdjoet;* beteekent ook *plotseling.* (M. *kagèt kamari;* T. *takoedjoe*).

Daoen takĕdjo, de Mimosa pudica. (M. *daoen kagèt*).

Taksèr. Holl. *taxeeren.*

Talàkan. T., de bamboes, die gebruikt wordt om eene prauw voort te duwen. (M. A. *gala*).

Tali. *Tali mĕngail*, M. T., vischlijn; eene van 40 vademen kost gewoonlijk *f* 2., eene van 80—100 vademen *f* 5. en meer. (A. *njimoe*).

Te A. worden deze vooral in de negorij Batoemeirah vervaardigd, te M. door Ternatanen of Mohamedaansche burgers: het zwart maken geschiedt door wrijving met de bast van den *pohon rofoe.*

Tali poetri. M. A., de Cassya filiformis; de stengels worden fijn gestampt, met kalk gemengd, bij het metselen gebezigd: daardoor zou het afbrokkelen der kalk worden voorkomen.

Tamàko. M., bijl. (Tern. *tomàko;* zie *mentjadoe*).

Tamàté. M. A., zie *matabai.* (Port. *tomate*).

Tambélo. M. A., paalworm. (Kl. *tèmbèloek*, soort van worm, die door de orang laoet gegeten wordt).

Tamboer. Holl. *tamboer*, eig. *trom; poekoel tamboer*, trommen.

Tambrin. T., Holl. *tamarinde.* (M. A. *asam djawa.*)

Tampajong. M., voor *tampajan.*

Tampias. A. T., uitcenspatten. (M. *pantjar;* P. *stuiven van regen*).

Tanàsi. A., bij het uit visschen gaan wordt de roerganger aldus genoemd; hij is het, die op alles moet letten en door snellen en goede wendingen het den visschers gemakkelijk maakt.

Tanawà. B., de halspier, m. sterno-cleido-mastoideus. (M. A. *oerat lèhèr*).

Tanila. A., de dag, vastgesteld voor het ophalen der vischfuiken.

Tanoesan. M. A., zandbank.

Tap. A., *roemah tap*, huis, waar arak en sagéroe verkocht worden. (T. *kĕroek laroe*).

Tapaliso. M., uitglijden. (R. v. E. *tĕplèsèt;* A. T. *taloetjoe;* B. *malosò*).

Taparégoe. A., zie *popo.* (Port. *tropego*, stijf van ledematen).

Tapoeöe. A., het vergaan of uit elkaâr vallen van lang bewaarde kleederen of andere goederen.

Tarap. A., Holl. *trap* (elders *tangga*).

Tarawésa. A., de bamboes, die gebruikt wordt om eene omheining vast te maken (zie *pilatoe*).

Tarika. A., verward van touw, (zie *foekoe*).

Tarigoe, tarwemeel. (Port. *trigo;* zie *farinja*).

Taripa. M., de darmen. (Sp. *tripas;* A. *tali poeroet;* T. *isi pĕroet* of *taripang*).

Tarnang. A., *tarnang ajĕr*, een waterkan (ook *gindi*).

Taroena. B., schilfers op het hoofd (zie *moemoe*).

Tasa. M., kaalhoofdig (zie *kalòr*).

Tatati. T., een patjol, spade.

Tatéboe. T., algemeene benaming voor rietsoorten, (zie *kano-kano*).

Tatigò. M., gorgel, strot; ook verslikken. (T. *karongkong;* zie *masiri*).

Tatjoe, ondiepe ijzeren braadpan.

Tatoemboe. A., van rotan gevlochten doozen, die met schelpen versierd zijn.

Tatohar. A., het stuk hout, waarmede in het water wordt geroerd, om de vischen in het net te jagen.

Téboe. T., voor *tèboe.* (M. A. *toeloe*).

Tèdè. T., *bagi tèdè*, het haar in het midden scheiden, wat daar vooral door de Saboeneesche vrouwen geschiedt. (M. A. *bĕlah rambut*).

Tefii. T., opgetrokken van kleederen.

Tégé. M., druppel, traan; *batégé*, afdruipen. (Tern. id.; zie *tiris*.).

Tekèk. T., rijstdiefje, (zie *gètolo*).

Tékën. M. T., Holl. *teekenen*, (A. *toekis*); *toekang tékën*, een photograpist.

Tekor. M. A., Holl. *te kort*, ook *koerang*.

Tèktèk. M., een vlaktemaat, $^1/_2$ bouw. Deze wordt verdeeld in 10 □ *walèling* of *tèmpa*, waarvan één 10 □ vademen inhoudt.

Tèl. M., Holl. *tellen*; zie *palintang*.

Téla. M. A., vloersteenen, tichels. (Port. *telha*; T. *batoe floer*).

Telamboeran, voor *teramboeran* of *telaloeran*.

Ten. T., Holl. *tent*, loods (zie *saboerah*).

Tenda. 1. A., het Chineesche kamp op de hoofdplaats.

2. T., het uittreden der padicaren. (M. *indjang padi*).

3. T., hemel van een ledekant. (Kl. id., zie *forhèmël*).

Tèndis. T., voor *tindis*.

Tèngada. A. T., zie *mangada*, (z. o. P. sub *tengadah*).

Ténoe. T., voor *tenoen*.

Tépa. T., iets verhinderen, beletten, tegengaan. (M. A. *pĕlĕh*).

Tér. Holl. *teer*; *gosok tèr*, teeren.

Téra. M., op een tak gaan zitten van vogels. (Tern. id.; A. *terbang*; T. *naek pohon*).

Térang. *Bawa térang* of *bakar térang* A., breng licht of steek het licht aan, waarvoor elders *lampoe* wordt gebezigd; somwijlen ook *bakar palita*.

Térèng. M. A., Holl. *tering*. Te M. gew. *kokéhé térèng*, teringhoest, waar deze in de bovenlanden nog al voorkomt. (T. *téré*).

Tĕri-tĕri. A., rijstdiefje. (Jav. *pèrit*; zie *gètolo*).

Téro. M., drukken, steunen, iets ergens op zetten. (Tern. id.).

Tésta, voorhoofd. (Sp. id.).

Tété. M. A., grootvader. (T. *papa bèsar*); *tété mojang*, voorouders. (T. *nènèk mojang*).

Této. M. A., pikken van vogels; ook iets fijn verdeelen, in stukjes snijden, b. v. visch, vleesch enz. (Tern. id.; T. *tòtòk*; P. *tètak*, houwen). O. a. in het raadsel: *„Oelar této poesat, poesat kasih tĕrang, orang poenja soesah, tra boleh bilang pèlan.“* Antw. een kanon.

Tèwĕr. B., gom, kleverig, (zie *gòrò* en *makaditi*).

Tibò. M., kleinigheden verkoopen, b. v. eetenswaren en derg.

Tifa. M. A., een soort trom, in elke negorij bij de woning van het hoofd hangende, om de bewoners bijeen te roepen, — dient ook tot begeleiding van gong- en kolintangspel (B. *tiwal*); *poekoel tifa*, op de tifa slaan.

Tifar. M. A., aftappen van sagoeweer, tijferen. (Tern. id.; T. *iris toewak*; zie *sagéroe*). *Orang batifar*, tifadoor. (A. *orang iris pohon*; Saparoea: *tifadòr*).

Tilangga. T., een inlandsch hoofddeksel van gawang- of lontarbladeren vervaardigd.

Timbël. 1. A., een mand van bamboes of de schors van den sagoepalm vervaardigd.

2. B. hetzelfde als *fardoe*, z. ald.

Tinaloehoe. A., het achtervolgd worden door een sétan, aan welken invloed men zich niet kan onttrekken. (M. *sétan doesoe*).

Tinggalong. A., een soort boschkat. (R. v. E. id.).

Tingkahi. M. A., brutaal, (van *tingkah*). In dezelfde beteekenis gebruikt men te M. nog het woord *trangkil*.

Tioep-tioep. M., van glas geblazen ronde bolletjes, door kinderen om op te fluiten gebezigd: deze

zijn in de Chineesche toko's te koop. (A. *tioep-tioep lotol;* T. *foe-foe*).

Tiris. *Tiris-tiris.* A., het afdak eener woning, ook druppelen. (P. *tiris*, afdruipen; T. *titis;* z. o. *tégé*).

Tita. 1. A., het loopen over een boomstam, die op den grond ligt.

2. B., bruggenhoofd, (zie *dodòkoe*).

Titah-titah. M., de wettelijke bepalingen van gouvernementswege vastgesteld.

Tiwatoe. B., een soort uitslag in de miltstreek bij koorts. (A. *bidji dèmam*).

Tjadé. T., (gew. *tatjadè*), verspreid van huizen; zie *fiaro*.

Tjafaroeni. M. A., liederlijk. (Tern. id.).

Tjakahiba. M. A., masker, mom. (Tern. id.; T. *topèng*). Te A. meer bijzonder de als officieren en dames verkleede gemaskerde personen, die bij gelegenheid van het Chineesch Nieuwjaar de huizen rondgaan, om tegen geringe betaling Europeesche dansen uit te voeren. Een verkleede z. g. lange man heet *longga*.

Tjàkalélé. M. A., een krijgsdans met ontbloot zwaard, met velen of alleen een denkbeeldigen vijand aanvallende. (Tern. id.; T. *fòti*).

Boenga tjàkalélé. M., de Caesalpinia pulcherrima. (A. *tërang doenja*).

Tjàkar bèbèk. M., de Kalanchoë spathulata: de bladeren worden fijn gestampt in koud aftreksel tegen koortsziekten aangewend.

Tjako. M., vlechten. (Tern. id.; zie *malaë*).

Tjalakàté. A., niet jong en niet oud, van middelbaren leeftijd (zie *djëman*).

Tjalàkati. T., zie *katji*.

Tjamangka. B., voor *sèmangka*.

Tjamoe-tjamoe. M. A., peuzelen, tusschentijds eten (zie *gado-gado*).

Tjang. T., grootmoeder. (M. A. *néné;* Bat. Mal. *tjanggawareng*).

Tjapëlo. A., iets opvangen (zie *dafo*).

Tjaripoe, muilen door de Mohamedanen gedragen. (Jav. id.; P. *tjarpoe*).

Tjatjorang. A., een trechter. (M. *trèktrèk;* T. *tjorong*).

Tjètjèk. B., voor *tjitjak*.

Tjidako, een doek tusschen de beenen door om de lendenen geslagen; in een zakje, hieraan van voren vastgehecht, worden geld, pinang, tabak, enz. bewaard. (Tern. en Mak. id.; B. *tjawat*).

Tjigi. M. A., ergens zachtjes aan trekken, b. v. aan een hengel of lijn, om te voelen of men beet heeft. (B. *andarat;* T. *sigi*).

Tjigoeloe. M. A., raadsel; *tjoemoe-tjoemoe tjigoeloe,* M., een raadsel opgeven. (B. *istoewa;* A. ook *sigoeloe*).

Tjigoeri. M., losjes aannaaien. (A. T. *loedjoer*).

Tjiki, een soort kaartspel met Chineesche kaarten.

Tjili. A., Spaansche peper (zie *koeroes*).

Tjinga-tjinga. M., de Wollastonia strigulosa; de kinderen spelen met de bloemen en vruchten.

Tjipoe. B., schelp, (elders *bia;* Kl. *sipoel*). Tot de meest bekende soorten behooren:

Tjipoe manjioe, (*bia garoe*).

Tj. larang, (*b. lang*).

Tj. tambak, (*b. kakoesan*).

Tj. lasoei, (*b. djala*).

Tj. bil, (*b. mentjadoe*).

de laatstgenoemde en *bia sipoe* allen te A. voorkomende.

Osé poenja tjipoe, een scheldwoord tegen eene vrouw, duidende op de genitaliën.

Tjiraro. M., (ook *batjiraro*), ragen. (Tern. *tjirako*).

Tjit. M. A., Holl. *chits; kabaja tjit,* een chitsen kabaai. (T. *tjita*).

Tjobi. M., het sissen van een lamp die uitgaat, ook knipoogen. (Tern. id.; zie *kèli*).

Tjoebi. M. A., *satjoebi,* een stukje, eene zeer geringe hoeveelheid van iets. (Tern. id.).

Tjoedé. M., lospellen, b. v. van maiskorrels. (Tern. id.; zie *pitji*).

Tjoemoe. M., iets opgeven, noemen, opnoemen. (Tern. id.; zie *soeboe*).

Tjoepa. 1. A., zie *pèp*. (P. *tjoepak*).
2. M. A., een maat, waarvan er drie op een katie gaan.

Tjoetjoe. M., voor *tjoetjoek*.

Tjohò. M. het hoofd reinigen met uitgeperst lemonsap, kalapa, enz.; ook bij hoofdpijn het een of ander geneesmiddel in den neus persen.

Tjoko. M., het uitwringen in den mond van vooraf in water geweekte bladeren van verschillende planten, bij onzuiveren adem, enz. (z. o. *poerqasi*).

Tjolo, voor *tjeloep*.

Tjongko. M., zie *blok*.

Tjopa-tjopa. M., ergens even aankomen, iets even aanraken.

Tjopili. M. A., verkorting van *tjoba pigi lihat*.

Tjòrò. M., leelijk. (T. *tèsko*).

Tobo. M., zwemmen. (Tern. id.; A. T. *bernang*).

Tòbor. T., een wichelaar of waarzegger (zie *mawi*).

Todàka. M., er naar, ziekelijk uitzien.

Toeboes, voor *tèboes*.

Toefa. T., voor *toeba* (zie *bori*).

Toehoe-toehoe. A., een bamboes, om sagéroe door op te slurpen.

Toei. A., het slaan met de twee voorste vingers van den rechterhand.

Toekël. B., strik (zie *dodèso*).

Toelamahà. A., de grove vezelen aan de binnenvlakte van een gespleten sagoeboom, die wel als pen gebezigd worden.

Toelang. *Toelang lèhèr*, het sleutelbeen; *toelang panggajoe*, M. A., het schouderblad. (T. *toelang dajang*).

Toelkoering. B., hetzelfde als *manoehàsoe*, z. ald.

Toemagón. A., de magistraatspersoon ter hoofdplaats Ambon. (*Toemènggoeng* is de benaming van een ambtenaar te Malaka, die misdadigers moet opsporen; zie T. v. Ned. Indie 1849, II, blz. 11).

Toemoràfoe. M., hetzelfde als *siraboe*, z. ald.

Toena. T., paling. (Menangk. id.; zie *moréa*).

Toendjoeng. M. A., voor *toendjoek*.

Toendoe. T., tros van vruchten (zie *oki*).

Toengkoe. A., haard (zie *dodika*; P., *tongkau*, drie steenen voor treeft, dienende om een kooksel op te zetten).

Toerana. A., lans om visch te steken, ook werpspies van zeeroovers.

Toerihi. M., op droog loopen van eene prauw. (Tern. id.).

Toeris. T., een soort erwtjes, de Cajanus indicus.

Toesa. M. A., kat. (Tern. id.; B. T. *poes*, zie dat woord).

Toesoe. M., een soort etterbuilen aan voetzool of enkel voorkomende.

Toestoes. M., de onderste rijst uit de pan, die tot een korst is gebakken.

Toetang. A., het tandvleesch. (M. *isit*; T. *gigi isi*).

Toetoep. *Toetoep sadji*, M., van silarbladeren te Gorontalo vervaardigde mandvormige toestellen, om spijzen te bedekken. (P. *toedoeng sadji*).

Toetoeroega. M. A., schildpad. Soorten zijn:
T. *salawakoe*;
T. *boèlan*, heeft de duurste schaal;
T. *ikan*, de groene eetbare;
T. *sisir*, de karet;
T. *oetan*, de landschildpad.
(Port. *tartaruga*; zie *kéa* en *ponoe-ponoe*).

Toewak. T., palmwijn van den lontarpalm. Ter verkrijging van deze wordt de majang afgesneden, vervolgens drie malen om de drie dagen goed geknepen, waarna het sap er uitloopt; welke be-

werking *iris toewak* heet. Door vermenging met dronkenmakende plantaardige middelen van de gegiste toewak, krijgt men de *laroe*, terwijl de suiker door enkele uitdamping wordt bereid. (Z. o. *sagéroe*).

Tofa. T., *tofa roempoet*, gras wieden; het mes, dat daartoe gebezigd wordt, heet *totofa*.

Tofangi. M., slapen van de ledematen. (Tern. id.; zie *makadédé*).

Tofi. T., (ook *totofi*), wroeten in den grond van een varken. (M. A. *koré tanah*).

Tofifi. M., dreunen van eene woning bij hevigen donderslag of knal uit het geschut; ook de perpendiculaire beweging eener aardbeving.

Tòfoe. M., goederen op een hoop gooien. (A. *tamtòn*; T. *maloenoe*).

Tòfòr. M., voor *tohor*.

Tògòr. T., voor *tègor*.

Toha. A., een soort vischnet.

Tohar. A., eene bijzondere wijze van vissehen met een stok, waaraan een lichte houten bal is vastgemaakt.

Tòki, kloppen. (Sp. *tocar*; P. *toekok*).

Tòkong. B., stok (zie *diki-diki*).

Tolà, voor *toelak*.

Toloe. M., platte hoed met breeden rand. (A. T. *toedoeng*).

Tòlor. T., voor *tèlor*.

Een ei is ook de opl. van dit raadsel:

„Pertama koelit pitjah, kadoewa kèrtas poetih, katiga peirak, kaämpat mas?"

Tòlòp. M. A., *boenga tòlop*, de Crinum amabile: van de bladscheeden worden tjidako's vervaardigd.

Tom. M., Holl. *toom*, teugel met toebehooren (zie *rapà*).

Toma. A., hard tegen stroom en wind oproeien.

Tombiloek. M., een prauw, zooals de Sangireezen veel gebruiken, met hoogen voorsteven.

Tomboì. M., het naar buiten komen van den aarsdarm. (A. *tombong*; Jav. *dòbol*; T. *boespitik*).

Tomoe-tomoe. T., doozen, waarin de tabak bewaard wordt.

Tomoekoen. T., familiehoofden, die met Radja en fétor het bestuur in handen hebben; (wel te onderscheiden van desa- of kamponghoofden, die *manèk gòròk* of *kèrok* heeten).

Tompòdoe. M., de Morinda bracteata. (A. *bèngkoedoe*; T. *mèngkoedoe*): de wortel wordt gebruikt om rood te kleuren.

Tono. M., in water of vocht weeken. (Tern. id.; A. T. *rèndam*).

Toonslag. A., stemvork.

Topoe. A., voor *tapok*; (zie *pàka*).

O. a. in: *„Ramei-ramei nąek ka Kilang,*
„Topoe tangan di dalam lojang;
„Adik-adik salamat tinggal!
„Kaka soedah di tangan orang."

Tor. T., grens, grenspaal (zie *sipat*).

Toré. M., brons, breekbaar. (Tern. id.).

Toréba. M., iemand ruw bejegenen, toesnauwen. (A. *moeloet lélar*; T. *maspara* en *mèska*).

Toro. M. A., wijken, achteruitgaan, terugdeinzen; ook van gedachte veranderen, niet volvoeren, wat men zich voorgenomen heeft. (Mak. *soro*).

Badjoe toro, een lang baadje. (Bat. Mal. id.).

Totara. M., latwerk van het dak eener woning. (Tern. id.; zie *kaso*; houten dakribben met spijkers bevestigd, heeten te A. ook *tara-tara*, ter onderscheiding van *kaso*).

Tòtò. M., borst van vrouwen. (A. T. *soesoe*).

Totobak. T., het voortboomen eener prauw met de *talakan*. (M. A. *gala*).

Totoforé. M., beven. (Tern. id.; A. *goemètar*; T. *goemátar* z. ald.).

Tòtok. T., pikken van vogels. (Bat. Mal. *toektoek*, snavel; z. o. *této*).

Towà. T., het geslachtsdeel van kleine jongens (zie *péloe*).

Trali. Holl. *tralie.*

Trèh. M., Holl. *strekken; trèh kaki*, de beenen uitstrekken (wellicht verb. van *tarèk; z.* o. *fénok*).

Trèktrèk. M., Holl. *trechter;* zie *tjatjorang.*

Troef. Holl. *troef*, bij het kaartspel.

Tròmòl. Holl. *trommel.*

Tròmòlstok. A., een hooge boom, als de Cassia fistula beschreven.

Trompet. Holl. *trompet.*

Trompong. M. A. voor *tròpong.*

V. W.

Vaël. M. A., een meisje is een jongeling genegen, wil dit echter niet rechtstreeks toonen, en tracht toch hare genegenheid kenbaar te maken, zoo zegt men: *dia lihat caël*, en ook *lihat haël vaël soedah toleh taloe.* Dit woord wordt ook gebezigd in de beteekenis van stille waters hebben diepe gronden. (Wellicht van het arab. *faël*, goed voorteeken).

Waä. A., de buitenste omkleeding van den sagoepalm.

Waja. A., de toestel, waarop bij het asar de visch of het vleesch wordt gelegd, (elders *para-para ikan;* in plaats van *ikan asar* wordt ook gezegd *ikan waja-waja*).

Wâka-wàka. A., een groote zeef.

Walantákan. M., een dadapsoort, de Erythrina lithosperma.

Walor. B., *boeroeng walor*, de vruchtduif, Columba perspicillata, die de muskaatnoten inslikt.

Wals. Holl. *wals*, de bekende dans; nog onderscheiden in *wals ladjoe* en *wals pandjang.*

Wango. M., *gigi wangò*, kies. (A. *gigi bèsar;* T. *gigi polon*).

Wangoe-wangoe. A., het hout, dat men laat branden, om des nachts het vuur niet uit te blusschen.

Wâr. M., Holl. *waar; itoe tra wâr*, dat geeft geen pas.

Wârnèmênd. Holl. *waarnemend;* zie *pêrwis.*

Wensël. Holl. *windsel.*

Wêsan. A., de naam, die de wederzijdsche ouders elkaar geven, als hunne kinderen tezamen gehuwd zijn.

Wèskêt. M. A., verb. van *waistcoat;* zie *rompis.*

Wêr. M. A., Holl. *weder; wêr tra baik*, het weder is niet goed. Ook wel *moesim*, dat evenwel meer ziet op jaargetijden.

Woem. M. A. paars van kleur. (Tern. id.; A. T. *gandola*).

Wòka, een palmsoort, de Livistonia rotundifolia; komt alleen te Manado, Ternate en Boeroe voor. *Boeroeng wòka.* M., een kraai (zie *kak*).

Wôko. M., visch of varkensvleesch, omwikkeld met pisang- of wokabladeren, in heete asch stoven (zie *bolôto*).

Wol. Holl. *wol*, ook *bênang wol.*

Womoe. M., van een vrucht, die hard is, zegt men: *djadi womoe di dalam*, door knijping; ook van gezwollene lichaamsdeelen zonder bloeding.

Wora. M., vieren van touw. (Tern. id.; zie *djôlôk*).

Wowi. M. A., het blad van den aren-palm, dat gebezigd wordt om, bij het visschen met de lijn, de steen met het neêrzakken in de diepte aan de haak te bevestigen.

AANHANGSEL

1. Proeve van pantoens in de Molukken (1).

Pahat-pahat di batang padi,
Sedang doerinja baoe doerian;
Tahan-tahan di dalam hati,
Sebab toewan poenja djandjian.

Kain Samarang gantoeng di pakoe,
Lemon asam isi di goesi;
Toewan marah djangan di takŏet,
Moeka asam sapa ferdoeli?

Deri Maros poelang ka Goa
Batang padi sarama-rama,
Sedang maloe kita berdoewa
Lebeh baik mati bersama.

Tinggi-tinggi pohon dalima,
Koe kasih tanggalah matahari:
Toewan kirim soewara manis,
Saja angkat tarima kasih.

Belah boeloch belah afioen,
Toeroen timba dalam parigi:
Balĕk moeloetlah beta tjioem,
Salamat tinggallah beta pergi!

Potong bebek di atas langit,
Djatoeh di tanah berdoeri-doeri:
Dengan riboe moeda di doenja,
Hiri-hati boekan sedikit.

Oedjan sianglah oedjan malam,
Oedjan bertitik di genderia:
Tjinta iboelah dengan bapa
Toeroet badan poenja kasihan.

Ajer diam parigi dolom,
Mari koetimbang talikoe pandjang;
Maski sariboe orang berkata,
Hati saja tidakan bimbang.

Saja soedah hidoep di doenja,
Badan mendjadilah toewan poenja,
Djangan toewan hati ketjili,
Saja tahoe djaga dirikoe.

Poepoe doepa baoenja doepa,
Doepa ada di badjoe idjoe;
Maoe di loepa tidakan loepa,
Loepa djoega di dalam tidor.

---

(1) Zie hierover ook »*Ambon en de Oeliasers* van den controleur van Hoevell, hoofdst V.

Soenggoeh djarang terlaloe djarang,
Karang di laoet dalam pedati;
Soenggoeh sajang terlaloe sajang,
Sajang dengan sagenap hati.

Tĕrang boelanlah bintang térang,
Kafoeran-firan maoe di sepi;
Djika toewan tida pertjaja,
Kirimkan soerat lepaskan beta.

Dengan riboe bintang di langit,
Satoe djoega berbaris-baris;
Dengan riboe orang di doenja,
Satoe djoega toelis di hati.

Boekan gindi sabarang gindi,
Gindi poetih berisi tinta;
Boekan ingin poetih dan kaja,
Ingin boedi membawa tjinta.

Boekan gindi sabarang gindi,
Gindi berisi djaroem wolanda;
Boekan ingin sabarang ingin,
Ingin deri darah wolanda.

Djalan-djalan sapandjang djalan
Singgah-meninggah di pagar orang,
Poera-poera mentjari ajam
Ekor matanja di anak orang.

Tinggi pohon pendek pohon lagi,
Tiga djaga orang berdiri;
Toewan pergi saja tarima,
Djangan saja tinggal sendiri.

Konang-konang di oedjoeng boeloeh
Belom sampei di oedjoeng djati;
Apa goena tjinta di moeloet,
Kaloe tiada sampei di hati.

Merapati ajam mengantoek,
Tampat doedoeknja di atas batoe;
Toewan pergi saja tarima,
Ajer matakoe tertoempah djatoeh.

Deri liang ka loeroeng-loeroeng
Kajoe djati mana beratnja,
Toewan doedoek termoeroeng-moeroeng,
Hati sakit mana obatnja?

Apa goena pasang palita,
Kaloe tiada dengan soemboehnja?
Apa goena boewang soewara,
Kaloe tiada dengan soenggoehnja?

Oedjan ini oedjan tjelaka,
Tatanaman tidakan djadi;
Moeda ini moeda tjelaka,
Bertoenangan tidakan djadi.

Tomi-tomi koelitnja manis
Awan-awan membawa nack;
Toewan pergi saja tarima,
Kasih tanda tjintjin di djari.

Boeroeng idjoe terbang kahoeloe
Oleh darahnja di daoen pisang;
Tabea toewan, salamat djalan,
Harepkoe toewan tidakan loepa.

Bidji rao masa tergantoeng
Tali pangikat di poepoe doepa;
Toewan djaoeh saja bergantoeng,
Ingat-ingat djangan di loepa.

Deri djaoeh panas terboeka
Matahari tinggal di doenja;
Deri djaoeh toewan kamari,
Salamat datang deri tjintaan.

Deri laoet ka mangindarat
Sarat memoewat daoen bidara,
Maski toewan menangis darah
Tida lagi dapat bitjara.

Kalapa apa tinggi bagini,
Djatoeh sarangkei di talemboeran;
Tjelaka apa datang bagini,
Doedoek di pantei menjasal poelang.

---

2. Proeve van Prozastijl en Gedichten.

TJERITERA

deri pada Neltje dan Heintje.

Sedang di dalam sawatoe negeri adalah sawatoe anak orang kasihan, jang bernama *Neltje*. Tetenja itoe saorang berpangkat besar; tetapi tempo tetenja soedah berdosa kapada Toehan Allah, maka ia soedah djatoh tjelaka, sampei marika itoe soedah djadi orang kasihan.

Maka bapa nona *Neltje* itoe soedah maoe ikoet bapanja poenja kalakoean; sebab itoe dia poenja kalakoean soedah moelai geser oleh sawatoe karasaan hati, tobat kapada dia poenja Toehan.

Sedang nona *Neltje* itoe soedah moelai oemoer toedjoeh tahoen, bapanja soedah kasih dia sekola.

Adapon nona *Neltje* itoe adalah satoe nona jang amat bagoes roepanja dan manis perinja, anak jang tahoe hadat pada manoesia, dia mengasehi pada iboe, bapanja dia hormat sakali-kali, dan pada Toehan dia takoet: tetapi sedang sapoeloh lima tahoen oemoernja, iboenja mati, tinggal dia.

Maka oemoer sama-sama dengan dia di dalam sekola itoe adalah doewa sinjo, saleh sawatoe itoe bernama *Jan*, dan jang lain itoe bernama *Heintje;* itoe anak piatoe dan kasihan djoega sama nona *Neltje* itoe.

Maka sedang doewa sinjo itoe soedah oemoer ramei-ramei dengan nona *Neltje* sapoeloh tahoen, moelai sinjo *Heintje* bakoetjinta sama orang moeda dengan nona *Neltje*, dan sawatoe kasih pada jang lain, sabagimana patoet adanja pada saorang parampoewan dan saorang laki-laki taroena.

Tjinta ini djadi di dalam semboeni, sedang bapa nona *Neltje* itoe tiada tahoe, dan sinjo *Jan*, jang segala hari ada dalam sekola, tiada mengarti abis sinjo *Heintje* poenja kalakoean; karna lama dengan lama *Jan* soedah tjinta nona *Neltje* dalam hatinja, tetapi dia belom tanja nona *Neltje* poenja soeka, sedang ia tiada fikir sampei *Heintje* jang haros djadi bagitoe roepa.

Maka nona *Neltje* terlaloe tjinta pada *Heintje;* pertama, sebab ia sawatoe anak pandei di dalam sekola, maski lagi *Jan* dan *Neltje* djoega pandei, tetapi *Heintje* djoega nomor satoe; dan kadoewa, sebab *Heintje* ada saorang tahoe hadat dan berboedi dan kasehan sama nona *Neltje*. Sedang satoe kali, tempo nona *Neltje* kaloewar sekola, dia masok didalam sawatoe kamar kosong, bagitoe dia hela soesah, laloe sombahjang kapada Maha Besar Toehan: "He "Hoewa Moechalitskoe, batoe karangkoe, koeboekoe! "beta bilang tarima kasih padamoe, sebab angkau "soedah piara beta serta bapa beta dengan roti ka-"tantoean; sedang miskin beta, ada tangan beta ko-"song, tiada apa-apa hamba maoe persombahkan "padamoe, beta sakarang ini sarahkan padamoe toe-"bohkoe dan djiwakoe; hati djiwakoe angkau tahoe "beta tjoetjoer padamoe dalam tampat semboeni "pengingatan nika tali angkau poenja; maski ondei "dalam beta poenja pangkoe, kaoentoengan itoe deri "padamoe!"

Serta bagitoe, *Neltje* berhenti sombahjang. Sa-

bentar-sabentar *Heintje* soeroeh satoe anak bawa satoe soerat pada *Neltje*, maka dalam karangannja menjatakan: „Hati djiwakoe, *Neltje* jang tjinta! „beta minta padamoe, kaloe esok maoe masok di „sekola, singgah dahoeloe pada beta, sopaja beta pergi „sama-sama, karna pada beta ada barang kabar „jang baik."

Itoe boekan djadi seperti *Heintje* toelis pada *Neltje*, tetapi sopaja bapa dan mama deri *Heintje* maoe kenal roepanja; sebab banjak-banjak kali, tempo *Heintje* poelang deri sekola, dia poedji pada bapanja dan mamanja akan kalakoean *Neltje* dan kaelokannja.

Bagitoe djoega pada esok pagi hari sabentar-sabentar *Neltje* datang, kasih morgon pada bapa dan mama *Heintje* itoe, kadoewa marika itoe amat bersoeka, tegal lihat jang *Neltje* bagitoe bagoes dan tahoe hadat. Bagitoe *Neltje* tanja *Heintje;* bapa *Heintje* kata, ia ada lagi tidor (*). Sabagitoe dengan lekas *Neltje* masok di *Heintje* poenja tampat tidor, gojang *Heintje* katanja: „Bangoen *Heintje*, bangoen „*Heintje!* Matahari soedah terbit, boeroeng-boeroeng „soedah kaloewar deri lobang sarangnja, hendak tjari „makanan bagei anak-anaknja, tetapi ose beta kira „soedah loepa pangkatmoe!"

Maka dengan segerah *Heintje* bangoen, peloek *Neltje*, tjioem dia laloe kata: „O *Neltje*, hati beta „djaga-djaga soewaramoe, seperti saorang schildwacht „pada waktoe malam; bagimana ose boleh bilang „bagitoe, ja djiwa *Neltje!*"

Tetapi *Neltje* dan *Heintje* tiada tahoe, jang mama *Heintje* ada tengok deri lobang pintoe. Abis itoe *Heintje* bangoen, basoh moeka, minoem koffi sama-sama dengan *Neltje*, laloe masok di sekola.

Heintje kaloewar lebeh dahoeloe, tabea bapa dan mamanja. Bagitoe djoega mamanja tanja: „Ja *Heintje*, tempo apa jang hari ini beta lihat ose kaloe-„war lekas sakali?" Sabagitoe *Heintje* soedah fikir, jang-mamanja soedah lama tahoe ini perkara, laloe ia menjaboet: „Ja Mama, beta tjari beta poenja „koentji, tetapi beta belom dapat."

Maka mamanja kata: „Ja *Heintje*, bagimana ose „bilang bagitoe, boekankah tadi beta lihat ose soedah „kasih pada *Neltje* satoe soentje!" *Heintje* dapat bingoeng, lagi dia soedah kira, jang mamanja ada istori deri hal koentji; dia balek tanja kombali: „Di „mana, ja mama, beta soedah kasih itoe?" Mamanja kata: „Di dalam kamar tempo dia bangoen ose."

Maka sedang dia ingat di dalam hati, dia kata sendiri, apa goena beta maoe semboeni lagi. Sebab itoe dia toelis satoe soerat pada *Neltje*, bilang jang sakarang beta soedah berfikir baik akan kasih tahoe pada bapa dan mama, tetapi sakarang kadoewa kami ada lagi sama-sama di dalam sekola, djadilah beta rasa koerang baik; maka itoe baiklah, kadoewa kami minta deri goeroe, sopaja ia djoega boleh lepaskan kadoewa kami. Maka toeroet fikiran deri *Heintje* dan *Neltje* soedah ambil baik dan pada goeroe djoega.

Bagitoe sedang nona *Neltje* dan sinjo *Heintje* soedah lepas deri sekola, tiada lama lagi *Heintje* soedah kasih tahoe pada mama dan bapanja; kadoewa marika itoe bagitoe bersoeka dan soedah pergi di nona *Neltje* poenja bapa, dan bapa nona *Neltje* djoega soeka.

Sedang belom tahoe soewara betoel, satoe titah datang kapada Radja, di dalam itoe negeri haros pilih deri anak-anak laki-laki jang moeda, jang oemoer sapoeloh lima tahoen sahingga doewa poeloh tahoen, akan maoe pergi poekoel satoe negeri di sabelah laoet, jang tiada maoe dengar-dengaran titah deri Toewan Radja besar.

Serta *Heintje* dengar bagitoe, djoega ia soedah kira-kira pada pergi boenoeh dirinja.

(*) Van het herhaald en schijnbaar ongemotiveerd gebruik van *ada* treft men bijna op elke bladzijde voorbeelden aan in de Hikajat Abdoellah (zie Niemann 's bloemlezing).

Sebab dia terlaloe tjinta akan nona *Neltje*, maka *Heintje* soedah naek di satoe pohon kajoe, jang berampir dengan roemah nona *Neltje*, laloe bertereak dengan sawatoe soewara jang njaring: "Di "manatah djiwa *Neltje*, O *Neltje* djiwa *Heintje!* "Lebeh baik beta ini soedah mati, tempo ada lagi "di dalam rahim, dan poetoes kahidoepankoe, tem-"po kaloewar deri poereet iboekoe! Goena apa sa-"karang djiwa *Neltje*, beta maoe menjebrang sawatoe "laoet jang maha dalam dan sawatoe tanah jang "bagitoe djaoeh, meninggalkan boewah penghiboran "jang djiwakoe tjinta terlaloe!"

Maka deri satoe bilik berchalwat *Neltje* menjahoet: "O *Heintje*, djiwakoe! Di mana angkau pergi beta "djoega ikoet, tetapi goena apa angkau kata bagitoe? "Masakah Tochan Allah taala ada satoe Tochan "jang bingis, dan tiada mata pada saorang pahala-"wan? Goena apa angkau kata sabagitoe? Siapa "soedah adjar tangan-tangan akan berperang, dan "boekankah Hoewa itoe pahalawan jang perkasa, "jang soedah toeloeng anak-anak Israel berperang, "masakah dia tiada boleh toeloeng padamoe?"

Ajoh! sawatoe panghiboran naeklah deri sawatoe kamar jang di dalam, menghiborken *Heintje* di sawatoe oedjoeng pohon jang tinggi. Maka bagitoe djoega *Heintje* soedah toeroen, laloe datang kapada *Neltje*, peloek dia laloe menangis; maka terlaloe ramei tangisannja.

Sedang komedien deri pada toedjoeh hari samoewa anak-anak paperangan hendak pergi, bagitoe djoega pada hari jang kaanam nona *Neltje* minta deri bapanja pada pergi lihat *Heintje*.

Sedang tempo *Heintje* lihat deri djaoeh *Neltje* datang kapadanja, maka ia toendoek ka boemi, laloe menangis katanja: "He djiwakoe, djiwakoe *Nel-"tje!* Langit dan boemi akan loepoet, tetapi katjin-"taankoe tiada pernah goegoer; karna barang jang "soedah teroerei diatas boemi, itoe soedah teroerei "di atas sorga. Saorang sapoeloh ampat tahoen toe-"wakoe soedahkoe tanamkan sawatoe tanamankoe "pohon anggor, dan soedah berboewat sawatoe pagar "koeliling dia, antah tiada koesampat makan boewah-"nja jang masak, tatkala akoe poelang datang? Te-"tapi sakarang djiwa *Neltje* soedah makan deri pada "boewah jang pahit sawatoe boewah kamatian!"

Maka *Heintje* dan *Neltje* soedah angkat sawatoe perdjandjian, kaloe-kaloe Allah ada kasih salamat pada *Heintje* poelang deri papèrangan baharoe kawin.

Tambahan *Heintje* berdjandji: "Kaloe ose lihat "beta naek di kapal, djangan menangis dan djangan "kipas lenso pada beta; karna maski ose menangis "lagi, sakarang ajer mata seperti pantjoeran darah, "tetapi tiada toeloeng apa-apa akan melepaskan beta "deri moeka pedang satroekoe. Tetapi kaloe-kaloe "ose kipas lenso, soenggoeh-soenggoeh pengikatan "kekasch soedah terlepas deri djiwa *Neltje*, sampei "lihat dia seperti orang mati."

Maka *Neltje* soedah kasih pada *Heintje* satoe bidji telor, satoe lenso dan satoe pedang, mendjadi tanda kekaseh, laloe berdjandji: "Kaloe-kaloe ose "lihat pedang moesoehkoe itoe ampir padamoe, dan "mawtmoe datang dekat, bagitoe pitjahlah telor itoe "minoem dia, ambil lenso ikat matamoe, laloe am-"bil pedang itoe tikam dirimoe; karna kata *Neltje*, "bahoewa katjintaan soedah masok teroes daging "dan hatimoe."

Maka *Heintje* djoega kasih pada *Neltje* satoe tjermin dan sawatoe oerat benang, katanja: "Ka-"loe-kaloe tjermin djadi kaboer, ose tahoe beta soe-"dah mati; dan kaloe-kaloe ose djingkal itoe benang, "kaloe ada lebeh ose tahoe djoega, bahoewa ose "poenja oentoeng ada lagi kamoeka-kamoeka."

Sedang lagi sabentar-sabentar *Heintje* ada maoe naek di kapal, bagitoe *Neltje*, karna soesah dan sasat, terkantjing ampir mati. Orang lari kasih

tahoe pada *Heintje*, jang kata *Neltje* soedah mati. *Heintje* tanja, karna apa ia mati? Menjahoetlah soeroehan itoe dengan sawatoe ragam jang manis: "Oleh karna tjinta padamoe dia soedah minoem deri "pada sawatoe tjawan, jang berisi ampoe kapahitan!" Sabagitoe roeboehlah *Heintje* ka tanah, sama djoega nona *Neltje* terkantjing satengah mati.

Sedang toewan pandita di dalam negeri itoe dengar, bahoewa karna katjintaan doewa orang moeda soedah mati sama djoega pada sawatoe hari, pandita soedah soeroeh pergi angkat *Heintje* dan *Neltje* bawa padanja. Sambil mendjamah dengan kadoewa tangannja, laloe berkata: "He orang moeda ba-"ngoenlah! Karna apa katjintaan soedah menboe-"noeh dikau?" Maka kadoewanja bangoen sama-sama. Maka pandita tanja, sopaja ia kahendaki kawin, tetapi *Heintje* kata: "Kaloe-kaloe saorang "beta kawin, ja pandita, apa goena kaloe *Neltje* "baloe, sedang beta tiada tahoe apa djadi dengan "beta di paperangan."

Maka pandita menjahoet: "Baiklah padamoe, he *Heintje*, sopaja angkau pergi dengan salamat, dja-"ngan tjinta terlaloe; karna baharoe-baharoe beta "dapat satoe soerat deri beta poenja bapa poenja "negeri, deri doewa orang moeda jang mati pada "djoega satoe hari, sebab tjinta satoe pada jang "lain; tetapi deri nona poenja bapa dan mama "tiada maoe kasih kawin dia dengan satoe sinjo jang "dia tjinta. Sabagitoe dengan soesah hatimoe', ja "*Neltje*, karna *Heintje* djadilah saperi satoe boenga "mawar sadja, jang tempo *Neltje* tjioem laloe kata: "sebarlah! Bagimana sedap ada baoenja itoe, tetapi "tatkala lingsirlah matahari itoe lain sakali-kali.

"Hanja lebeh baik segala hari *Neltje* angkat ha-"timoe sadja pada Tochanmoe dan Ilahmoe gombala "Israel itoe, jang soedah tahoe bantoen Daoed, anak "bongsoe Isia orang moeda itoe, deri pada tapak "tangan Djoleat Filistin, orang perkasa itoe. *Neltje*, "ose haros bertereak pada segala hari kapitjahan! "Ose haros perocsah roemah pengharepanmoe di atas "batoe karang jang chalats itoe sama-sama dengan Daoed; sabagitoe Hoewa tiada maloe ose panggil "dia Ilahmoe!"

Terlebeh lagi toewan pandita soedah memberkati *Heintje*, laloe dia soedah naek di kapal; tetapi deri sebab *Neltje* soedah tjinta terlaloe pada *Heintje*, dia soedah angkat menangis keras-keras, sampei *Neltje* soedah loepa *Heintje* poenja djandian, laloe kipas lenso tiga kali dengan kata: "*Heintje*, salamat djalan!"

Maka di dalam hati *Heintje* sendiri: Tjis! Boleh lihat jang beta tiada oekoer oentoeng dengan *Neltje*, *Neltje* poenja lenso soedah djadi satoe akan peleh katjintaankoe. Tetapi *Heintje* tiada tahoe, jang satoe matroos tanja: "Apa koerang padamoe menangis?" *Heintje* kata: "Tiada." Matroos bilang: "Tadi beta ada dengar toewan istori-istori, bagimana "bilang trada?"

Sabagitoe *Heintje* ator peri bagimana djadi dengan dia, tetapi matroos bilang: "Djangan takoet toewan, "asal toewan angkat hatimoe pada Bapa Samawi "dengan hati pertjaja jang tetap. Boekan Dia soe-"dah djandji: Berdawalah kapadakoe di dalam ka-"pitjahan? Boekan lagi kitorang batja Tochan bilang, "siapa jang minta ia djoega tarima? Minta sadja "salamat sama *Neltje* dan oemoer pandjang sama "Tochan, berkoewatlah di roemah, djadilah salakoe "laki-laki!"

Maka *Heintje* soedah dengar matroos itoe, dan soedah berhenti tangisannja; tetapi katjintaan ada djoega salakoe satoe ajer batang, jang tiada boleh djadi kering.

Sedang soedah djadi sampei di tanah itoe, pada jang mana haros berperang, *Heintje* soedah angkat hatinja pada Maha Besar. Tochan soedah kasih koeawt padanja dan soedah mengeraskan tangannja,

sampei satoe moesoeh jang berlaksa-laksa *Heintje* soedah boeneeh dengan pedang, jang *Neltje* kasih; dan dia soedah oentoeng satoe kota, jang bernama *Asesoria*, dan soedah tangkap satoe anak parampoewan radja, bernama *Helena*. Soenggoeh satoe poetri jang bagitoe bagoes lagoenja dan tingkahnja, antero doenja trada dapat satoe poetri jang bagitoe bagoes; dan *Heintje* soedah menghidoepkan dia, sebab *Heintje* lihat dia saorang jang bagitoe bagoes.

Heintje soedah moelai-moelia ingin dia, tetapi *Heintje* ingat terlaloe akan *Neltje* poenja djandjian; sebab itoe pada satoe malam *Heintje* maoe tidor dia bekin sombahjang, kata: „He Hoewa! Penoe„boeskan deri pada kapitjahan gombala jang soedah „menggombalakan hanbamoe salakoe saekor domba „pada padang jang elok; pada pagoenoengan ber„roempoet angkau hentar hamba angkau; lagi soe„dah bertemoekan di moeka hamba saorang sabagini, „jang salakoe kekasehkoe! Aho! Perdjandjian de„ngan namamoe hamba soedah angkat sama-sama „dengan *Neltje*, njatakanlah kiranja padakoe akan „seleh saorang deri pada kadoewanja, jang angkau „soedah memilih dan tantoekan akan paris bagitoe!"

Maka sabentar-sabentar, serta *Heintje* maoe ampir sono, dia soedah bermimpi, bahoewa sasoenggoehnja saorang datang kapadanja laloe kata: „He „*Heintje!* Dengan minjak katjintaan Hoewa soedah „mengoerapi dikau, Hoewa soedah angkat dikau „akan kapala, Hoewa soedah djadikan *Neltje* akan „penoeloengmoe!" Bagitoe *Heintje* terkedjoet, laloe bilang tarima kasih pada Toehan; dan sabentar-sabentar soedah boeka fadjar, *Heintje* soeroeh bawa poetri *Helena* kapada Radja besar itoe.

Bagitoe Radja itoe soedah maoe angkat *Heintje* salakoe radja pada parentah tanah itoe, dan lagi memberi padanja harta-harta dan kakajaan; tetapi dengan beroelang-oelang *Heintje* minta tarima kasih, tjoenah kata pada Radja itoe: „Kaloe boleh bekin „satoe soerat titah koeliling tanah, Radja bilang „dimana *Heintje* singgah haros pasang koeliling kota, „toendjoek hormat padanja salakoe saorang radja!" Sabagitoe Toewan Radja soedah bertitah koeliling tanah, sabagimana *Heintje* soedah minta deri dia.

Maka djadilah, tempo *Heintje* ada di paperangan lagi, *Jan* soedah pakei itam, laloe datang pada *Neltje* bilang: „Ja *Neltje*, *Neltje* apa maoe kata? Bo„leh bilang jang ose satoe dara tjelaka! Sakarang „beta dapat soerat deri perang, kata *Heintje* soedah „mati! Kasihan kitorang poenja teman sekola!"

Bagitoe dia istori parlente, poera-poera menangis kata: „Sedang lebeh dahoeloe lagi dia maoe pergi „dia djandji, kaloe dia mati beta maoe lihat ose; „dia djandji, kaloe dia mati sedang beta dengar le„beh dahoeloe, beta misti kasih tahoe ose haros pakei „itam; lihat, sedang beta dia poenja teman sadja „beta maoe pakei itam, beberapa osé, ja *Neltje!*" Sabagitoe *Neltje* djatoeh katanah, laloe menangis.

Maka inilah merata *Neltje* itoe dengan sawatoe ragam jang berdoeka: „He *Heintje*, *Heintje* djiwa „*Neltje*, sijo kasihan! *Neltje* ini nanti mati djoega, „karna tiada sabageimoe barang kekaseh sabagei tanah „kadjadian boekan beta loepa, karna tjinta padamoe „soedah mengoepajakan doeka! Ja *Heintje*, jang *Neltje* „boekan bintji, tiada satoe sama *Heintje*, jang di „tjinta oleh *Neltje!*"

Serta *Jan* dengar bagitoe, dia soedah bilang: „Bekin apa, ja *Neltje*, ose misti menangis bagitoe? „Boekan ose tahoe sendiri, orang mati tiada boleh „poelang, tetapi ose misti pergi ikoet dia!" *Neltje* kata: „Betoel *Jan*, tetapi bagimana ose misti bilang „bagitoe? Boekankah ose djoega tahoe, toeboh *Heintje* „itoe mati, tetapi djiwanja itoe hidoep!"

Sedang lama dengan lama *Jan* soedah minta *Neltje*, dan soedah datang pasiar-pasiar segala ampir malam. Pada esok hari *Neltje* dan *Jan* haros kawin, bagitoe samoewa soedah sadia, maoe deri pada segala perkara.

Maka sabentar-sabentar soerat titah datang kapada radja didalam negeri itoe, bahoewa dimana dapat dengar ada Toewan *Heintje Harleintje Asesoria*, haros pasang koeliling kota dengan hormat Radja.

Sedang *Neltje* dapat dengar *Heintje*, bagitoe djoega ia menangis, kata dalam hatinja: „Sijo, nama itoe „sama beta poenja toenangan lama!"

Sebab *Neltje* dapat bingoeng deri *Harleintje Asesoria:* nama *Harleintje*, sebab *Heintje* soedah dapat poetri itoe jang bernama *Helena;* dia pakei nama itoe *Asesoria*, sebab dia soedah oentoeng kota itoe nama *Asesoria*.

Maka *Neltje* ada istori-istori, dia dapat *Heintje* poenja djandjian deri tjermin dan tali. Bagitoe dia berloempat lari pergi tengok tjermin itoe; bagitoe dia poekoel dadanja, sedang tjermin belom djadi kaboer: dia djingkal tali tiada lebeh. Bagitoe dia bilang pada *Jan*: „Ose bekin parlente beta; bagima-„na sedang *Heintje* belom mati, ose bilang jang „soedah mati?"

Sedang *Neltje* ada istori-istori dengan *Jan*, *Heintje* datang dengan satoe kapal masok laboehan; serta masok laboehan itoe pasang jang tiada boleh bilang. Laloe toewan radja soeroch tanja, jang toewan siapa ada datang, kaloe soeka berhenti pasang sedikit, sebab toewan radja sakit. Sabagitoe *Heintje* kata: „Bilang jang beta ini ada *Heintje Har-„leintje Asesoria!*" Bagitoe toewan radja soeroch pasang koeliling kota, salakoe hormat saorang Radja. Sabagitoe sabentar *Heintje* toeroen dengan pakeian Generaal, nanala di roemahnja laloe toetoep pintoe.

Toewan radja itoe dapat heiran, dan samoewa orang negeri itoe dapat heiran, jang bagimana satoe toewan jang bagitoe kaja dan perkasa datang di satoe roemah orang kasihan. Tetapi *Neltje* soedah moelai berasa didalam hatinja, njang itoe boekan saorang lain melainkan *Heintje* sadja.

Betoel itoe malam ada festa kawin deri *Jan* dan *Neltje*.

Sedang *Heintje* soedah dapat tahoe itoe perkara di dalam satoe mimpian ampir siang, saoleh-oleh dia lihat njata-njata dengan matanja jang chats; tetapi dia tahoe baik-baik, maski djadi sabagitoe, tetapi kaoentoengan djoega dengan *Neltje*.

Sedang *Heintje* rasa orang soedah masok festa kawin, bagitoe dia kasih tahoe di festa itoe, jang toewan-toewan kapal ada soeka pelsir sedikit pada lihat *bruid*. Bagitoe toewan roemah soedah ambil baik. Sedang *Heintje* soedah bersalin pakei pakeian Generaal, abis itoe dia masok bekin sombahjang, minta deri Toehan, kaloe-kaloe soenggoeh-soenggoeh kaoentoengannja ada dengan *Neltje*, biarlah di dalam festa itoe djoega *Jan* masok kamar koi tersontoh djatoeh mati!

Sedang *Heintje* moelai kaloewar deri roemahnja, sabagitoe pasang sampei di roemah festa. Serta ia masok lihat *Neltje* dengan pakeian bruid, bagitoe ia kata dalam hatinja, sakarang ondei soedah ada di dalam pangkoean *Jan*, tetapi oentoeng belom ada deri Toehan, laloe dia menangis. Sabagitoe djadi dengan *Neltje;* maski *Neltje* soedah kenal jang itoe ada *Heintje*, tetapi dia trada berani bilang, sebab satoe toewan jang bagitoe berpangkat besar. *Neltje* maoe tanja dia takoet, *Neltje* maoe istori dia maloe, tetapi *Heintje* tahan hati.

Bagitoe serta doedoek makan di medjah *Heintje* kata: „Toewan-toewan samoewa, kaloe soeka dengar „beta poenja satoe tjigoeloe sedikit, kaloe-kaloe sa-„moewa toewan-toewan di sini dapat pengartiannja, „beta akan bajar berapa banjak toewan-toewan min-„ta, tetapi kaloe-kaloe satoe orang tiada dapat dia „poenja pengartian, beta haros tjioem bruid tiga „kali!" Bagitoe dia kata: *„Doeca satoe hati, angkat „satoe perdjandjian; kekaseh belom mati, soedah loepa „itoe djandjian?"*

Sedang samoewa orang disitoe tiada dapat pengartiannja, bagitoe *Heintje* berdiri tjioem laloe dia kata: „Ja toewan-toewan! Beta ini *Heintje*, anak „saorang kasihan, jang soedah angkat perdjandjian „dengan nona *Neltje*, tetapi nona *Neltje* soedah loe„pa beta poenja djandjian dan sakarang maoe kawin „dengan *Jan*!"

Sabagitoe, sedang *Jan* dapat tahoe, bahoewa itoe ada *Heintje*, dan *Jan* soedah lari masok di kamar pada maoe boenoeh dirinja; tetapi sedang *Jan* sampei di pintoe kamar tersontoh laloe djatoeh mati. Dan di sitoe djoega *Heintje* soedah kawin dengan *Neltje*.

Berikoetnja *Heintje* dan *Neltje* soedah abis, dan diorang doewa soedah hidoep dengan bertjinta satoe pada jang lain, hidoep kaseh sabagei Ibrahimlah dengan Sarah. Diorang hidoep bagitoe manis, itoe katjintaän tiada kapoetoesan pada *Heintje* dan *Neltje*.

1

Ini tjeritera soedah koekarang
Pada menjanji djoega sakarang,
Biar menjanji dengan kendati,
Agar nona bersoeka hati.

2

Akoe moelai merasa tjinta
Melihat nona saroepa intan,
Seperti fadjar baharoe naek,
Akoe soedah berkira baik,

3

Pada maoe ramedi tjari
Kaloe boleh hidoep saparis,
Toeroet pangkat orang di doenja
Nona mendjadilah beta poenja!

4

Kaloe mendjadilah beta poenja
Soenggoehlah beta ada beroentoeng,
Akoe kira sampei di sini
Hidoep sama laki dan bini.

5

Seperti Ibrahim dengan bininja
Hidoep kaseh akan isterinja,
Oleh doenja ampoenja tjara
Soedah tiada dengan amarah.

6

Akoe sakarang kira berdjalan
Itoe djalan jang lombot manis,
Mimpi nona satengah malam
Laloe bangoen doedoek menangis.

7

Akoe bangoen doedoek menangis
Sebab koe ingat nona jang manis,
Apa akoe nanti berboewat
He djiwakoe jang amat koewat!

8

Pagi hari waktoe jang siang
Soedah koe bangoenlah diam-diam,
Sebab tiada mendapat sono,
Doedoek menangis saponoh-ponoh.

9

Dengan sasegerah dapat ingatan
Pada menjoerat ini pakatan,
Dengan tjinta didalam hati
Deri hidoeplah sampei mati.

10

Abis itoe akoe berdjälan
Pada sawatoe ampir malam,

Soedah koe djalanlah sampei loepa
Tjahari nona melihat roepa.

11

Laloe masok didalam roemah
Melihat nona sabagei boenga,
Dengan banjak hati bersoeka
Sebab soedah memandang roepa.

12

Saroepa boenga baharoe terboeka
Bagitoe manis baoenja doepa,
Akoe soedah dapat bersoeka
Minta tjioem nona dimoeka-moeka.

13

Nona berkata: "Aho kekaseh!
"Akoe tiadalah akan kasih;
"Sebab hati banjak tersalah,
"Boewat hatikoe terlaloe marah."

14

Akoe berkata: "Tida mengapa,
"Itoe boekan barang tjelaka;
"Soenggoeh akoe banjak tersalah,
"Aho nona, djangan marah!"

15

Nona berkata: "Mari kekaseh!
"Akoe sakaranglah akan kasih
"Apa hatilah poenja soeka,
"Tjioem jang manis dimoeka-moeka."

16

Akoe dengar itoe soewara,
Saroepa orang oentoeng bitjara,
Laloe akoe dapat bersoeka
Tjioem nona dimoeka-moeka.

17

Soedah koe tjioem nona jang manis,
Laloe doewa doedoek berdamei,
Dengan djandjian saboleh-boleh
Apa jang nanti kami beroleh.

18

Soedah waktoelah maoe poelang
Dengan mintaanlah oelang-oelang,
Soedah waktoe doewa bertjerei,
Tiada lagi barang terpeleh.

19

Kaloe bertjereilah deri akoe
Berdjalan malam tiadakan takoet,
Nanti akoelah soeroeh bawa,
Laloe doedoek doewa tertawa.

20

Abis itoe akoe berdiri,
Minta tjioem nona pipi jang kiri.
Berkata nona Neltje, salamat tidor,
Dengan banjak-banjak hati penghibor!

21

Akoe berkata: "Tiada oesah
"Bekin bagitoelah banjak soesah,
"Akoe sendiri akan berdjalan,
"Maski soedahlah tengah malam".

22

Akoe soedah poelang di roemah
Ingat nona banjak kiranja,
Tidor sedikit tidakan sono,
Ingat nona saponoh-ponoh.

23

Datang kombali sawatoe malam
Dengan tiada barang teladan,

Laloe bertanjalah itoe soeka
Ingat nona djangan di loepa.

24

Kaloe soedah lebeh di ikat
Didalam itoelah hal nika,
Akoe bertanja sakarang ini
Soenggoeh manis laki dan bini.

25

Soenggoeh manis laki dan bini,
Pada waktoe sakarang ini
Kami hidooep dengan ingatan,
Bernanti hari jang akan datang.

26

Aho! Nona manis baroepa
Didalam doenja jang bersoeka-soeka,
Hidoep toeloes sama merapati,
Deri hidoeplah sampei mati.

27

Akoe sakarang maoe tjeritera,
Orang doewa poenja bertjinta,
Bertjinta dengan hati jang manis
Banjak kali doedoek menangis.

28

Itoe menangis boekan tjelaka,
Hanja ada satoe berasa
Deri doewa ampoenja bersangka,
Hidoep dengan hati bertjinta.

29

Hidoep doewa poenja bertjinta
Saroepa penalah dengan tinta,
Itoe doewa terbit segala,
Hidoep tiada dengan tersalah.

30

Deri hidoeplah sampei mati
Boewat segala dengan kendati,
Ini djadi satoe tjeritera
Deri doewa poenja bertjinta.

31

Ini ada pada jang tamat
Akoe minta banjak salamat,
Minta menjanji dengan bersoeka,
Abis menjanji djangan di loepa.

Bangoen Toewan, bangoen! (1)

1

Bangoen toewan, bangoen!
Bangoen nona beta!
Bangoen nona bangoen!
Bangoen lihat beta!

2

Lihat nona, lihat,
Djangan soesah beta;
Lihat nona, lihat
Tjinta docka beta.

3

Dalam tengah malam
Beta ini datang,
Doedoek tengah djalan
Saroepalah binatang.

4

Tiada takoet koeboer
Orang mati-mati,
Tiada takoet goentoer
Kilap sama api.

5

Angin dengan riboet,
Ombon sama oedjan,
Andjing sama riboes
Djangan gonggong boedjang.

6

Bangoen toewan, bangoen,
Bangoen lihat marah;
Mari hati beta
Kata apa sangsara!

7

Soedah sampei lama
Beta tjinta docka,
Mari sama-sama
Kasih itoe obat!

8

Apa toewan nanti
Sijo, hati djantong!
Boekan itoe hati
Adalah bergantoeng.

9

Beta mati djoega,
Biar darah beta
Toempah djadi obat
Pada hibor beta!

10

Agar djangan lagi
Beta hidoep soesah,
Sorei dengan pagi
Esok dengan loesa.

(1) Voor andere gedichten zie: *Pantcen-pantoen Ambon terboempoel pada goena anak-anak moeda di poelau Molukes.* Soerabaia, Thieme & Co 1874; het Tijdsch. v. Ned. Indie jaargang 1871, afl. 12; en de *Tamans Wendji* van den Heer *Riedel*.

11

Beta kira soedah
Sampei lama hari,
Biar sajang djoega
Toewan bidadari!

12

Adoeh, nona hati,
Nona ketjil molei, (1)
Apa beta nanti
Boewat malam sorei!

13

Malam soedah laloe,
Siang ampir datang;
Beta nanti malam
Takoet orang dapat.

14

Apa beta nanti
Boewat akal lagi!
Nona toewan hati
Tiada maoe bgi.

15

Beta kata manis
Dengan roemah tinggi,
Djangaalah menangis,
Beta haros pergi.

16

Ajo, beta pergi,
Sijo, nona hati!
Djatoeh di parigi,
Sangka nona mati.

17

Nona tida maoe
Dengarlah menangis,
Tida maoe tahoe
Boedjoek-boedjoek manis.

18

Ha! Siapa itoe
Toki-toki dinding!
Ha! Siapa itoe
Doedoek dalam dingin!

19

Hela napas soesah
Dengan bertereak,
Tikoes dengen toesa
Sangka manoesia!

20

Siapa ada dia
Bekin beta bangoen,
Mari beta lihat,
Beta akan gendong!

21

Lihat siapa itoe
Doedoek tengah djalan,
Lihat nona itoe
Soedahlah berdjalan.

22

He, nona manis,
Adoeh, he kekaseh!
Mengapalah menangis?
Mari beta kasih

(1) Verinat van het Mal. *molek* en met v... *wellig*, zoonals is opgegeven in Tijds. Bat. Gen. Dl. XX blz. 171.

23

Satoe penghiboran
Apa nona maoe,
Hanja djangan orang
Dalam doenja tahoe.

24

Boenga matahari
Isi dalam mangkok;
Mari nona, mari,
Mari beta pangkoe!

25

Marilah kekasch
Doewa sama-sama,
Tjinta dengan kasch
Manis lama-lama!

26

Adoeh, he bangsawan!
Adoeh, he djantong!
Tochan soedah sajang
Doewalah bergantoeng!

27

Biar mari ikat
Doewa poenja hati,
Sabagei melaikat
Sampei doewa mati!

28

Tamat toewan, tamat,
Tjinta manis-manis!
Salamat nona, salamat,
Oentoeng doewa kami!

Atjeh (*).

1

Dalam tahoen toedjoeh poeloh tiga
Kami samoewa dapat berita
Deri hallah paperangan
Di tanah Atjeh djadi sakarang.

2

Ini ada sawatoe loeka,
Samoewa bala hidoep berdoeka,
Sebab Atjeh terlaloe soesah
Boewat kami mendjadi roesak.

3

Radja wolanda dapat berita,
Di sitoe-sitoelah kirim titah
Pada kapala deri Hindia
Koempoel bala haros sadia.

4

Orang Atjeh bangsa berani,
Soeka melawan bangsa sarani,
Ambil daja disini-sana,
Tjari sendjata koeliling tanah.

5

Satiawan Radja wolanda
Tida sarahkan dirinja randah,
Haros lawan itoe atoran,
Tida taalok dibawah orang.

6

Negeri Atjeh tanah jang djaoeh,
Banjak balanja tiada tahoe,
Hanja Radja jang amat manis
Tersoeroeh balanja dengan menangis.

7

Bertitah bala bertambon-tambon
Pada berhimpoen djadi sakampong,
Haros pergi ka itoe tanah
Pada melawan bala di sana.

8

Soedah berangkatlah deri Djawa,
Hati berdoeka, moeka tertawa;
Soedah berlajar dengan rameian,
Tiada ingatlah kamatian.

9

Maoe di darat, maoe di laoet,
Samoewa kapallah angkat saoeh,
Pada berangkat ka itoe tanah,
Sarahkan diri mati di sana.

10

Soedah memandanglah tanah Atjih,
Bala wolanda tra takoet mati,
Olch Radja poenja tersoeroeh
Pelor datanglah tida toro.

(*) Door onbekendheid met de juiste uitspraak is voor het rijm soms *Atjik* in plaats van *Atjeh* gebezigd.

11

Sedang soedah toeroen di darat
Memandang roepa-roepa sangsara,
Pelor lari seperti oedjan,
Tjahari Atjeh ampoenja Soeltan.

12

Orang wolanda toeroen di darat
Dengan berdoeka, hati amarah,
Melintas alorlah dengan goenoeng;
Allah sadja jang boleh toeloeng!

13

Atjeh berani dengan pédang
Pada boleh tjari menang,
Hanja wolanda jang banjak bala
Ramedi Atjeh jang boleh kalah.

14

Atjeh berani dan soenggoeh hati,
Wolanda pasanglah banjak mati,
Soedah bertambahlah koewat marah,
Samoewa soedahlah mabok darah.

15

Generaal Köhler jang bawa bala,
Ia itoe ada kapala
Pada melawanlah orang Atjih,
Terlaloe beranilah ia mati.

16

Dengan banjak hati bersoeka
Dengar komando madjoe kamoeka,
Maski banjak soldadoe mati
Tiada takoetan didalam hati.

17

Maski sedikitlah kompania
Soedah menahan dengan satia,
Sebab maloe kapada Soeltan
Tarima pelor seperti oedjan.

18

Bangsa wolanda jang kapoedjian
Tiada takoet pelor mariam,
Maski banjak orang di Atjih,
Hanja wolanda tra takoet mati.

19

Soenggoeh beranilah Luitenant Wilken,
Memandang bangkei tidalah reken;
Sarahkan diri tra takoet loeka,
Kena potong diatas moeka.

20

Sebab wolanda sedikit bala
Soedah tiada perang nanala,
Sebab itoe minta pasjensi,
Djadi perang haros berhenti.

21

Banjak soldadoelah soedah mati
Tanam satengah di tanah Atjih,
Soenggoeh heiran pada memandang
Soldadoe sisa poelang di Padang.

22

Generaal Köhler ampoenja bangkei
Soedah bawa toeroen di pantei,
Sebab itoe haros terbawa
Oleh kapal poelang ka Djawa.

23

Soedah berangkatlah deri Atjih
Dengan banjaklah soesah hati,
Sebab samoewalah haros poelang,
Minta pasjensilah tiga boelan.

24

Chabar kapadalah Maha Radja,
Dengan berdoekalah ia batja,
Koempoel balanja lagi kombali
Pada perang lagi sakali.

25

Sakarang djadi dengan atoran,
Sebab berpoelohlah riboe orang
Bertitah di laoet dengan di darat,
Sebab Soeltan soedah amarah.

26

Datang chabar sampei di Ambon
Seperti doeri di tikam djantong,
Sapandjang laoetlah dengan pantei
Pilih soldadoe orang pandei.

27

Sakarang samoewa soedah sadia
Di tanah Djawa poeloe Hindia,
Samoewa haros dengan salangkap,
Bernanti titah pada berangkat.

28

Sedang wolanda beloa menang
Soedah ilang kapala perang,
Deri Atjeh ampoenja bekin;
Soedah tantockan Generaal Van Swieten.

29

Generaal Van Swieten haros kasana
Pada poekoellah itoe tanah,
Ganti kapala jang soedah mati,
Tjari peranglah oentoeng Atjih.

30

Samoewa sakarang soedah berangkat,
Djika oentoenglah dapat pangkat;
Sebab perang haros kombali,
Siapa berani dapat medali.

31

Generaal van Swieten jang bawa bala
Ia sakarang perang nanala,
Tjahari nama bolch kamoeka,
Sopaja Soeltan dapat bersoeka.

32

Itoe Generaal jang soedah toewa
Berbagi bala mendjadi doewa,
Djaga di pantei naek di goenoeng,
Tjahari Atjehlah pada boenoeh.

33

Soenggoeh Generaal jang bidjak pandei
Perang di goenoeng toeroen di pantei,
Tjari Soeltanlah deri Atjih,
Soedah pasanglah banjak mati.

34

Banjak benteng di tanah Atjih
Soedah ramedi dan soesah hati,
Generaal Van Swieten jang nomor satoe
Oentoeng benteng satoe per satoe.

35

Dengan amarahlah ia tjari
Soeltan Atjeh jang soedah lari,
Hanja ia tra takoet mati,
Soedah perang dan soeka hati.

36

Menahan napaslah dengan dingin
Toeroet wolanda ampoenja ingin,
Sebab beranilah anak Ambon
Boenoeh Atjeh bertambon-tambon.

37

Anak Ambon gagah berani
Toeroet hati orang sarani,
Maski banjaklah dapat loeka
Orang Ambon berani di moeka.

38

Orang Atjehlah telamboeran
Sebab banjaklah soedah koerang,
Djadi wolanda soedah amarah,
Haros Atjeh rasa sangsara.

39

Dengan pendek beta karangan
Deri inilah paperangan,
Djika tersaleh ini toetoeran,
Hendak kasih lain atoran.

40

Sebab Atjeh terlaloeh djaoeh
Djadi betalah koerang tahoe,
Toeroet dengar kabar di Ambon,
Djika tersalah koe minta ampon.

Pengingatan
soldadoe Saparoea poenja boewatan.

1

Sapoeloh anamlah Februari
Orang samoewa berlari-lari,
Soedah lari deri teng-teng,
Chabar moesoch dan kapiten.

2

Chabar deri koeliling alam,
Datang soerat deri Patih Alang,
Bangsawan tanja siapa kasih,
Soedah menjahoet orang Liasei.

3

Boekan sadja soerat sawatoe,
Chabar lagilah deri Hatoe,
Itoe chabar jang koerang baik,
Lagi derilah Hatalai.

4

Djadi soedah pasang alarm
Dengan boenji-boenji gantaran,
Itoe gantaran ampoenja boenji
Djadi djalan mendjadi soenji.

5

Koeliling djalanlah soedah soenji,
Tiada lagi dengar berboenji;
Orang tjina poenja rameian
Soedah berhenti itoe boenjian.

6

Djadi samoewa bersoesah hati,
Berhenti samoewa poenja pedati;
Deri dengar pasang mariam
Segala mainan mendjadi diam.

7

Laloe tertoetoep samoewa tenda
Dengan samoewalah benda-benda,
Sebab dengan pasang alarm,
Tida ferdoelilah boelan terang.

8

Orang-orang di telamboeran,
Samoewa soedah berlari poelang,
Boelan teranglah sama siang
Djalan soenji rasa kasihan.

9

Pada djam sapoeloh satoe
Orang samoewa mendjadi takoet,
Parampoewan dan laki-laki
Kira djoega sabentar mati.

10

Laloe borgor dan Kompania
Masok di kota laloe sadia,
Soedah berdjagalah sampei siang
Dengan sadia lagi mariam.

11

Ambon soedah rasa kasihan
Dengar moesoehlah diam-diam,
Djadi berlari kasini-sana,
Tiada tahoe moesoeh di mana.

12

Orang Ambon soedah sadia
Sesama toewanlah Kompania,
Tjara soerat poenja katakan,
Membilang tampat jang moesoeh datang.

13

Laloe toewanlah Kompania
Soedah sadialah manoesia,
Boenji soerat poenja istori
Moesoeh deri Pandan Kastoeri.

14

Orang borgor dan Kompania
Soedah pergi boewat sadia,
Toeroet titah ampoenja maoe
Luitenant Hultskamp djalan di laoet.

15

Komedien doedoek bitjara
Luitenant Van der Engh djalan di darat;
Pada itoelah malam sorei
Pergi berdjaga Pandan Kastoeri.

16

Samoewa pergi dengan sinapan
Djaga moesoeh ampoenja datang,
Doedoek djaga dengan menahan,
Hanja tiadalah moesoeh datang.

17

Radja-Patih samoewa datang,
Baharoe moelailah kalihatan,
Bangsawan tanja pada samoewa
Menjahoet soldadoelah Saparoea.

18

Sampei datang Tehoepoerin soldat
Pada kaptein Van der Schalk bilang sebab,
Pada tiga oras tengah hari
Panggil Kolonel datang kamari.

19

Laloe Kolonellah soedah datang,
Dengan dia poenja pakatan
Didalam itoe kadoewa hari
Komedien kombali berlari.

20

Tehoepoerin soedah bilang samoewa,
Kata soldadoelah Saparoea
Minta Kolonellah djangan bimbang,
Biar djoega timbang-menimbang.

21

Timbang-menimbang ini soewara
Soldadoe sendiri poenja perkara,
Maoe bekinlah hoeroe-hara
Dengan berboenoeh dan toempah darah.

22

Diorang mendjagalah dengan banneling
Pada sama-sama mengaling,
Pada boleh djadi sakampong
Pada bermoesoeh di bendar Ambon.

23

Maka Kolonel soedah mendengar,
Soedah tahoe jang ada benar;
Laloe pariksa didalam diri,
Masok di kota djadan sendiri.

24

Djadan sendiri diam di hati
Dengan sawatoe hati mengarti,
Ambil diorang sarata-rata
Serta diorang poenja sendjata.

25

Serta abis djoega bagitoe
Kasih masok di tangsi itoe,
Dengan lagi satoe atoran
Doewa mariam djaga diorang.

26

Abis borgor dan Kompania
Sesama djaga dan lihat-lihat,
Toeloeng toewan dan Kompania
Dengan hati jang satia.

27

Orang borgor ada moelia
Pada segalalah manoesia,
Lihat dan djaga didalam tanah,
Sebab ingat bini dan anak.

28

Saparoea poenja mengarti
Mendjaga samoewalah boenoeh mati,
Soedah boewat toeroet kendati,
Sampei terkoeroeng dan kentji mati.

29

Joeri-toelis samoewa ada,
Bekin sesamalah lagi djaga,
Bakoe-toeloeng dan lihat-lihat
Dengan toewanlah Kompania.

30

Joeri-toelis djaga di kota,
Sampei pindah di loewar kota
Dengan atsal dan bersoedara,
Pada djaga roemah bitjara.

31

Sebab moesoehlah orang itam
Dengan diorang poenja kapitan,
Kapitan bala bisa soewangi,
Nama Johannislah Radjawangi.

32

Orang tjina dan islam lagi
Bekin djaga dan bagi-bagi,
Dengan samoewalah sakalien
Pada malamlah dengan siang.

33

Toemagon boewat berita
Samoewa pintoe bakar palita,
Maski lagilah roemah tap,
Sebab boelan ada gelap.

34

Kapitan itoe dengan balanja
Kirim soerat di sini-sana,
Minta toeloengan pada menoeloeng
Sampei samoewa dapat terkoeroeng.

35

Diorang kira dapat penoeloeng,
Tiada tahoe dapat terkoeroeng,
Dapat terkoeroeng dengan sangsara
Dalam pandjara tampat bitjara.

36

Pemarentah boewat bitjara
Dengan diorang poenja perkara,
Perkara djahat boekan djoemawa,
Kirim satengah di tanah Djawa.

37

Sebab deri ini perkara
Diorang tjerei atsal soedara,
Maoe bekinlah hoeroe-hara,
Naek di kapal masok pandjara.

38

Bini dan anak tiada dapat,
Titah tiada saorang rapat
Pada tanjalah apa maoe,
Doedoek di pantei lihat di laoet.

39

Apa rasa di dalam hati
Bini tiada melihat laki;
Soedah hidoeplah dengan manis,
Doedoek di pantei dengan menangis.

SAWATOE HIKAJAT

deri katjintaan doewa orang moeda sawatoe pada jang lain di dalam bendar

Ambon.

Di dalam ini bendar Ambon adalah sawatoe anak orang kasihan, *Charlotta* namanja. Bapanja ada saorang jang berpangkat besar, tetapi oleh kasakitannja djadi Maha Toehan soedah bertjereikan djiwa deri toebohnja jang berdosa itoe, meninggalkan nona *Charlotta* itoe serta mamanja.

Adapon nona *Charlotta* itoe ada sawatoe anak, jang terlaloe amat lombot roepanja dan manis perinja di hadapan mata manoesia; ia tahoe berboedi dan berpengasehan pada sakalien orang, jang mengasehi dia.

Maka sama oemoer dengan dia di dalam bendar Ambon adalah satoe sinjo, *Alexander* namanja. Bapanja ada saorang berpangkat mengoeliling tanah, tetapi oleh katoewaannja djadi soedah dapat terlepas dengan hormat; maka itoe anaknja *Alexander* soedah djadi kasihan, saroepa djoega nona *Charlotta*.

Sedang *Alexander* dan *Charlotta* soedah oemoer sama-sama doewa poeloh satoe tahoen toewa, laloe *Alexander* boewat sawatoe soerat tanjaan pada nona *Charlotta*, maksoednja pada maoe ikatkan katjintaan orang moeda dengan nona *Charlotta*, jang boenjinja demikien :

Kapada

Toewan parampoewan jang terhormat, behkan saanakda jang satiawan, jang adalah terhiasi dirimoe dengan segala perhiasan anak-anak taroena, sambil tinggal dengan damei di bawah kapiaraan bondamoe salakoe inan bidji mata.

Elsalam Elleikom!

Adapon rahmat deri pada Elkafi dan nimet deri pada Allah, jang mendoedoekkan tampat tinggi jang koedoes!

Adalah kiranja hormat dan bermohon bagei pada toewan adinda jang molek-manis, djikalau boleh miringlah talingamoe dan dengarlah pemohonankoe jang hina ini, jang adalah penoeh dengan ichtisjam dan soepan santoen.

Sedang pada dewasa jang soedah laloe akoe ini soedah berdjalan-djalan, maksoednja pada mengisapkan segala kasedjoekan, dan soedah memandang beroelang-oelang akan roepamoe, dan soedah koe njata, baik di dalam kapariksaankoe soenggoeh elok pemandangmoe, dan jang ada sarat dengan peri moehabet jang demikien oleh penimbangan jang adil dan nimet jang tegoh, bahoewa ada moestahak sakali nona djoega akan mendjadi pariskoe dan hoeloe-tanggakoe jang benar; karna djiwakoe mengasehi angkau, behkan mengasehi akan angkau!

Djikalau katjintaanmoe ada berhoeboeng-hoeboengan sertakoe di dalam bitjara perdameian, biar mengombalikan poela padakoe dengan hati jang berpengasehan, katanja: Behkan! Maka akoe ini maoe berkata lagi serta orang isi Sion: „Hosanna, Ho„sanna! Moebaraklah chabar itoe, jang datang de„ngan nama Hoew!" (*)

Djadi itoe memboekakan langan-langkankoe pada bersadia akan menjamboet toewan kekaseh datang di dalam batara nimet, demi nimet jang soedah tertantoe bagei kami anak-anak Adam jang sakei ini.

„Jang bernanti-nanti chabar pembalasan,

ALEXANDER.

Ambon pada 14 Febr. 1869.

(*) Het is opmerkelijk, dat bijbelspreuken en teksten bijna algemeen in minnebrieven voorkomen, en uitdrukkingen als *Toehan!, laloe Toehan sajang!* e. a. in den mond des volks besterven zijn.

Laloe nona *Charlotta* soedah menarima soeratnja dan soedah mengambil baik djadi sawatoe bertjinta pada jang lain, dan sabagitoe hati deri marika itoe soedah mendjadi persawatoean.

Katjintaan ini djadi di dalam semboeni, jang tiada saorang boleh mendapat tahoe. Behkan iboe-bapa deri *Charlotta* dan *Alexander* djoega tiada berfikir sampei, bahoewa ada djadi bagitoe roepa.

Tetapi pada satoe kali *Alexander* soedah pasiar pada waktoe ampir siang dengan kadoewa temannja, sawatoe bernama *Heintje* dan lain bernama *Karel*. Sedang marika itoe soedah berdjalan akan mengisapkan segala kasedjoekan, (sabagimana Soeltan Daoed pada waktoe ia berdjalan di dalam negeri Someron, jang bagitoe besar, sopaja ia sampat mendapat segala kasedjoekan kapadanja), djadi pada djam itoe katiga marika itoe soedah berdjalan-djalan, laloe soedah bertemoe dengan nona *Charlotta* dan kadoewa temannja parampoewan, jang ada berdiri di moeka pintoe deri nona *Charlotta*, sawatoe bernama *Anetta* dan jang lain bernama *Margarita*. Kadoewa teman deri nona *Charlotta* itoe djoega soedah ikat katjintaan lagi dengan kadoewa teman deri *Alexander*; *Heintje* soedah ikat katjintaan dengan *Anetta* dan *Karel* dengan *Margarita*.

Manakala marika itoe ada berdiri dan berkata-kata dengan perkataan jang lombot manis sawatoe pada jang lain, laloe berkata *Karel* pada katiga nona itoe, katanja:

Karel. He *Charlotta*, *Anetta* dan *Margarita!* Goena apa sakarang kami berdiri sabagini, sahingga loetoei-loetoet kami soedah berlelah, tetapi tiada mendapat sawatoe tampat pada kami doedoek?

Charlotta. Ja *Karel*, bagimana ose bilang sabagitoe? Boekankah hati katjintaan soedah hela ose datang disini, pada menengar segala perkataan jang lombot manis deri tjintamoe jang kekaseh, pada

mendjadi sawatoe penghiboran padamoe? Mengapa ose boleh hela kalelahan di hadapan kami?

Heintje. He *Karel!* Boekankah kadoewa kami soedah panggil *Alexander* pada berdjalan sama-sama, akan mengisapkan kasedjoekan lebeh dahoeloe deri fadjar terboeka? Mengapa ose maoe berlambatan di sini?

Margarita. Mari *Charlotta* dan *Anetta*, kami berdjalan sama-sama dengan *Alexander*, *Karel* dan *Heintje*, boleh mendapat kasedjoekan sama-sama dengan marika itoe?

Anetta. Biar kami pergi, *Charlotta!* Tetapi lebeh dahoeloe deri fadjar bertjahaja kami akan poelang kombali, sopaja djangan mama dapat tahoe, bahoewa kami soedah berdjalan di loewar katahoeannja.

Sedang marika itoe soedah berdjalan sakira-kira satengah pal djaoehnja, laloe *Alexander*, *Karel* dan *Heintje* soedah hentarkan *Charlotta*, *Anetta* dan *Margarita* poelang kapada roemah kombali. Tetapi lebeh dahoeloe deri katiga nona itoe poelang, mamanja soedah tjahari di mana marika itoe ada. Sedang katiga nona itoe datang, laloe mamanja tanja pada marika itoe: „Di mana kamoe pergi di loewar barang katahoean deri padakoe?"

Charlotta menjahoet: „Ja Mama, amponlah ki-„ranja! Karna kami berdiri di moeka pintoe sadja „pada mentjari sedikit kasedjoekan pada kami!" Laloe mamanja soedah paloekan marika itoe, sahingga *Anetta* dan *Margarita* soedah loepa dan tiada beringat kapada Maha Toehan; sahingga djandjian-djandjian marika itoe soedah tiada djadi di tetapkan di dalam hati marika itoe.

Tetapi *Charlotta* sadja poenja ingatan ada bertetap djoega dengan *Alexander*, laloe masoklah di dalam kamarnja dan berloetoetlah di tanah, laloe bersombahjang kapada Maha Besar Toehan:

„He Toehankoe dan Allahkoe, batoekarang dan „koeboekoe! Beta minta banjak tarima kasih deri „padamoe, sebab angkau soedah piarakan beta serta „iboekoe dengan roti katantoean! Sedang miskin „beta ini ada tangan beta kosong, tiada sabarang „apa-apa, apatah hambamoe ini maoe persombahkan „padamoe! Beta sarahkan djoega padamoe toeboh „dan djiwakoe! Hati djiwakoe, angkau tahoe, beta „tjoetjoer padamoe dalam tampat soenji! Pengikatan „nika tali angkau poenja; maski ondei dalam pang-„koeankoe, tetapi kaoentoengan datang deri padamoe „sadja!"

Sabagitoe serta *Charlotta* soedah berhenti sombahjang, sabentar-sabentar *Alexander* soeroh bawa satoe soerat pada nona *Charlotta*, boenjinja demikien:

He tjermin moekakoe atau
boewah penghibor djiwakoe!

Sedang baharoe sabentar ini beta dengar angin-angin, bahoewa *Charlotta* ada dapat paloekan deri iboemoe, maka itoe tiada koe mengatahoei tjara bagimana adanja, sahingga soedah dapat sabagitoe roepa! Biar balaskan poela risaletkoe ini dengan lekas-lekas, he tjintakoe, jang di kasehi oleh djiwakoe!

Deri tjintamoe,
ALEXANDER.

Ambon pada 9 Augs. 1869.

Sabagitoe djoega pada esok harinja *Charlotta* toelis satoe soerat pada *Alexander*, dan beri-tahoe segala perkara-perkara itoe, jang soedah djadi kapadanja.

Sedang *Alexander* moelai menarima soerat nona *Charlotta*, dan soedah ia batja dalamnja, laloe angkatlah kadoewa tangannja tapok pada dadanja, dan hati *Alexander* itoe seperti ombak di laoet, sahingga ia maoe pergi boenoeh dirinja, sebab ia terlaloe tjinta nona *Charlotta*, dan *Charlotta* pon demikien padanja.

Sabagitoe *Alexander* soedah pergi pada *Charlotta*, laloe berkata dengan soewara jang berdoeka:

„O *Charlotta*, *Charlotta!* Lebeh baik *Alexander* „soedah mati tempo ada lagi di dalam rahim, dan „poetoes kahidoepankoe tempo kaloewar deri poeroet „iboekoe! Goena apa sakarang ini beta tinggal „djaoeh deri padamoe, he *Charlotta*, pada dengar „perkataan doesta-doesta atau bintjana pada bawa „*Charlotta* dalam tjelaka, sahingga hatikoe soedah „tinggal dengan kadoekaan jang besar tegal angkau „boewah penghiboran, jang djiwakoe tjinta terlaloe!"

Maka deri pada itoe *Charlotta* menjahoet dengan soewaranja jang berhela soesah: „O *Alexander*, „di mana angkau pergi, *Charlotta* djoega ikoet; te„tapi goena apa angkau kata bagitoe? Masakah „Toehan jang bingis, dan tiada mata pada melihat, „bagimana hati kadoewa kami sawatoe pada jang „lain?"

Aho! Perkataan-perkataan nona *Charlotta* jang lombot manis itoe kapada *Alexander* soedah mendjadi salakoe sawatoe penghiboran, akan menghibor hati *Alexander*, jang amat doeka itoe. Maka bagitoe *Alexander* soedah datang ampir kapada *Charlotta*, peloek dia laloe menangis.

Sabagitoe lembah ajer mata jang terbesar bertoendjoek dan bersaksi pengasehan dan katjintaan deri kadoewa orang moeda itoe.

Sedang soedah toedjoeh hari lamanja nona *Charlotta* soedah boewat sawatoe persalahan di hadapan mamanja, laloe mamanja soedah berkelahi *Charlotta*, *Anetta* dan *Margarita*, dan soedah berkata segala perkataan jang kenal pada *Alexander* dan kadoewa temannja itoe; djadi *Alexander* tiada boleh sampat pada berkata sabarang apa-apa lagi, laloe angkat hatinja dan bersombahjang kapada Maha Toehan: „Ja, Gombala orang Israel! Angkan tahoe bahoe„wa *Charlotta* ada samoewa kakajaankoe, jang beta „berpoenja dan beta tjinta, seperti sendiri di atas „boemi ini sahingga di atas langit! Berkatilah pa„danja antara kasoesahan dan bahaja dengan ber„katmoe itoe, jang mana angkau soedah tentoekan „kapadanja!"

Sedang *Alexander* soedah bersombahjang, laloe ia bersalin pakeiannja, dan pergilah pasiar lebeh dahoeloe deri boeroeng-boeroengan pergi tidor. Adoeh! Tatkala *Alexander* angkat matanja, lihat deri djaoeh *Charlotta* berdiri di moeka pintoe, maka ia toendoek moekanja kaboemi, laloe menangis di dalam hatinja. Sedang *Alexander* soedah dekat pada *Charlotta*, laloe ia berkata: „He djiwakoe, djiwa *Charlotta!* „Langit dan boemi itoe akan loepoet, tetapi katjin„taan kadoewa kami tiada pernah goegoer, karna „barang jang soedah teroerei di atas boemi, itoe „djoega soedah teroerei di dalam sorga! Adoeh, „he *Charlotta!* Akoe ini soedah ikatkan katjintaan „sertamoe! Akoe soedah tanam sawatoe tanamankoe „pohon anggor, dan soedah koeboewat sawatoe pa„gar mengoeliling dia; sopaja akoe akan makan „boewah jang masak deri padanja! Tetapi aho! „djiwakoe *Charlotta* soedah makan deri pada boe„wah jang pahit sawatoe boewah kamatian!"

Laloe menjahoet *Charlotta* kapada *Alexander* dengan sawatoe soewara jang lombot manis, katanja:

„Koekoeroekoe ajam di kali,
„Koekoeroekoe di dalam poewan;
„Djikalau poetoes ajer di kali,
„Baharoe koe poetoeslah dengan toewan!"

Laloe *Alexander* poelang boewat sawatoe soerat katjintaan kapada *Charlotta*, jang boenjinja demikien:

He pilihankoe jang terelok deri sakalien anak-anak perawan!

Boetapa kamanisanlah didalam hatikoe, sedang pada hari kalemarin soedah koe bertemoe dan soedah berkata-kata sawatoe pada jang lain, seperti orang jang paris soenggoeh!

Maka itoe heiranlah dalam hatikoe, djikalau dengan pengharepan kapada Maha Tinggi masakah ondei itoe maoe terloetar di tampat lain? Katantoean itoe salamanja soedah teroerei didalam hatikoe, tetapi tali pengikatan nika itoe belom datang deri dalam sorga, pada mengkoewatkan katantoean hatikoe itoe.

Djikalau soenggoeh-soenggoeh ada djadi sabagitoe, dan salama kahidoepankoe di atas doenja jang fena ini, beta akan memponohkan djandjian-djandjiankoe itoe, menoeroet soerat-soeratan deri jang Maha Tinggi.

Adoeh djiwakoe, djiwakoe *Charlotta!* Langit dan boemi itoe akan loepoet, hanja katjintaankoe ini tiada akan pernah goegoer deri padamoe; karna barang jang soedah teroerei ditas boemi, itoe djoega soedah teroerei didalam sorga!

Aho *Charlotta*, pintoe hati beta ini ada berdjaga-djaga soewaramoe, seperti saorang schildwacht didalam penengahan katjintjaan, pada menarima chabar kamanisan, datang masok pintoe hatikoe jang doeka ini, pada bersedapkan dan menghiborkan djiwakoe didalam katjintaan, seperti orang jang berlapar akan menanti makanan pada mengennjangkan toebohnja.

Maka itoe djangan miring talingamoe pada menengar perkataan pembintjanaan deri moeloet orang, maoe deri kiri dan maoe deri kanan, karna pembintjanaan itoe akan meroesakkan katjintaan deri kadoewa kami. Djadi itoe bertetapkanlah dirimoe serta koe kapada Bapa Samawi, sopaja segala sasawatoe jang baik akan berlakoe diatas kadoewa kami.

Sijo, djiwakoe *Charlotta!* Sedang soedah bagitoe lama didalam tangan katjintaan, tetapi tiada koe tahoe di manatah ondei pengikatan itoe adanja! Maka itoe, he djiwakoe, djangan terlaloe bimbang didalam katjintaan! Ingatlah baik-baik kapada Maha Besar Toehan, sopaja angkau boleh memegang tali pengikatan itoe dengan tanganmoe kanan jang chats! Masakah akoe ini soedah berboewat sawatoe parigi jang maha dalam, dan soedah koe terator kabanjakan bidji-bidji batoe jang bagoes sahingga soedah dipenoehi, antahkah tiada koe sampat minoem ajer deri padanja?

Hoewa soedah berhela baris
Pada kami diatas doenja,
Pada boleh tjahari paris
Sasaorang dengan ampoenja.

Taroh papan membekin poewan,
Poewan itoelah deri mana?
Taroh pengharepan kapada Toehan,
Masakah oentoeng maoe kamana?

Djikalau karangan ampoenja boenji
Haros berchotbat didalam kaba;
Apa teroerei diatas boemi,
Teroerei lagi didalam sorga.

Pohon doerian djaganja patah,
Kajoe doepa boenganja meirah;
Apa djandjian jang beta kata
Deri doenja sampei achirat!

Hidoep parislah dengan ramei
Haros bertjintalah dengan damei,
Perimoe ada manis lagoenja
Pada perhiasan di atas doenja.

Koentjikan risaletkoe dengan koetjoepkoe jang manis bagei kadoewa pipimoe kiri dan kanan deri tjintamoe,

ALEXANDER.

Maka soerat itoe ia kirim kapada nona *Charlotta*, dan tiada lama antaranja ia pergi sendiri di roemahnja, pada berkata segala perkataan katjintaan sawatoe pada jang lain itoe.

Soedah abis berkata kadoewa orang moeda itoe, laloe *Alexander* ambil tabea deri nona *Charlotta* pada maoe poelang.

Sedang *Alexander* maoe geser deri *Charlotta*, laloe berkata *Charlotta* kapadanja: "He *Alexander*, sa-"karang angkau soedah djaoeh deri pada matakoe! "Welakin angkau djaoeh deri mata, tetapi djangan "djaoeh deri hati katjintaan, dan waktoe apa lagi "kadoewa kami ini bertemoe?"

Maka itoe bergeraklah hati *Alexander*, laloe berkata: "Ja *Charlotta*, berdameilah hatimoe dengan "sentosa, dan ingatlah akan perkataan itoe jang "soedah terkata, goenoeng-goenoeng akan berdiri "tetap pada sawatoe djoega tampat, tetapi manoe-"sia, salama kahidoepannja ada lagi di atas doenja, "pada sawatoe kali akan bertemoe pada jang lain."

Tetapi pada sawatoe kali *Charlotta* soedah boewat langgar djandjian deri *Alexander*, laloe maoe ikat katjintaan dengan sawatoe teman jang lain deri *Alexander*. Bagitoe *Alexander* soedah marah pada *Charlotta* dengan sawatoe hati jang sangat amarah, laloe *Alexander* pergi kapada orang toewanja, bilang dan ator segala perkara jang ada djadi pada *Charlotta*; dan bagitoe sawatoe tanta deri *Alexander*, bernama *Catharina*, tanja: "Apa lagi *Alexander* maoe toen-"toet deri kami?"

Alexander berkata: "Ja Tanta; bagimana *Charlotta* "boleh boewat sabagini padakoe?" Tantanja menjahoet: "Apa ia boewat, *Alexander!* Baik-baik "*Alexander* ose ini ada sawatoe anak tjelaka! Pada "permoelaan katjintaan kadoewa kamoe moelai ter-"ikat, ose soedah datang minta deri kami dengan "sawatoe permintaan paksa, djikalau kami boleh "kasih kawin ose dengan *Charlotta*, dan ose sendiri "soedah ator pada kami, bahoewa *Charlotta* ada "sawatoe nona jang manis peri hadat dan tingkah "lagoenja, tahoe berboedi dan berpengasehan pada "orang jang mengasehi dia! Dan bagimana ose "boleh bilang kombali lain peri hadatnja? Itoe dia "*Alexander*:

"Naek kalapa toeroen kananga,
"Naek esoklah dengan loesa;
"Bekin apa tegal toenangan,
"Sampei hidoeplah dengan soesah!"

Sedang *Alexander* berdiri dengar perkataan, jang kaloewar deri moeloet tantanja *Catharina*, lāloe ia poelang boewat sawatoe soerat sjoekoer kapada *Charlotta* dengan tersoesoeng baberapa pantoen, jang ada terseboet di bawah ini, katanja:

Padang-padang padi malaka.
Boewah-boewahlah deri Hitoe;
Alexander ada lagi di mata,
Charlotta soedah toendjoek bagitoe.

Astaga perlah badankoe ini
Di mana tjinta ingat di hati,
Kaloe rasa sakit bagini
Mari tikam di boenoeh mati.

Beta berdjalan di pintoe orang,
Kaloe boleh dapāt sawatoe;
Beta sampeilah sajang orang,
Orang tiada sajang padakoe.

Sedang ia soedah boewat soerat sjoekoer itoe, pada hāri esoknja ia akan kirim kapada *Charlotta;* bagitoe pada malam itoe djoega, tatkala ia maoe tidor, dia boewat sawatoe sombahjang dengan sawatoe permintaan jang toeloes kapada Maha Toehan, dengan tjoetjoerkan ajer matanja berlapis-lapis, laloe kata: "He Hoewa, penoeboeskoe deri padā kapi-"tjahan! Gombala jang soedah menggombalakan "hambamoe, salakoe saekor hamba pada padang jang "elok angkau hentar hambamoe! Angkau lagi soe-

//dah bertemoekan di hadapan hambamoe saorang //sabagini, jang salakoe kekasihkoe!

//Aho! Perdjandjian dengan nama hamba soedah //angkat sama-sama dengan *Charlotta*! Njatakanlah //kiranja kapadakoe akan saorang deri pada kadoe-//wanja, jang angkau soedah memilih dan tantoe-//kan akan paris bageikoe! Tetapi pada sakarang //ini, ja Allah, djam katantoean itoe soedah ampir //kapada *Charlotta*, akan menarima soeratnja sjoe-//koer itoe!

//Biar boekanlah kiranja hatikoe jang doeka ini, //karna sakarang kadoewa kami akan bertjerei dan //poetoes sawatoe pada jang lain! Ini djam sajang //beta ada dengan *Charlotta*, ja Toehan, dan mana-//kala soedah djadi siang dan *Charlotta* soedah ber-//tjerei dan terpoetoes deri padakoe, Hoewa kiranja //lindoengkan padakoe djoega dengan salamat!"

Pada malam itoe sawatoe antoe jang tiada biasa soedah berlakoe kapada *Alexander*. Tempo dida-lam tampat pertidorannja, ia dengar sawatoe soe-wara jang bertereak kapadanja: //He *Alexander*, //orang moeda! Bangoenlah, bangoenlah dan tarima //terangmoe, karna terang itoe datang akan terang //hatimoe! Maka itoe akoe berseroelah dengan soe-//wara, jang ada tersoerat dalam Indjil Matha, //fatsal VI, ajat 6: Ja ini soewara Ilahi! Laloe kata: //Masoklah kadalam bilikmoe dan koentjikanlah pin-//toemoe, laloe sombahjanglah kapada Bapamoe, jang //ada dalam tampat jang soenji itoe, maka ia akan //membalaskan itoe njata-njata! He *Alexander*, berse-//manglah hatimoe dengan katantoeanmoe jang adil, //karna angkau soedah boewat barang dengan ka-//panasan hati, tiada dengan kapariksaan dan tiada //ingat sabarang apa-apa lagi! Djadi lebeh dahoeloe //deri perkataan bertjerei itoe kaloewar deri dalam //moeloet tiga kali, angkau akan dapat tjobaan pada //jang kadoewa kali!"

Pada hari siang, lebeh dahoeloe *Alexander* kirim soeratnja sjoekoer kapada *Charlotta*, tetapi *Charlotta* soedah dengar deri birmannja, laloe berkatalah ka-pada *Alexander*: //He *Alexander!* Angkau soedah //samakan angkau ini salakoe boenga-boenga di pa-//dang; sedang ada berboenga bagoes di tangkeinja-//djikalau barang saorang datang taroh tanda ka-//pada tangkei itoe, dan pada sabentar itoe djoega //boenga itoe djadi lajoe. Tetapi tiada goena sa-//barang apa-apa, he *Alexander!* Kaloe *Alexander*, //maoe poetoes katjintaan itoe padakoe, apa boleh //boewat? Tetapi ingat baik-baik, he *Alexander*, //boekan barang siapa, kaloe maoe berdjalan antara //djalan jang baik, ia akan dapat tjobaan roepa-//roepa! Lihat bagimana *Alexander* soedah batja //seperti *Sarane* dan *Harapan*, sabagimana marika //itoe soedah roepa-roepa tjobaan di antara djalan, //karna pengharepan marika itoe ada tetap dengan //Toehan, djadi segala sasawatoe jang djahat tiada //kenal padanja!"

Maka *Alexander* menjahoet: //Adoeh, he *Char-//lotta*, kami akan terpoetoes hidoep di atas doenja //ini, tetapi pada doenja jang lain kami akan ber-//temoe kombali dengan banjak kasoekaan!"

Manakala djam katantoean itoe djoega ampir ka-pada *Charlotta* akan menarima soeratnja sjoekoer itoe deri katjintaan kadoewanja, laloe *Alexander* soedah angkat sawatoe soewara, berkata dengan me-nangis besar-besar di dalam kamarnja sendiri, katanja: //Ja Hoewa! Sakarang warta kapoetoesan deri ka-//tjintaankoe maoe kaloewar deri roemahkoe pada //datang dalam pangkoean *Charlotta*, akan terpoetoes //segala tali perdjandjian kadoewa kami! Djadi itoe, //ja Bapa, tjintakoe *Charlotta* akan bertjerei saka-//rang deri padakoe, apatah akoe akan boewat?"

Bagitoe djoega *Alexander* pergi bawa itoe soerat kapada *Charlotta*, sakira-kira djam jang kadoewa tengah hari; tetapi *Alexander* tiada pergi di roemah deri *Charlotta*, hanja ia pergi di satoe roemah dekat

roemah nona *Charlotta* itoe, dan pada sabentar itoe itoe djoega nona *Charlotta* datang kapada *Alexander*; tetapi *Charlotta* tiada tahoe jang *Alexander* ada boewat soerat sjoekoer padanja, djadi *Charlotta* masok djoega dengan bersoeka-soeka hati seperti biasa.

Sedang *Charlotta* soedah masok dengan tertawa, laloe *Alexander* berdiri maoe pegang tangannja pada minta sawatoe salamat deri *Charlotta*, sebab djam bertjerei soedah di genapi; tetapi pada sabentar itoe bibir-bibir moeloetnja tiada sampat lagi bergerak pada berkata-kata dengan *Charlotta*, sampei tiada boleh telan lagi pada loedahnja.

Djadi itoe *Charlotta* djoega soedah rasa koerang baik dalam hatinja, laloe nona *Charlotta* tanja kapada *Alexander*: „He *Alexander* hari ini hari apa, „angkau datang dengan panas sabagini?"

Alexander berkata: „Ja *Charlotta*, pada djam ini „akoe salakoe satoe maja, tetapi tiada akoe menga„tahoei, dimanatah djiwa soedah pergi, djadi akoe „datang dengan panas! Boekan *Charlotta* tahoe „sendiri, kaloe poekoel doewa oras ada lagi panas?"

Sedang *Charlotta* dengar bagitoe, laloe ia menjahoet: „Behkan, behkan, he *Alexander*:

„Matahari ada lagi di atas,
„Tjahajanja panas didalam kintal;
„Segala hari pandang dimata,
„Hati didalam terlaloe tjinta."

Djadi *Alexander* tiada sampat lagi pada boewat itoe salamat lebeh kamoeka, laloe ia soeroeh beli sawatoe botol anggor, dan soedah minoem sama-sama dengan *Charlotta* dalam sawatoe djoega glas sampei tiga kali, kadoewa marika itoe soedah minoem pada jang kadoewa kali, laloe *Alexander* soedah kabangkalan anggor itoe, baharoe *Alexander* dapat ingat akan nimpiannja pada malam itoe, laloe ia berkata dalam sendirinja dengan sawatoe pantoen, katanja:

Boewah-boewah dalam tampajan
Mari koe timba djangan di kaboer;
Maoe boewang merasa sajang,
Maoe makan merasa mabok.

Laloe *Charlotta* bilang sawatoe pantoen pada *Alexander*, sedang ia ada minoem-minoem, katanja:

„Mari koe timba djangan di kaboer,
„Toempah basah di koedah mati;
„Maoe makan merasa mabok,
„Rasa dahoeloe didalam hati!"

Sedang *Alexander* dengar pantoen itoe deri *Charlotta* betoel kenal pada pantoennja, laloe ia bilang dalam hatinja: „Soenggoeh ini *Charlotta* ada tetap „hati katjintaannja sertakoe, sebab barang jang beta „kira didalam hati, bagimana *Charlotta* boleh bilang „itoe pantoen kenal padanja?"

Abis itoe laloe *Alexander* pegang nona *Charlotta* poenja tangan, laloe ia bilang pada *Charlotta*: „He „*Charlotta*, ampirlah pipimoe dan tarimalah deri „padakoe sawatoe koetjoep jang manis!" Maka itoe *Charlotta* menjahoet: „Soedah, soedah, *Alexander*! „Boekankah angkau memberi koetjoep padakoe „dengan koetikanja? Mengapa angkau maoe mem„beri koetjoep dengan kapanasan sabagini?"

Djadi *Alexander* bilang kapada *Charlotta*: „Ta„rimalah, tarimalah djoega tjioem deri padakoe, he „*Charlotta!* Karna angkau menarima tjioemkoe pada „djam ini, dan nanti akan terbit sawatoe penimbangan „di dalam hatimoe dalam tiga hari lamanja!"

Charlotta menjahoet pada sengadja dan tertawa: „Ja *Alexander!* Boleh djadi sabagitoe? Sampei sa„karang angkau tjioem padakoe tiada terbit penim„bangan dalam hatikoe!"

Alexander: „Ja *Charlotta*, sebab hari ini akoe „tjioem padamoe dengan bersoeka berlapis doeka!"

Charlotta: „Mengapa doeka *Alexander?*"

Alexander: „Dengar *Charlotta*,

„Hasa-hasa poetar afioen,
„Afioen Alang banjak derat;
„*Charlotta* rasalah beta tjioem,
„Tidor malam pipi gerak!"

Charlotta: „Biar angkau tjioem, *Alexander*, de-„ngan sawatoe katjintaan hati!" Dan bagitoe *Charlotta* kasih pipinja pada *Alexander* tjioem sabelah kanan, tetapi *Alexander* berloempat tjioem pipinja sabelah kiri.

Laloe *Charlotta* tanja: „He *Alexander*, mengapa „angkau tiada tjioem padakoe lebeh dahoeloe pipi „kanan dan terkomedien pipi kiri?"

Alexander: „Ja *Charlotta*, soedah koe dengar „di mana perhimponan anak-anak taroena di dalam „kampong, beta dengar diorang menjanji, katanja:

„Djikalau lempar dengan batoe,
„Djangan lempar tangan kanan;
„Djikalau minta tjioem satoe,
„Djangan tjioem pipi kanan!"

Laloe *Alexander* berangkat poelang kapada roemahnja.

Sedang *Alexander* soedah pergi saperampat pal djaoehnja, pada djam jang kalima ampir malam baharoe *Charlotta* menarima soeratnja sjoekoer itoe deri soerohan *Alexander*, laloe angkatlah tangannja kanan tapok dadanja. Bagitoe ia menangis dengan toempah banjak ajer mata, laloe angkat hatinja kapada Tohan:

„Ja Bapa jang amat mengasehani! Padamoe akoe „sarahkan djiwa dan toebohkoe! Hendaklah kiranja „memboengkoeskan akoe dengan boengkoesan nimet-„moe, dan menarohkan akoe di bawah sajap-sajap-„moe! Ja Hahkoe, djangan djaoehkan berkatmoe „itoe deri padakoe, karna tida lagi barang pengha-„repan bageikoe!"

Tempo *Charlotta* soedah abis berkata itoe, ia pergi ambil *Alexander* poenja satoe lenso dengan nama, angkat tjioem laloe menangis kombali dan berkatalah ia: „Ja Toehan, toeloenglah, toeloenglah padakoe! „Karna sawatoe kasaksian ada seboet didalam soerat „Bilangan, Fatsal XXIV, ajat 87: Akoe nanti lihat „dia! Tetapi boekan sakarang akoe nanti meman-„dang dia; tetapi boekan ampir oleh karna hatikoe „terlaloe tjinta akan *Alexander!*"

Sahingga soedah tiga hari lamanja *Charlotta* tiada sampat pada makan dan tidor, dan soedah djadi sawatoe penjakit jang berat kapadanja, ampir ia mati; dan orang toewanja soedah panggil kabanjakan orang berobat pada memberi obat kapadanja, tetapi saorang deri orang berobat itoe poenja penawar tiada toeloeng padanja.

Djadi *Alexander* soedah dengar, bahoewa *Charlotta* ada sakit banjak, boekan oleh penjakit Toehan, hanja hatinja soesah. Maka itoe *Alexander* soedah sajang terlaloe akan *Charlotta*, laloe ia minta deri tantanja pada pergi lihat *Charlotta* sakit. Betoel tantanja ada berdiri sisir ramboetnja; bagitoe tantanja bilang:

„Ikat kondei dengan tjamara,
„Pergi sisir di pinggir kali;
„Maski ada dengan amarah,
„Berfikir baik boleh kombali!"

Sabagitoe *Alexander* soedah pergi pasiar di roemah nona *Charlotta*. Ja masok memberi hormat pada orang toewa deri *Charlotta*, laloe ia minta idzin pada masok lihat nona *Charlotta*, djadi samoewa orang toewa-toewa soedah mengambil baik, dan *Alexander* masok sendiri pada *Charlotta*, sedang ia berkata: „He orang moeda, bangoenlah! „Karna apa katjintaan soedah memboenoeh dikau?"

Laloe *Charlotta* bangoen dan kata pada *Alexander*: „Ja *Alexander*,

„Ini sakit boekan penjakit,
„Sakit bertjinta di dalam hati:
„Djangan pakailah hati sakit,
„Lebeh baiklah minta mati!"

Laloe goegoerlah ajer matanja dihadapan *Alexander*, dan seboet nama Tochan katanja: „Ja Toe„han, angkau tahoe bagimana sakit dan balisa dji„wakoe ada merasa, oleh karna hatikoe tjinta terlaloe „akan *Alexander!*"

Alexander berkata: „He *Charlotta*, he *Charlotta*! „Angkau soedah minoem tjawan itoe sertakoe dalam „sawatoe djoega glas dalam tiga kali; akoe soedah „berkabangkalan pada jang kadoewa kali, djadi itoe „oleh penjakitmoe tiadi angkau akan djatoeh; ha„nja angkat hati djoega dengan sawatoe pengharepan „jang adil kapada Bapa Samawi, sopaja angkau „dapat lihat padakoe lebeh dahoeloe deri tiga kali, „angkau djadi baik; karna penjakit sabagitoe akoe „ini ada djadi sawatoe penawar jang besar pada„moe, lebeh deri sawatoe doktor jang bidjak!"

Laloe katjintaan kadoewa marika itoe soedah djadi baik kombali, sahingga kadoewa marika itoe soedah kawin sawatoe pada jang lain.

1

Tjip-tjip di pohon sagoe,
Itoe pohon di Roematiga;
Djangan verliefd nona berlagoe,
Ada toenangan doewa tiga.

2

Boenga toeri roepanja aloes
Ampir sesama dengan saroeni;
Djangan verliefd nona jang bagoes,
Lebeh baiklah tjafaroeni.

3

Soenggoeh bagoes pohon kananga,
Boenga saroeni di Batoegadjah;
Orang bagoes banjak toenangan,
Tjafaroenilah satoe sadja.

4

Di goenoeng Nona mendjoewal sagoe,
Orang ada menapis tinta;
Nona siapa jang berlagoe
Ada hidoep berlapis tjinta.

5

Orang ada menapis tinta,
Ambon djoega terisi lintah;
Nona siapa berlapis tjinta,
Tilik dia deri bertingkah.

6

Pisang sinjo makanan lintah,
Orang meloetar diatas karang;
Nona di Ambon bertoekar tjinta,
Seperti orang menoekar barang.

7

Naek-naek ka goenoeng Nona,
Naek di sini toeroen di sana;
Ada banjaklah nona-nona,
Stori di sini menjangkal sana.

8

Naek di sini toeroen di sana,
Taroh loempat njiroe menapis;
Stori di sini menjangkal sana,
Dengan soempah berlapis-lapis.

9

Soedah koe toelis ini tjerita
Dengan kirimlah malam baik;
Kaloe batjalah ingat beta,
Nama *Frederik Toepenalai.*

Bandera wolanda.

1

Pandang bandera di oedjoeng tiang
Perang berani dengan rameian,
Mati dan hidoeplah kapadanja
Tegal Radja dengan Oranja.

2

Lihat bandera tiga roepanja
Soedah terhias deri Oranja,
Samoewa hareplah itoe tanda,
Haros berani ikoet wolanda.

3

Di atas meirah, di tengah poetih,
Haros hidoeplah dengan soetji,
Sebab itam pada pangkoentji,
Didalam perang mati dan dontji.

4

Meirah di atas toendjoek berani,
Poetih di tengah menaroh damei,
Hanja itam tinggal di bawah,
Oentoeng perang haros tertawa.

5

Pasang sinapan dengan mariam
Sebab bandera di oedjoeng tiang,
Djangan kamilah oendoer diri,
Ingat bandera ada berdiri.

6

Ini ada sawatoe tanda
Boewat berani bala wolanda,
Sebab itoe di oedjoeng tiang
Djangan bekin deri kasihan.

7

Di mana kota ia berdiri
Tiada maoe randahkan diri;
Djika sapa maoe melawan,
Haros tarimalah paperangan.

VERBETERINGEN EN BIJVOEGSELS.

Blz. 8, kol 1, reg. 8 v. b tusschenvoegen: *Salatan.*
" 8, " 2, " 8 " " staat: *kèntang*, lees: *kĕntang.*
" 8, " 2, " 11 " o. " *roamah*, " *roemah.*
" 14, " 1, " 16 " b. " *P. djengger*; dit is Jav.
" 18, " 2, " 12 " " " Sp. *fresko*, lees: *fresco.*
" 18, " 1, " 6 " " " *Gaba.* M., " *Gaba.* M. A.
" 19, " 1, " 11 " " " *Garoéroe*, " *Garoeroe.*
" 19, " 1, " 1 " o. *Gĕdoes*, bijvoegen z. o. Bat. Mal. *kĕdoes.*
" 19, " 2, " 8 " b. tusschenvoegen: *Gĕnoak.* T., de plant, die te A. *daringoe* heet (z. dat woord).
" 19, " 2, " 20 " o. staat: *riesh*, lees: *visch.*
" 21, " 1, " 11 " " " *Haik*, " *Haik.* T.
" 21, " 1, " 17 " " bijvoegen: *Hanauok.*, T., hetzelfde als *pano*, z. ald.
" 24, " 1, " 15 " " staat: Sp. *caballera*, lees: *cabellera.*
" 24, " 2, " 14 " " " *C. varigatum*, " *C. variegatum.*
" 26, " 2, " 3 " " tusschenvoegen: *Karaoedoe.* B., sagoeweertorren (zie *mai-mai*).
" 27, " 2, " 17 " b. " *Kékoe.* A., op het hoofd dragen. (T *soeöe*).
" 28, " 2, " 8 " o. " *Kòdòk.* T., slikken. (M. A. *tĕlan*).
" 35, " 1, " 9 " " " *Makaditi.* T., ergens aan kleven, kleverig. (M. A. *balènder*; B. *tèwèr*).
" 35, " 2, " 12 " b. " *Mampĕlang.* B., voor *mampĕlam.*
Mandak. Holl. *maandag*: de andere dagen der week heeten; *hari doewa, h. tiga, h. ampat, h. lima, h. sabtoe* en *h. dominggoe.* Te B. bezigt men echter de op Java gebruikelijke namen.
" 36, " 1, " 17 " o. *Marinjoe*, bijvoegen: of *marinjo.*
" 36, " 1, " 4 " " *Martélo*, bijvoegen: Bat. Mal. *martil.*
" 39, " 1, " 12 " b. tusschenvoegen: *Nenafi.* T., een gezwel aan den hals.
" 42, " 2, " 3 " " " *Paléki.* B., hetzelfde als *naoeman*, z. ald.
Palélé. A., het koperdraad, dat om den vischhaak wordt gedraaid, om deze stevig te bevestigen.
" 44, " 2, " 5 " o. *Per*, bijvoegen: *sama* wordt te M. en A. gewoonlijk gebezigd in de beteekenis van *gelijk, zooals.*
" 45, " 2, " 14 " b. tusschenvoegen: *Piso. Piso tjoekoer*, A., fig. iemand die streng is en zich met geen mooie praatjes inlaat.
" 46, " 1, " 14 " o. staat: *Kolar*, lees: *Kalor.*

Blz. 47, kol. 1, reg. 11 v. b. tusschenvoegen: *Pòtjo-pòtjo.* M., *moeka pòtjo-pòtjo*, er frisch, dik, gezond uitzien van kinderen.

- 49, - 2, - 11 - v. - staat: *Sagoe-sagoe.* M. lees: *Sagoe-sagoe.* M. A.
- 51 - 2, - 7 - o. - *Sigi*, lees: *Sigi.* T.
- 55, - 1, - 8 - b. - *poehen*, lees: *pochen.*
- 57, - 2, - 1 - o. bijvoegen: Vgl. het Jav. *tjoewil.*

In weerwil van de vertraging in de uitgave, (zie Notulen van de Best. Vergad. v. h. Bat. Gen. v. K. en W. Deel XIV, blz. 66), ontving ik eerst na het afdrukken der woordenlijst het "*Vocabularium van vreemde woorden in het Ambonsch-Maleisch* door den controleur *Van Hoëvell*". Zonder in eene beoordeeling van zijnen arbeid te willen treden, meen ik, dat bij eene oppervlakkige inzage voldoende zal blijken, hoezeer voor de Ambonsche eilanden beide woordenlijsten elkaar aanvullen, het gevolg daarvan dat Van Hoëvell te *Saparoea* en ik ter hoofdplaats *Ambon* woonde. Het is echter eene reden te meer om aan te nemen, dat het onderwerp nog lang niet uitgeput is.

d uitzien van

. en W. Deel
het Amboesch-
meen ik, dat
en elkaar aan-
er eene reden

